

Torsdagen den
28 april 1977

Torsdagen den 28 april

Kl. 12.00

*Om förvaringen av
privata skjutvapen*

§ 1 Justerades protokollen för den 20 innevarande månad.

§ 2 Om förvaringen av privata skjutvapen

Herr justitieministern ROMANUS erhöll ordet för att besvara fru *Wiklunds* (c) den 1 april anmälda fråga, 1976/77:369, och anförde:

Herr talman! Fru Wiklund har frågat mig på vilket sätt övervakning sker av privata skjutvapens förvaring och hur information ges till vapeninnehavare om hur förvaring skall ske.

Enligt vapenlagen får ingen inneha skjutvapen utan särskilt tillstånd av polismyndighet. Enskild person kan få tillstånd att inneha skjutvapen endast om han har behov av vapnet och det skäligen kan antas att han inte kommer att missbruka det. Endast om synnerliga skäl föreligger får tillstånd meddelas att inneha pistol eller annat fickvapen eller kul-sprutepistol eller annat automatvapen. Tillstånd att inneha skjutvapen meddelas för särskilt angivet ändamål.

Den som innehar skjutvapen är skyldig att ta sådan vård om det att det inte uppstår fara för att obehöriga kommer åt vapnet. Skjutvapnet eller en för vapnets funktion vital del samt ammunition skall förvaras under lås. I samband med att tillstånd meddelas till vapeninnehav eller när annars särskild anledning föreligger kan polismyndigheten meddela närmare föreskrifter om hur vapnet skall förvaras. Sådana föreskrifter skall antecknas i det bevis om tillstånd att inneha vapnet som polismyndigheten utfärdar. Bryter vapeninnehavaren mot föreskrifterna kan han straffas. Dessutom kan tillstånd återkallas. Typfall där särskild förvaringsföreskrift kan vara motiverad är exempelvis när någon innehar ett större antal moderna vapen eller särskilt farliga vapen som fickvapen och vapen av automattyp. Det förekommer även att man från polismyndighetens sida i samband med tillståndsprövning förvissar sig om att förvaringsmöjligheterna är tillfredsställande.

När det gäller informationen till vapeninnehavare om hur vapen skall förvaras kan meddelas att rikspolisstyrelsen har låtit trycka en särskild informationsbroschyr Skjutvapen skall förvaras under lås. Broschyren, som har tryckts i nära en miljon exemplar, har sänts ut till samtliga polisdistrikt och särskilda intressegrupper, bl. a. skytte-, jägare- och jaktvårdsföreningar samt till vapen- och sporthandlare. En ny, omarbetad tredje upplaga förbereds f. n. inom rikspolisstyrelsen. En rikstäckande annonskampanj har företagits såväl i dags- och kvällspress som i vecko-

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förvaringen av
privata skjutvapen*

och fackpress. Ett särtryck på fem språk av annonsen har utarbetats för invandrare. Även i TV har information förekommit. Vidare har utställningar anordnats i de flesta av landets polisdistrikt i syfte att klargöra bl. a. vad vapenlagen kräver av en vapeninnehavare när det gäller förvaring av vapen. I anslutning till dessa utställningar har särskilda diskussionskvällar arrangerats för att hos allmänheten inskräpa vikten av att förvaringsbestämmelserna för skjutvapen efterlevs. Enligt min mening är det sålunda väl sört för informationen på detta område.

Fru WIKLUND (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret.

Anledningen till min fråga är att vårt kvinnoförbund har fått motioner, där det uttrycks mycket stor oro för de olyckor som har inträffat liksom också för de olyckstillbud som motionärerna känner till men som inte fått samma publicitet som dödsolyckorna.

Av statsrådets svar kan man få den uppfattningen att det är väl sört för information till allmänheten om hur man skall förvara skjutvapen. Ingen människa vill väl medvetet skada barn – och det är väl i de flesta fall barn som drabbats. De olycksfall och olyckstillbud som har inträffat får väl anses ha berott på slarv vid förvaringen av skjutvapen. Men vad jag tycker är allvarligt i sammanhanget är att alla tyvärr inte har nåtts av den information som lämnats.

Jag kan berätta för herr justitieministern att jag bara för några veckor sedan sammanträffade med en person, som tillfälligtvis kom att berätta att han då hade ansökt om licenser för att få övertaga sin avlidne brors vapensamling. Jag nämnde då att det numera är ganska strängt reglerat hur man skall förvara skjutvapen, och det visade sig att han inte hade någon aning om detta. Jag vill påpeka att personen i fråga är en i samhället mycket engagerad och väl ansedd person, alltså inte någon slarver.

Jag ringde sedan upp två olika polismyndigheter och frågade dem på vilket sätt de meddelade information om dessa förhållanden och hur pass noggrant de utförde denna uppgift. Jag fick ungefär enahanda svar från bägge ställena, nämligen att man vid införandet av den nya lagen informerat alla nya vapeninnehavare men att man nu antog, att den var så pass bekant att man kanske inte behövde vara lika noggrann. På den ena polismyndigheten svarade man också att den broschyr som statsrådet nu talar om hade tagit slut och att man inte visste, om det skulle tryckas några nya exemplar.

Jag menar att detta är en informationsfråga som kanske inte observerats tillräckligt. Min stilla undran är huruvida inte departementet bör överväga att uppmana länsstyrelser och kanske framför allt polismyndigheterna att inte försumma den mycket viktiga uppgift som denna information utgör.

Herr justitieministern ROMANUS:

Herr talman! Det är beklagligtvis så att den tryckta informationsbroschyren har tagit slut, men som jag nämnde i mitt svar är en ny upplaga under förberedande, och den kommer att tillställas inte bara alla polismyndigheter utan också andra berörda intressenter. Jag hoppas att dessa åtgärder skall tjäna till en förnyad påminnelse för dem det vederbör att ta mycket noggrann vård om sina vapen.

Fru WIKLUND (c):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för detta besked. Det är inte länge sedan det förekom en dödsolycka och det har inträffat några sådana inom loppet av något år. Det visar att det brister på någon punkt. Det gäller så pass allvarliga frågor att jag tycker att det är mycket viktigt att informationen till allmänheten följs upp på ett riktigt sätt. Jag är mycket nöjd med det svar som jag här fått.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om de allmänna barnbidragen

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara fru *Marklunds* (vpk) den 12 april anmälda fråga, 1976/77:372, till herr statsministern, och anförde:

Herr talman! Fru Marklund har frågat statsministern om regeringen avser att ta initiativ för att göra de allmänna barnbidragen värdebeständiga.

Enligt fastställd ärendefördelning är det jag som har att besvara frågan.

I regeringsförklaringen slås fast att det familjepolitiska reformarbetet skall fortsätta. Det gäller bl. a. utbyggnaden av samhällets barnomsorg, ökad personalutbildning för barnomsorgen och utbyggnad av en allmän föräldrautbildning. Vidare slås fast att de allmänna barnbidragen och bostadsbidragen skall förbättras och att föräldraförsäkringen skall byggas ut.

I regeringens budgetförslag för nästa budgetår har de familjepolitiska anslagen höjts med ca 1 400 milj. kr. Härtill kommer förslag om utbyggnad av föräldraförsäkringen som kommer att tillföra barnfamiljerna ytterligare 500 milj. kr. om året. Bland de ökade familjepolitiska insatser som regeringen föreslagit ingår en höjning av barnbidraget från 1 800 kr. till 2 100 kr. per barn och år fr. o. m. den 1 januari 1978. Förslag kommer inom kort att läggas fram om en tidigareläggning av denna bidragshöjning till den 1 juli 1977.

Frågan om den fortsatta anpassningen av barnbidragen till prisutvecklingen får bedömas med hänsyn till de ekonomiska resurser som står till förfogande för olika ändamål under kommande år.

Torsdagen den
28 april 1977

*Om de allmänna
barnbidragen*

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

I samband med presentationen av regeringens s. k. krispaket ställde vpk-gruppen fyra frågor. Den första gällde huruvida en höjning av moms kunde anses stå i god överensstämmelse med givna utfästelser om skattesänkningar, den andra tog upp frågan om utvidgning och förlängning av det beslutade prisstoppet, i den tredje begärdes en redogörelse för skälen till och verkningarna av devalveringen av kronan och den fjärde, den som nu besvarats av socialministern, gällde barnbidragens värdebeständighet.

I det sammanhanget framstår det klart att vpk ser frågan om barnbidragets värde som en väsentlig bit i den ekonomiska politiken. Nu har frågorna besvarats vid olika tillfällen och sammanhanget därmed förtryckts. Klart är dock att vi ser prishöjningarna, den aviserade momshöjningen och andra verkningar av den förda ekonomiska politiken som ett hot mot bl. a. den utsatta grupp som barnfamiljerna utgör. Socialministern hänvisar i sitt svar till den kommande höjningen av barnbidragen, men anpassningen av barnbidragen, säger socialministern, skall bedömas med hänsyn till de ekonomiska resurserna.

Men så har det ju alltid varit, herr socialministern. Detta med höjningar som kompensation för redan inträffade eller kommande prishöjningar är ju ingenting nytt. Sådant förekom också innan såväl centerpartiet, med Rune Gustavsson, som folkpartiet – två av regeringens tre partier – motionerade om värdebeständighet.

Ett par citat:

I partimotionen 100, dagtecknad i november 1975, säger centern: "Åtgärder bör också vidtas för att mildra verkningarna av prishöjningarna för särskilt utsatta grupper. Till dessa åtgärder hör i första hand en indexreglering av barnbidragen. Det bör ske på så sätt att barnbidragets storlek, i likhet med folkpensionernas, anknyts till basbeloppet."

I fp-motionen 102, daterad i november 1975 sägs: "Värdet av barnbidraget urholkas i takt med prisstegringarna, eftersom deras värde inte skyddas genom indexreglering. I likhet med folkpensionerna bör enligt vår mening barnbidragen värdesäkras. Det bör ske genom en anknytning till basbeloppet."

Liknande formuleringar hittar man i partimotion från centern i januari 1976. Jag vill fråga socialministern: Är detta också ett mål som man inte nått fram till, och när tror socialministern att man skall nå dit?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Som fru Marklund framhöll har det ställts olika frågor på olika områden. Därför vill jag upprepa vad jag tidigare sagt, nämligen att det största hotet mot tryggheten är när sysselsättningen viker. De åtgärder som regeringen under denna tid har ägnat mycket stort arbete åt är åtgärder för att trygga sysselsättningen.

När det sedan gäller värdebeständigheten och åtgärder för att lindra

de prishöjningar som uppstår bl. a. genom den höjda momsens har vi aviserat – och det har jag meddelat i svaret – att vi kommer att tidigarelägga barnbidragshöjningen. I stället för den 1 januari 1978 blir det den 1 juli i år. Därmed försöker vi att komma så nära som möjligt det belopp som centern och folkpartiet enligt sina motioner tidigare har krävt, dvs. en indexreglering, där vi begärde att barnbidragens nivå skulle vara 20 % av basbeloppet.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Jag är naturligtvis överens med socialministern om att sysselsättningsfrågorna är alldeles avgörande, inte minst för barnfamiljerna, där ju också frågan om kvinnornas sysselsättning är en bit av väsentlig betydelse.

Men ändå: i den centermotion som jag tidigare citerade ur står det alltså att till de åtgärder som skall användas vid bekämpandet av inflationen hör *i första hand* – så står det faktiskt – en indexreglering av barnbidragen. När nu socialministern i sitt svar hänvisar till de ekonomiska resurserna måste jag fråga mig varför då en redan tidigare särskilt utsatt grupp skall behöva drabbas hårdast. Menar socialministern att det har varit viktigare för regeringen att använda sin regeringsställning till att sänka skatten för höga inkomsttagare än till att genom en indexreglering göra det viktigaste ekonomiska stödet till barnfamiljerna beständigt? Är det viktigare att höja anslagen till militären än att satsa på barnfamiljerna? Är det mer angeläget att öka stödet till storföretagen än att öka barnfamiljernas ekonomiska trygghet?

Vi har just under de senaste månaderna tydligt sett att samregerandet kräver sitt pris, men är det inte ett alltför högt pris för centern att varken fullfölja det krav som man i oppositionsställning drev motionsvägen eller att hålla de löften som man frikostigt strödde omkring sig i valrörelsen?

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill säga till fru Marklund att det som finns inskrivet i regeringsförklaringen har vi också avsett att genomföra under den här treårsperioden, men jag utgår från att fru Marklund är medveten om att det inte finns någon möjlighet att genomföra alla dessa reformer på sex eller sju månader.

Sedan har vi i olika situationer klart talat om att vi prioriterar barnomsorgen. De satsningar som görs här är ett samlat program för insatser för barnomsorgerna och familjepolitiken, och där kommer barnbidragen in som ett viktigt led. Jag vill upprepa vad jag tidigare sagt, att den barnbidragshöjning som vi nu tidigarelägger innebär en anpassning till de krav som vi tidigare ställt när vi i motioner har begärt en indexreglering.

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Även efter socialministerns senaste inlägg kvarstår det faktum att den indexreglering som från både centerpartiets och folk-

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förslag till
riksdagen rörande
tillägg till sjukpen-
ning vid retroaktiv
lön m. m.*

partiets sida har bedömts som synnerligen angelägen har fått stå tillbaka för som jag angav tidigare, t. ex. stöd till storföretagen, anslag till militären och skattesänkningar för de stora inkomsttagarna. Dessa saker har ju i varje fall fått komma före en värdesäkring av barnbidragen; detta är ett faktum.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag trodde att fru Marklund och jag skulle kunna vara överens om att stödet till sysselsättningen var en så oerhört viktig fråga att den hör till dem som bör prioriteras. Det stöd som har givits till företagen är ju också ett stöd för sysselsättningen, fru Marklund!

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om förslag till riksdagen rörande tillägg till sjukpenning vid retroaktiv lön m. m.

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara fru Skantz (s) den 20 april anmälda fråga, 1976/77:395, och anförde:

Herr talman! Fru Skantz har frågat mig om regeringen avser att komma med något förslag om tillägg till sjukpenning vid retroaktiv lön m. m. och i så fall när.

Riksförsäkringsverket har i en promemoria som inregistrerades hos socialdepartementet den 7 februari i år lagt fram förslag om att löntagarna vid retroaktiva lönehöjningar genom kollektivavtal skall få rätt till ett särskilt tillägg till sjukpenning, föräldrapenning och militärdagpenning som har uppburits under retroaktivperioden. De nya bestämmelserna avsågs gälla fr. o. m. den 1 januari 1977.

Förslaget har remissbehandlats. De sista remissvaren kom in till socialdepartementet den 21–24 mars 1977. Remissbehandlingen har visat att en viss överarbetning av förslaget behöver göras och att en proposition till riksdagen under våren med nya regler tillämpliga från den 1 januari 1977 inte är realistisk. Bl. a. behöver förslagets administrativa konsekvenser övervägas ytterligare. I den fortsatta beredningen kommer givetvis också de samhällsekonomiska hänsynen att spela in. Jag är således inte beredd att nu ge något besked om när förslag om ändrade regler på detta område kan läggas fram.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret.

Jag hoppas innerligt att regeringen inte säger nej till förslaget om retroaktiv sjukpenning, som ju skulle ge många LO-medlemmar samma förmåner vid sjukdom m. m. som tjänstemännen redan har. Tycker inte också socialministern att det är orimligt att 2,5 miljoner löntagare inte har rätt till korrekt ersättning för inkomstbortfall vid sjukdom och att

de dessutom, när den tiden kommer, kan riskera att få för låg ATP-pension, därför att man i dag inte beaktar retroaktiva löncökningar vid utbetalning av sjuk- eller föräldrapenning som avser tid innan nya löneavtal träffas?

Eftersom många försäkrade – 2,5 miljoner – på grund av gällande regler i vissa fall kan gå miste om avsevärda belopp måste det, menar jag, vara angeläget att retroaktiva löneökningar kan leda till justering av bl. a. sjukpenningen.

Det var ju när vi hade en socialdemokratisk regering och Sven Aspling var socialminister som socialdepartementet till riksförsäkringsverket översände ett flertal motioner om retroaktiv sjukpenning för beaktande, bl. a. nio motioner från Handelsanställdas förbund. Riksförsäkringsverket utarbetade, tycker jag, mycket snabbt ett förslag till regler om retroaktiv sjukpenning. Förslaget lämnades – det har socialministern redan nämnt – den 4 februari och sändes ut på remiss den 9 februari, och remisstiden gick ut den 10 mars. Det gjorde att man fick uppfattningen att det skulle komma en proposition.

I svaret talar socialministern om administrativa konsekvenser, och jag vill ställa en direkt fråga: Vad är det? Han talar också om samhälls-ekonomiska hänsyn.

Riksförsäkringsverket hade ju i sitt förslag utarbetat olika alternativ, och nog kunde man ha tillsatt en arbetsgrupp som mycket snabbt hade sett över dem. Jag tycker nämligen att det är orimligt att det skall vara som det nu är, att man inte får den ersättning som man borde ha.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Det här problemet har inte blivit överhängande just under de sju månader jag har varit socialminister, utan det har naturligtvis funnits tidigare.

Jag fick en direkt fråga: Vad är administrativa konsekvenser? Enligt riksförsäkringsverket fordras det för att klara den här saken minst 330 årsanställda, och det kostar ungefär 20 milj. kr. Man måste nämligen göra det här arbetet på manuell väg, om man skall klara det. Försäkringskassaförbundet tillstyrker förslaget under förutsättning att administrationsfrågorna kan lösas och erinrar också om den administrativa belastningen på kassorna till följd av andra reformer. Det är detta som gör att det inte finns möjlighet att genomföra en sådan här reform på den korta tid som riksförsäkringsverket har föreslagit, alltså fr. o. m. den 1 januari i år. Som jag sade krävs det ju 330 årsanställda, och arbetet skulle därtill ske på mycket begränsad tid. Detta har framkommit från olika remissinstanser, och det känner fru Skantz säkerligen till.

Annars har jag samma principiella uppfattning som fru Skantz, nämligen att vi bör komma fram till en lösning så att även de som nu inte omfattas av den här rätten skall kunna få ut tillägg till sjukpenning retroaktivt.

Om förslag till riksdagen rörande tillägg till sjukpenning vid retroaktiv lön m. m.

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förslag till
riksdagen rörande
tillägg till sjukpen-
ning vid retroaktiv
lön m. m.*

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag tackar för det kompletterande svaret. Det är orimligt att vissa personer får en underkompensation vid bl. a. sjukdomsfall bara därför att avtalen inte är klara, och jag tycker heller inte att dessa personer skall få lägre sjukpenning bara därför att man inte klarar av det administrativa – utbetalningen av sjukpenning. Jag har kanske en annan tilltro än vad socialministern har till arbetsgrupper och till det arbete som man kan utföra i dem om viljan verkligen finns att förbereda en reform. Reformen borde kunna genomföras i anslutning till de förhandlingar som vi nu befinner oss mitt uppe i.

Jag tror att väldigt många löntagare har förväntat sig detta. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen att detta fortfarande skall vara möjligt, och jag tror att om socialministern verkligen vill så är det också möjligt att få förslaget att träda i kraft den 1 januari.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag tror att fru Skantz förstår att den administrativa delen inte är så enkel. Det rör sig om 330 årsanställda, och för den korta tid som blir aktuell för den här reformen skulle det betyda ungefär fem gånger 330, om det skall fungera. Det gäller också att få arbetskraft som kan sysselsättas under så kort tid.

F. ö. hänvisar jag till vad som sagts av Försäkringskassförbundet, som ju är involverat i detta och som torde förstå de här problemen.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag känner väl till det yttrande som Försäkringskassförbundet har lämnat. Man säger att man kan klara av utbetalning av den retroaktiva sjukpenningen om man kan tänka sig att handläggningstiderna blir längre än vad som sägs i riksförsäkringsverkets förslag. Man menar att det vore möjligt, om ärendena t. ex. kunde behandlas under fyra eller fem månader i stället för under två månader. Det är genom att diskutera sådana alternativ man kan tänka sig att lösa den här frågan.

Det vore också intressant att veta om regeringen haft kontakt med LO och TCO. Det hade riksförsäkringsverket när de skrev sitt förslag. Jag har noterat att när man skickade ut förslaget på remiss, då heter det i skrivelsen att LO och TCO *bereds tillfälle* att avge yttrande, medan det när det gäller statens avtalsverk och riksrevisionsverket heter att dessa *anmodas* att avge yttrande. Jag känner inte till om detta är något nytt när det gäller remissförfarande, men jag har uppmärksammat det.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Vi kan naturligtvis inte anmoda olika förbund att avge yttrande – det är detta som är anledningen till att man skriver så.

Jag tror att fru Skantz förenklar frågan litet. Hon kan knappast peka på att man i något sammanhang kunnat genomföra en sådan här sak på så kort tid som det här gäller. Man måste utbilda arbetskraft och få den deltidsanställd – det är ju bl. a. detta det handlar om.

Torsdagen den
28 april 1977

*Om utbyggnad av
verksamheten vid
Hylte Bruks AB*

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Jag håller helt med socialministern om att ju längre beslutet dröjer, desto svårare blir det att klara reformen. Hade man fattat beslutet på ett tidigt stadium, så hade det varit möjligt att anställa och utbilda personal. Men om man dröjer med beslutet så blir det svårare, det är jag helt införstådd med.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag vill erinra fru Skantz om att vi för ungefär en månad sedan fick in remissvaren.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om utbyggnad av verksamheten vid Hylte Bruks AB

Fru bostadsministern OLSSON erhöll ordet för att besvara herr *Ingemund Bengtssons* i Varberg (s) den 1 april anmälda fråga, 1976/77:370, och anförde:

Herr talman! Herr Ingemund Bengtsson i Varberg har frågat mig när regeringen avser att fatta beslut rörande utbyggnaden av Hylte Bruks AB.

Regeringen kommer inom kort att fatta beslut angående Hylte Bruks AB:s ansökan den 17 december 1975 om tillstånd att enligt 136 a § byggnadslagen utvidga verksamheten vid bolagets massafabrik och pappersbruk i Hyltebruk.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret på min fråga. Det har varit en ovanligt lång väntan, men jag har tänkt som så att bostadsministern säkert vill kunna ge mig ett positivt besked och därför väntar med att lämna svaret. Om så hade varit fallet hade dröjsmålet varit helt ursäktligt. Jag trodde att bostadsministern skulle säga att regeringen i dag har beslutat att ge det begärda tillståndet.

Det förefaller kanske kinkigt att inte vara nöjd med svaret att regeringen "inom kort" kommer att fatta beslut. Men det förhåller sig så att svar av den innebörden har lämnats till de inblandade i flera månader. Jag vill gärna säga till bostadsministern att utgången av det här ärendet är av stor betydelse inte bara i kommunen Hylte utan även i länet. Den planerade utbyggnaden ger välkommen sysselsättning på både kort och lång sikt i en avfolkningskommun.

Den här frågan har inte bara intresse för Halland och för Hylte. Vi skall komma ihåg att riksdagen 1975 beslutade att vi inom fem år skall ha obligatorisk insamling och återvinning av allt avfallspapper från hushållen och kontoren. Det stod då helt klart att det var nödvändigt att bygga ut industrin för att klara återvinningen. Att regeringen inte har

Torsdagen den
28 april 1977

*Om utbyggnad av
verksamheten vid
Hylte Bruks AB*

gett besked ännu tycker jag är underligt, bl. a. från den synpunkten att regeringsdeklarationen så klart talar om nödvändigheten av återvinning.

Det aktuella företaget var tidigt ute – redan i december 1975, som framgår av svaret. Bostadsministern vet ju att investeringsviljan inom svenskt näringsliv för dagen inte är överdrivet stor. Och här har vi alltså ett företag som sedan några månader är berett att göra en stor satsning, som ger jobb på kort och lång sikt. Jag hoppas verkligen att statsrådet med uttrycket "inom kort" menar att regeringen om några dagar kommer att lämna det begärda beskedet och självfallet att det blir ett positivt sådant.

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Ingemund Bengtsson att regeringen är väldigt angelägen om för det första att det investeras i industrier och för det andra att det ges sådana möjligheter att vi får fart på pappersinsamlingen i kommunerna. Men herr Bengtsson är väl medveten om att det inte bara är Hylte Bruks AB som har ansökan liggande inne, utan att även flera andra företag har det. Sammanlagt rör det sig om en utbyggnad för återvinning av 300 000 å 400 000 ton. Så mycket avfallspapper kan vi inte med bästa vilja i världen samla in här i landet. Därför måste vi göra en samlad bedömning, och vi har då haft att invänta remissutfall även för de andra företagen som sökt tillstånd.

Vi har verkligen arbetat så snabbt som vi har kunnat med det här, och jag upprepar vad jag sade i svaret, att vi inom kort skall lämna ett besked. Jag kan i dag inte säga om beskedet dröjer några dagar eller några veckor, men besked skall komma – vi är mycket angelägna om det.

Herr INGEMUND BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag är väl medveten om att det finns ett par andra företag som också vill bygga ut sin verksamhet för att medverka till den återvinning som riksdagen har beslutat om – moderaterna följde inte med oss i beslutet 1975. Det förvånar mig något att bostadsministern har den uppfattningen att det inte skulle bli så mycket pappersavfall. Riksdagen beräknade ju att den obligatoriska insamlingen skulle ge 300 000 ton, och det skulle väl räcka till råvaruförsörjningen för de företag som begär att få bygga ut. Det är en fantastisk råvarutillgång – 300 000 ton betyder 4 å 5 miljoner medelstora träd. Vid den tidpunkten ifrågasatte inget remissorgan den beräkning som då gjordes. Har man inom regeringskansliet kommit fram till en annan beräkning måste det bero på att man inte har varit tillräckligt aktiv när det gäller att stimulera kommunerna i denna verksamhet. Det var helt klart då och är helt klart nu att industrin måste byggas ut för att klara uppgiften som samhället har lagt på dem.

Remissyttrandena för detta företag var färdiga för länge sedan, och det finns inget remissorgan, mig veterligt, som har avstyrkt detta. Det

finns ingen som helst anledning att begära nya remissyttranden för att det har kommit en ny regering. Jag vädjar till bostadsministern: Se till att det kommer ett positivt beslut mycket snart och åberopa regeringsdeklarationen om några tredskande kolleger i regeringen inte är med på detta!

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Även om man är optimistisk till insamlande av papper som herr Bengtsson är – och jag vill också vara så optimistisk – så räcker det ändå inte till för alla de ansökningar som ligger inne. Därför pågår också diskussionerna om eventuell import om företagen kan förete sådana avtal.

Det är inte fråga om att ha en ny remissomgång, men för ett av företagen som har sökt är den vanliga remissomgången ännu inte klar, och vi har velat ha en samlad bedömning. Vi kan inte, när det inte finns råvaror till alla ansökningar, plocka en i sänder, utan alla måste få vara med i slutomgången.

Herr INGEMUND BENGTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Min optimism bygger helt på det beslut som riksdagen fattade 1975 och de grundliga utredningar som då hade företagits om en obligatorisk skyldighet för kommunerna att samla in tidningspapper – det skulle ge detta tillskott. Ingen ifrågasatte det då, och jag befarar att det är regeringens bristande aktivitet på detta område som inneburit att man räknar med ett lägre antal ton. Men jag tror fortfarande att den beräkning som riksdagen baserade sitt beslut på är riktig.

Sedan vill jag tillägga, fru bostadsminister, att detta företag har klarat sin råvaruförsörjning, det har kontrakt på import, så det är ingenting att vänta på.

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Vi kan vara lika optimistiska om utfallet av insamlingen, jag vill vara så optimistisk. Men det talades då om ungefär 300 000 ton och i ansökningarna fanns det ett behov av nära 400 000 ton. Där finns det ändå en skillnad att fylla ut, och jag hoppas att det kan ske genom utlandskontrakt som blir någorlunda långvariga.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

*Om utbyggnad av
verksamheten vid
Hylte Bruks AB*

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förslag till
riksdagen rörande
energispårande i
bostäder m. m.*

§ 6 Om förslag till riksdagen rörande energispårande i bostäder m. m.

Fru bostadsministern OLSSON erhöU ordet för att i ett sammanhang besvara dels herr Carlssons i Tyresö (s), dels fru Dahls (s) den 20 april anmälda frågor, 1976/77:392, resp. 393, och anförde:

Herr talman! Herr Carlsson i Tyresö har frågat mig varför regeringen ännu inte framlagt någon proposition som visar de verkliga möjligheterna att spara energi i bostäder m. m.

Fru Dahl har frågat mig när regeringen kommer att lägga fram den utlovade propositionen om ytterligare åtgärder för energibesparing i den befintliga bebyggelsen.

Eftersom båda frågorna berör samma område besvarar jag dem i ett sammanhang.

Jag har i ett frågesvar till herr Carlsson i Tyresö den 15 februari 1977 sagt att regeringen då bedömde det möjligt att lägga fram en proposition till riksdagen, i anledning av bl. a. planverkets rapport angående möjligheter att spara energi i den befintliga bebyggelsen, redan under våren 1977.

Planverkets rapport har nu remissbehandlats. Remissmaterialet är ytterst omfattande och kvalificerat. Vi har därför ansett det angeläget att ytterligare kunna bereda innehållet i remissvaren. Därjämte kommer statens planverk att till regeringen inom de närmaste månaderna överlämna en ytterligare överarbetning av sin rapport. Tillsammans med det arbete som bedrivs inom ramen för energikommissionens verksamhet kommer vi därmed att förfoga över ett underlag som är avsevärt mer omfattande och genomarbetat än det vi f. n. har. Detta är skälet till att vi nu har valt att ej lägga fram någon proposition redan under våren.

Som svar på fru Dahls fråga vill jag med hänvisning till vad jag nu har anfört meddela att regeringen avser att lägga fram förslag till riksdagen angående ytterligare energibesparande åtgärder i byggnadsbeståndet i sådan tid att dessa kan behandlas av riksdagen under hösten 1977.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Olsson för svaret.

I valrörelsen lovade centern att man genom energibesparing i bostäder skulle spara så mycket el som motsvarade 13 kärnkraftsreaktorer och lika mycket till. Som alla kommer ihåg påstod herr FäUldin att det hela var mycket enkelt. Det var bara kärnkraftsentusiaster bland socialdemokraterna som inte insåg det, enligt centerledaren.

Centern vann valet, och vi väntade naturligtvis att man då omedelbart skulle verkställa sin storstilade sparplan. När vintern gick utan att något hände ställde jag i mitten av februari en fråga till fru Olsson om hur mycket el regeringen bedömde det möjligt att spara, då man nu hade hunnit ta del av planverkets rapport.

Statsrådet Olsson svarade då att hon inte kunde göra några definitiva

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förslag till
riksdagen rörande
energispårande i
bostäder m. m.*

utsagor förrän remissbehandlingen var klar. De tvärsäkra uttalandena från valrörelsen var alltså redan borta. Fru Olsson uttalade emellertid att man satt en kort remisstid för att regeringen så snart som möjligt ville underställa riksdagen frågan. I en replik preciserade sig fru Olsson till de sista dagarna i april.

Nu är vi där, och vi får beskedet att regeringen valt att ej lägga fram någon proposition under våren.

Ni skulle alltså med hjälp av er sparplan stoppa kärnkraften senast 1985. Det innebär att det är bråttom, mycket bråttom. Ändå låter ni den första vintern gå utan att ni lägger fram de förslag ni gick till val på. Sedan kommer planverkets rapport som inte på långa vägar skulle ge det sparande ni utlovat, men ändå drabbas ni av beslutskramp och skjuter frågan ytterligare på framtiden. Det här innebär ju att också nästa vinter går utan att någonting rejält händer.

Varför denna oförmåga från regeringens sida att fatta beslut? Jo, därför att löftena i valrörelsen låg så enormt långt från verkligheten. För varje månad som går hamnar ni i en allt omöjligare situation om ni inte öppet och ärligt erkänner att ni vilseledde svenska folket. I februaridebatten sa jag: "Men sanningens ögonblick kommer och det blir bara värre, herr talman, ju längre regeringspartiets företrädare skjuter på det slutliga och riktiga svaret."

Därför sitter fru Olsson i sin statsrådsbänk utan sparplan, utan proposition och utan att ens kunna uppfylla sitt löfte från februari månad i år.

Men jag tror faktiskt att statsrådet Olsson har lärt sig en hel del om energihushållning under tiden och därför upprepar jag min fråga från februari: Hur många reaktorer anser statsrådet att det går att spara sedan statsrådet tagit del av planverkets och remissinstansernas material?

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret.

Till skillnad från Ingvar Carlsson fick jag också ett konkret besked: Den så många gånger till i år utlovade propositionen om ytterligare åtgärder för energispårande i bostäder kommer inte förrän nästa riksdag. Regeringen orkar inte till detta riksmöte lägga fram förslag till åtgärder grundade på den rapport från planverket, som nu föreligger och har remissbehandlats.

Ändå spelade den sparplan som skulle grundas på denna rapport en huvudroll i valrörelsens slutskede. Ändå har den, när den nya regeringen i olika sammanhang presenterat sitt program för energispårande, framhållits som ett mycket viktigt inslag.

Det besked som bostadsministern lämnade här i dag är en svår besvikelse för alla som är angelägna om att vi snarast möjligt gör allt för att dra ner energikonsumtionen genom effektiva och beslutsamma sparåtgärder. Det är ytterligare en i raden av de svåra besvikelser som drabbat de människor som satte sin lit till centern när det partiet ställde i utsikt

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förslag till
riksdagen rörande
energisparande i
bostäder m. m.*

omedelbara lösningar på problem som med rätta oroadе många människor och dem som trodde på centerns deklamationer att detta parti hade större vilja och beslutsamhet att driva dessa frågor än alla andra.

I vårt energiprogram och i 1975 års energibeslut är sparandet en huvudfråga. Medan vi hade regeringsmakten satsade vi betydande resurser för att spara energi. Vi har i oppositionsställning fortsatt att lägga förslag om sådana åtgärder. Det har varit så mycket nödvändigare som den nya regeringens praktiska politik har inneburit en lägre ambitionsnivå än vår.

Därför kan vi inte nöja oss med det besked som regeringen nu har lämnat. Visserligen kan vi inte i bostäderna spara så mycket el att kärnkraften blir onödig. Men vi kan skära ner förbrukningen av el och framför allt av olja. Därför måste ytterligare ansträngningar göras. Men de ansträngningar som görs måste vara realistiska.

Planverkets förslag har utsatts för en ganska omild behandling av remissinstanserna – det är verkligheten bekom de oklara och förskönande orden i Elvy Olssons svar – och vi måste självfallet ta hänsyn till detta.

Redan i januari föreslog vi i en partimotion att vi genom en försöksverksamhet i Norrbottens län skulle skaffa oss ett bättre underlag än vi har i dag för att kunna bedöma effekten av olika sparåtgärder. En sådan försöksverksamhet skulle samtidigt spela en positiv roll i den mycket svåra sysselsättningssituation som råder i Norrbotten till följd av regeringens politik. Det förslaget avslogs av riksdagsmajoriteten.

Nu har flera viktiga remissinstanser föreslagit en sådan försöksverksamhet. Då borde regeringen kunna svälja prestigen och ompröva sitt tidigare ställningstagande.

Därför vill jag fråga bostadsministern: Är regeringen nu beredd att genomföra en försöksverksamhet om energibesparande åtgärder i Norrbotten av det slag som vi föreslog tidigare i år och som flera remissinstanser nu har förordat?

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Jag tycker verkligen att både herr Carlsson i Tyresö och fru Dahl starkt överdriver betydelsen av att vi senarelägger propositionen. När vi uttalade förhoppningen att vi skulle kunna lägga fram den i slutet på april var vi starkt medvetna om att vi arbetade med mycket smala marginaler. En del av remissvaren kunde inte lämnas inom den tid som vi hade satt – vi hade satt en mycket kort remisstid. Många viktiga remissvar kom därför senare. Av den anledningen kunde vi inte lägga fram ett genomarbetat förslag nu i april utan tvingades skjuta det litet längre fram i tiden, men så att riksdagen ändå skall kunna fatta beslut i höst.

Frågorna om energibalansen är inte mitt departements bord, herr Carlsson, därför tar jag inte ställning till dem.

Vi har ju, fru Dahl, tillfälle att debattera våra ambitioner i fråga om energisparande i eftermiddag när vi skall behandla energipropositionen.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Det var ganska häpnadsväckande att höra fru Olsson säga att vi överdriver betydelsen av att regeringen nu skjuter på propositionen. Löftet var ju att man senast 1985 skulle avskaffa kärnkraften. Och så låter regeringen de två första vintrarna gå utan att vidta några reella åtgärder. Det är faktiskt så att 20 % av vår elkraft i dag kommer från kärnkraften. Skall ni ha en chans att uppfylla en bråkdel av ert löfte är det utomordentligt bråttom.

Statsrådet Olsson sade att det inte gick att lägga fram ett genomarbetat förslag i april. Men det var ju så enkelt i valrörelsen! Det var bara ovilja hos socialdemokraterna som gjorde att man inte praktiskt taget omedelbart kunde sätta i gång en avvecklingsplan och ta bort kärnkraften! Varför har det nu så plötsligt blivit besvärligt när ni själva kommit i regeringsställning?

Slutligen säger statsrådet Olsson att detta med energibalansen inte är hennes bord. Det tror jag är det värsta jag hittills hört i energidebatten. Bostadsdepartementet har ansvaret för energisparandet i fastigheter. Jag hade det ansvaret under valrörelsen och deltog mycket aktivt i debatten. Det är detta sparande som skall ersätta de 13 reaktorerna, men fru Olsson svär sig fri från det ansvaret i energidebatten.

Jag skall inte falla min efterträdare i ämbetet, men jag vill konstatera att det finns tre alternativa svar. Det är för det första att ni står för löftet om de 13 reaktorerna, för det andra att ni inte nådde riktigt fram på detta område heller och att ni i stället kan spara någonting på mellan 0 och 12 och för det tredje att statsrådet inte riktigt vet hur många reaktorer det är. Jag skulle vara tacksam för att få veta vilket av de här tre svarsalternativen som är det riktiga.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag kan försäkra, fru Olsson, att vi i eftermiddagens debatt kommer tillbaka till diskussionen om ambitionsnivån. Men jag vill ändå upprepa min fråga nu: Är ni beredda att svälja prestigen och ta upp frågan om en försöksverksamhet i Norrbottens län? Det är en viktig fråga, om det nu är som ni säger, då ni faktiskt erkänner att ni inte har det underlag för att nu ta ställning som ni i höstas så säkert påstod att ni hade. Varför kan ni då inte medverka till att vi får en försöksverksamhet, som ger oss ett bättre underlag för besluten än det som vi har i dag? Fru Olsson säger ju i svaret: "Remissmaterialet är ytterst omfattande och kvalificerat." Det är riktigt! Och många av remissinstanserna har uttalat sig för en försöksverksamhet. Jag kan nämna vilka dessa remissinstanser är. Det är AMS, industriverket, länsbostadsnämnden i Värmland, Näringslivets byggnadsdelegation, Chalmers tekniska högskola och Ingenjörsvetenskapsakademien.

Jag tycker att vi skulle ta fasta på de förslagen och verkligen göra någonting konkret nu, om vi är angelägna att nå resultat.

Sedan vill jag säga att det finns en annan sak i bostadsministrerns

Torsdagen den
28 april 1977

*Om förslag till
riksdagen rörande
energiparande i
bostäder m. m.*

svar som bekymrar mig mycket. Det är den tvetydighet som ligger i att hon å ena sidan säger att beslut i denna fråga och överväganden som underlag för propositionen skall samordnas med energikommissionens arbete och att hon å andra sidan säger att förslag skall framläggas så att vi kan fatta beslut i höst. Men energikommissionens förslag kommer ju inte att framläggas förrän under nästa vår. Jag måste då fråga: Är denna tvetydighet medveten? Är det så att förslaget kommer i höst utan samordning med energikommissionen, eller skall det komma samtidigt med de förslag som grundar sig på kommissionens bedömningar? Eller är det kanske så att denna tvetydighet är medveten för att förbereda oss på att förslaget inte heller kommer till hösten utan att det blir ytterligare en försening?

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Jag konstaterar att det största oppositionspartiet verkligen har stora förväntningar på att den nya regeringen skall arbeta mycket snabbt och orka med mycket som socialdemokraterna i regeringsställning inte klarade av. Men jag vill också säga att om ni hade lyssnat på oss litet tidigare och själva påbörjat ett arbete för att spara energi, bl. a. i byggnader, så kanske vi hade kommit en bit längre på vägen än vad vi är i dag.

Jag vill säga till fru Dahl att den utlovade propositionen, som vi hade ambitionen att framlägga i april men som nu kommer senare och får behandlas av riksdagen i höst, gäller ändringar i byggnadsstadgan och inte de förslag som ni förde fram i den motion som ni väckte under den allmänna motionstiden.

Det jag sagt om energikommissionen är verkligen medvetet. Vi skall naturligtvis inte låta allt det arbete som utförts av energikommissionen ligga i en byrålåda eller någon annanstans till dess allting är klart, utan vi skall naturligtvis successivt dra nytta av det materialet. Sedan är det en annan sak att de stora frågorna kommer att behandlas senare, men det hindrar inte att vi drar nytta av det materialet för att kunna fatta beslut tidigare.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! Jag vill till statsrådet Olsson säga att det inte var vi som skapade de orcalistiska förväntningarna om sparande på energiområdet. Vi lade fram ett väl underbyggt förslag. Det var centerpartiet som skapade dessa förväntningar hos stora väljargrupper.

Tyvär måste jag konstatera att statsrådet Olsson inte heller i dag använder sig av möjligheten att öppet och ärligt erkänna att ni vilseledde väljarna och inte kan leva upp till löftena. Det vore annars enda sättet att få denna debatt ur världen. Ni fortsätter att framhärda, och därför kommer ni att leva med denna debatt, som kommer att bli till ett fortsatt elände för er själva. Vi kommer att känna ansvaret att fortsätta att granska er verksamhet på denna punkt.

Fru DAHL (s):

Herr talman! För det första får jag med beklagande konstatera att bostadsministern inte vill ta fasta på förslaget att nu genomföra en försöksverksamhet så att vi får ett bättre underlag och samtidigt kan bidra till att förbättra sysselsättningen i Norrbotten. Det är ett negativt besked både för dem som är intresserade av energisparande och för dem som vill värna om sysselsättningen i Norrbotten.

För det andra är det inte bara förhoppningar som regeringen har uttalat om att kunna lägga fram denna proposition. I t. ex. den propositionsförteckning som lämnades till riksdagen den 25 februari finns denna proposition upptagen med ett löfte om att den skall läggas fram i april.

För det tredje vill jag såsom ledamot av energikommissionen säga att vi, fastän vi verkligen arbetar intensivt, på grund av att regeringen försenade igångsättningen av vårt arbete inte förrän nu har fått i gång de olika undergrupper som sysslar med att samla in material. Jag vill starkt ifrågasätta om det ens under hand kan komma något material från energikommissionen, vilket kan spela någon större roll för propositionsskrivandet under sommaren eller förhösten. Därför kvarstår min misstanke om att tvetydigheten i skrivningen är medveten och att vi kommer att få uppleva en ytterligare försening.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Meddelande om interpellationssvar

1976/77:124 om blyfri bensin

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen får jag meddela att min avsikt har varit att den 29 april 1977 besvara herr Sandbergs interpellation om blyfri bensin. Men med hänsyn till planeringen av kammarens arbete har jag nu överenskommit med herr Sandberg om att besvara hans interpellation den 10 maj 1977.

§ 8 Om åtgärder för att förhindra utsläpp av processavloppsvatten från stärkelsefabriker

Herr jordbruksministern DAHLGREN erhöll ordet för att besvara herr Bladhs (s) den 31 mars anmälda fråga, 1976/77:367, och anförde:

Herr talman! Herr Bladh har frågat mig om regeringen är beredd att vidta sådana åtgärder att stärkelsefabrikerna i fortsättningen dels förhindras sprida ut sitt processavloppsvatten under månaderna september-december, dels tvingas genomföra en långtgående rening av avloppsvattnet.

Undersökningar visar att utsläppen av s. k. fruktsaft, innehållande stora

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

*Meddelande om
interpellationssvar*

*Om åtgärder för att
förhindra utsläpp
av processavlopps-
vatten från
stärkelsefabriker*

Torsdagen den
28 april 1977

*Om åtgärder för att
förhindra utsläpp av
processavloppsvat-
ten från stärkelse-
fabriker*

mängder organiskt material och närsalter från stärkelsefabriker, åtminstone lokalt kan förorsaka skador på miljön i form av syrebrist m. m.

Samtliga de sex stärkelseindustrier som i dag finns i landet har hos koncessionsnämnden för miljöskydd ansökt om tillstånd till fortsatt verksamhet. Koncessionsnämndens behandling av ärendena pågår f. n. Därvid kommer bl. a. de i frågan påtalade utsläppen av föroreningar att prövas.

För egen del anser jag det angeläget att effektiva åtgärder så snart som möjligt vidtas, så att man kommer till rätta med de redovisade miljöproblemen. Härvid bör man eftersträva metoder som möjliggör tillvaratagande av den råvaruresurs som fruktsaften utgör. Vid bedömningen av hur långt gående krav på åtgärder som skall ställas måste miljökraven emellertid vägas mot andra samhällsintressen, bl. a. sysselsättningsintressena. Denna avvägning får göras inom ramen för pågående prövning enligt miljöskyddslagen. Jag kan inte här föregripa denna prövning genom att nu uttala mig närmare om vilka åtgärder som bör vidtas.

Herr BLADH (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Bakgrunden till min fråga är följande.

Landets stärkelseindustri är helt förlagd till Kristianstads och Blekinge län, där också råvaran potatis odlas. Efter en på 1950-talet inledd strukturrationalisering kvarstår i dag sex stärkelsefabriker, alla med svåra miljöproblem i samband med sin verksamhet. Två av fabrikerna släpper ut sitt starkt förorenade, kvävehaltiga processavloppsvatten direkt i Östersjön. De övriga fabrikerna sprider ut sitt avloppsvatten på mark runt omkring fabrikerna. Utspridningen motsvarar 10–20 gånger högre kvävegivor än jordbruket normalt använder. Den sammanlagda mängden biologiskt syrekrävande avloppsvatten från stärkelseindustrin motsvarar ungefär det orenade avloppsvattnet från en miljonstad.

Miljövårdsmyndigheterna har efter flera års ansträngningar nu drivit igenom kravet att stärkelseindustrins verksamhet skall prövas enligt miljöskyddslagen. I sina ansökningar till koncessionsnämnden för miljöskydd föreslår fyra stärkelsefabriker en fortsatt utspridning av sitt processavloppsvatten på odlad mark i närheten av fabrikerna. Givorna kommer visserligen att minskas avsevärt, men utspridningen avses fortfarande ske under olämplig tid på året, nämligen september–december, dvs. under själva kampanjtiden.

Om utspridning sker under denna årstid föreligger stora risker att kvävet omvandlas till nitrat och förorenar grundvattnet med höjd nitrathalt som följd. En grundvattenförstöring av detta slag innebär förstöring av en naturresurs för mycket lång tid. Det tar nämligen flera tiotal år innan naturen bytt ut det förorenade grundvattnet mot nytt, opåverkat vatten.

Detta är således en verkligt stor miljö- och principfråga, vars följdverkningar vi kanske inte i dag kan helt överblicka. Det ansökta förfarings sättet underkännes helt av miljövärdsexperten, som förordar att processavloppsvattnet renas och långtidslagras samt därefter sprids ut

på vall eller annan lämplig gröda under sommaren, då växtligheten kan ta hand om kvävet hos avloppsvattnet. Expertförslaget innebär en måttlig merkostnad för stärkelsefabrikerna, och man kan säga att här vägs god miljö mot ekonomiska ting, men ekonomiska synpunkter får inte fälla utslaget. Jag hoppas att statsrådet vidtar åtgärder som är miljövänliga och grundvattenbevarande, i enlighet med experternas förslag.

I svaret kan jag läsa mig till att statsrådet anser detta vara en angelägen fråga, och jag bedömer därför svaret som positivt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs men bordlades åter utbildningsutskottets betänkande 1976/77:20 jordbruksutskottets betänkande 1976/77:17

§ 10 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningarna 1976/77:139 och 140.

§ 11 Anslag inom industridepartementets verksamhetsområde

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:26 med anledning av propositionen 1976/77:100 i vad avser vissa anslag inom industridepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålles gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

I det följande redovisas endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställts särskilda yrkanden.

Punkten 9 (Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m.)

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 17 (industridepartementet) under punkten B 4 (s. 57) föreslagit riksdagen att till Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 10 700 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:885 av herr Wååg m. fl. (s), vari såvitt gällde yrkandet 1 hemställts att riksdagen beslutade att anslaget Bidrag till kursverksamhet m. m. skulle vara 12 198 000 kr.

Utskottet hemställde

att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

motionen 1976/77:885 yrkandet 1 till Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 10 700 000 kr.

Reservation hade avgivits

1. av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, Wååg, Högeström, Pettersson i Lund och Häll (samtliga s) som ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:885 yrkandet 1 till Statens industriverk: Bidrag till kursverksamhet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 12 198 000 kr.

Punkten 13 (Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling)

Regeringen hade under punkten F 1 (s. 215–229) föreslagit riksdagen att

1. godkänna vad föredragande statsrådet förordat rörande återbetalning av stöd från styrelsen för teknisk utveckling,

2. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78, i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som, inberäknat löpande avtal och beslut, innebar åtaganden om högst 115 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1978/79–1981/82,

3. till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 280 500 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:878 av herr Torwald m. fl. (c, m, fp), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om förslag till åtgärder för att trygga Svensk-japanska stiftelsens för forskning och utveckling fortsatta verksamhet, och

1976/77:940 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt gällde yrkandet 1 hemställts att riksdagen till styrelsen för teknisk utveckling anvisade 5 milj. kr. avsedda för igångsättande av forsknings- och utvecklingsprojekt för uppbyggnad av arbetsmiljöregister och näringslivsregister.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen godkände vad föredragande statsrådet hade förordat rörande återbetalning av stöd från styrelsen för teknisk utveckling,

2. att riksdagen bemyndigade regeringen att under budgetåret 1977/78, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete m. m. som, inberäknat löpande avtal och

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

beslut, innebar åtaganden om högst 115 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1978/79–1981/82,

3. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:940 yrkandet 1 till Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 280 500 000 kr.,

4. att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:878 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om trygghet av Svensk-japanska stiftelsens för forskning och utveckling fortsatta verksamhet.

Punkten 20 (Statens skeppsprovninganstalt)

Regeringen hade under punkterna F 8–10 (s. 241–245) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1977/78 anvisa

1. till Statens skeppsprovninganstalt: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

2. till Bidrag till statens skeppsprovninganstalt ett reservationsanslag av 3 200 000 kr.,

3. till Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:856 av herrar Bengtsson i Landskrona (s) och Svanberg (s), vari hemställts

1. att anslaget under Bidrag till statens skeppsprovninganstalt uppfördes med ett till 4,5 milj. kr. förhöjt belopp,

2. att anslaget under Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling reducerades i motsvarande mån.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:856 till Bidrag till statens skeppsprovninganstalt för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 3 200 000 kr.,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag för budgetåret 1977/78 anvisade

a) till Statens skeppsprovninganstalt: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kr.,

b) till Statens skeppsprovninganstalt: Utrustning ett reservationsanslag av 1 000 000 kr.

Reservation hade avgivits

2. av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, Wååg, Högröm, Pettersson i Lund och Häll (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och motionen 1976/77:856 till Bidrag till statens skeppsprovninganstalt anvisade ett reservationsanslag av 5 350 000 kr.

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industri-
departe-
mentets verksam-
hetsområde*

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Under punkten 20 i betänkandet, som är den enda punkt jag kommer att uppehålla mig vid, har näringsutskottet haft att ta ställning till de anslag som skall utgå till statens skeppsprovvningsanstalt. Genom tidigare riksdagsbeslut har vi givit anslag till uppförandet av ett nytt manöver- och våglaboratorium vid anstalten i Göteborg, en investering som nu kan tas i bruk och förhoppningsvis medverka till att skapa lösningar på svensk varvs- och rederinäringens problem. Man har genom det nya laboratoriet goda möjligheter att göra insatser inom områdena havsteknik, sjösäkerhet och miljövård. Att exempelvis kunna medverka till att förbättra miljön ombord i fartygen genom att nedbringa vibrationerna är en angelägen uppgift som ligger inom möjligheternas gräns. Genom nya forskningsrön bör också fartygskonstruktionerna kunna förändras så att mindre bränslemängd åtgår för framdrivandet. Även detta är en angelägen uppgift.

För att kunna utnyttja laboratoriets nya resurser har skeppsprovvningsanstalten begärt ökat anslag för den egna forskningen. Man framhåller som en nödvändig förutsättning för att hålla den konsultativa och projektbundna delen av verksamheten på en hög teknisk-vetenskaplig nivå och kunna bedriva den med siktet inställt på full kostnadstäckning, att det finns ett ordentligt utrymme för egen forskning. Vi måste göra klart för oss att den tekniska utvecklingen inom detta verksamhetsområde går väldigt snabbt. Också med hänsyn till konkurrensläget är det viktigt att den egna forskningen inte eftersätts.

Vi måste se till att redan nu inför tillkomsten av det nya laboratoriet intensifiera den grundläggande forsknings- och utvecklingsverksamheten. Det är angeläget att så snabbt som möjligt bygga upp en hög effektivitet och en hög teknisk-vetenskaplig nivå hos verksamheten i laboratoriet. Härigenom skapas också förutsättningarna för den utvidgade uppdragsverksamhet som erfordras för att finansiera laboratoriet.

Skillnaden mellan vad vi reserverar föreslår och vad utskottsmajoriteten stannat för är kanske inte alltför stor. Men i reservationen hävdar vi att skeppsprovvningsanstalten måste få fullgoda möjligheter att helt kunna utnyttja sina förstärkta resurser, så att man kan göra en helhjärtad insats för varvsindustrin och sjöfarten, och därmed också för samhället i stort.

Vi menar därför att det är nödvändigt att anstalten direkt skall anvisas det belopp man begärt för egen forskning utan att behöva gå omvägen över STU för att få bidrag. Pengar till denna verksamhet är nämligen inte garanterade om man följer utskottsmajoriteten, som helt följer budgetpropositionens uttalande på denna punkt. I denna säger statsrådet att stöd till skeppsprovvningsanstalten för angelägna forskningsprojekt av långsiktig metodutvecklande betydelse "i mån av behov bör kunna utgå upp till ett belopp av 3,5 milj. kr.". Vi hävdar från reserveranternas sida att anstalten direkt, utan att behöva gå omvägen över STU och där bokstavligen talat behöva be om nödvändiga medel, bör få disponera hela

det belopp man begärt.

Detta bör givetvis inte hindra att anstalten, om behov föreligger, får ytterligare stöd från STU, allt inom den totala ram som statsrådet föreslagit.

Jag vill alltså göra kammarens ledamöter uppmärksamma på att det här inte är fråga om några nya pengar, utan en omfördelning inom angivna ramar.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Under rubriken Teknisk utveckling m. m. behandlas vpk-motionen 940, vilken innehåller ett yrkande som är ett delyrkande i vpk:s datamotion. Vi kräver att STU skall anvisas 5 milj. kr. för igångsättande av forsknings- och utvecklingsarbeten för uppbyggnad av arbetsmiljöregister och näringslivsregister. Vi har ställt detta krav därför att datatekniken ger stora möjligheter till insamling och sammanställning av information och fakta. Datatekniken är heller inte bara en teknisk utan framför allt en politisk fråga. Den som har makten i samhället styr nämligen datateknikens utnyttjande.

Det är otvivelaktigt så att datatekniken mycket påtagligt påverkar människors arbetsliv. Den används numera i mycket stor utsträckning i företagen för att styra produktionen, och därmed styrs också de som arbetar. Inflytandet över datauppläggningarna är från de arbetandes sida mycket obetydligt.

I företagen används datan framför allt som en hjälpreda åt dem som styr företagen, den är inriktad på allt som är lönsamt: en bra kontroll över personalfrågorna, produktionens utveckling och inriktning, marknads- och försäljningsanalyser, rationaliserings- och kostnadsfrågor etc. Den används i dagens arbetsliv inte som en teknik i vanlig mening utan utnyttjas på ett företagsekonomiskt sätt.

Men arbetslivet innehåller inte bara nämnda faktorer. Med datatekniken skulle man kunna se hur svenskt arbetsliv verkligen ser ut, vad som är farligt i arbetslivet, vilka risker och luftföroreningar vi har där, hur många som slås ut på arbetsplatserna, i företagen och i hela branscher osv.

Med datateknikens hjälp skulle man också kunna se vilka gifter som produceras i olika företag och hur den omgivande miljön drabbas samt vad olika produkter – t. ex. tillverkningen av bilar, kostar svenska folket.

Från arbetarklassens synpunkt måste ägandet och maktrelationerna lätt kunna åskådliggöras. Vilka intressen är det som styr utvecklingen i vårt land? Vilka är det som vill lägga ned företag och ibland hela branscher? Vilka förbindelser har övriga ägar- och maktgrupper i vårt land? Hur investeras de pengar som arbetarna tjänar ihop? Frågorna hopar sig och är särskilt starka i dag, när vi ser frukten av ägarmaktens åtgärder: inskränkningar och nedläggningar. Hur är t. ex. ägandeförhållandena kopp-

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

lade i svensk stålindustri i förhållande till verkstadsindustrin? Har man helt skjutit investeringarna till verkstadsindustrin – och därmed i vissa fall också till utlandet – i stället för till stålindustrin? Hur har det där varit under den senaste tioårsperioden? Det är sådana frågor som man med datateknikens hjälp skulle kunna reda ut.

Datatekniken skulle också vara till stor hjälp när arbetare söker jobb. Vilket företag kan man få jobb på? Vilka risker förekommer det där? Hurudan är lönen? Vilken personalpolitik för man? Förekommer det stor utslagning? Hur länge skall jag behöva vara på en arbetsplats innan jag får sjukpension, när jag inte orkar längre? Det är till sådant forsknings- och utvecklingsarbete som vi vill ge STU 5 milj. kr. Vi kräver sålunda att statliga och kommunala register byggs upp, där för arbetarklassen angelägna frågor kan besvaras med hjälp av datateknik.

Register över arbetsplatser och arbetsmiljö, kopplade till medicinska data, ger underlag för fakta om arbetsmiljön, för arbetsförmedlingsystemet, för en effektiv samhällsplanering och även för kontroll över makt-havarna. För det måste vi ha fram data om näringslivet och registrera uppgifterna offentligt i långt större utsträckning än vad som sker i dag.

Utskottet har inte ansett sig kunna tillstyrka vpk-motionen, men motiveringen synes litet väl tunn. Utskottet hänvisar bara till att vissa arbeten pågår inom arbetsmiljöområdet, i miljödatanämnden och i forskning som STU stöder. Men det borde vara utskottet bekant att inget av dessa projekt innebär något nämnvärt ingrepp i den nuvarande situationen och inte heller påvisar riskfaktorer, lika litet som maktförhållandena påvisas, vilket kunde vara ett underlag för en samhällsplanering. För detta behövs kraftiga satsningar. Något utvecklingsarbete med den inriktning vi föreslår i motionen har egentligen inte ens påbörjats.

Utskottets skrivning andas den traditionella inställningen att det är makt-havarna i näringslivet som skall driva fram tekniken och även stå för vilka användningsområden den skall ha. På annat sätt kan jag inte tolka utskottet. Eller inser utskottet inte behovet av register av den typ som vi föreslår i motionen?

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motionen 940.

Fru RADESJÖ (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 26 finns det ju en mängd punkter. Jag vill ta upp en punkt som jag anser vara särskilt angelägen och där det också finns en reservation från socialdemokraterna i utskottet. Det gäller punkten 9 Bidrag till kursverksamhet m. m.

Statens industriverk har här äskat ett anslag på 12 198 000 kr., medan det i propositionen anvisas endast 10 700 000 kr. I motionen 885, som lämnats av några socialdemokrater med herr Wååg som första namn, framhålls att man inte bör pruta på statens industriverks äskande.

Vi motionärer anser att den kursverksamhet som bedrivs i SIFU:s regi är oerhört viktig, i första hand när det gäller de mindre företagen. På många områden har utbildningsbehovet ökat mycket starkt under

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

de senaste åren, och utbildning av företagare och arbetsledare i de mindre företagen är särskilt angelägen. Detta gäller t. ex. arbetsmiljöområdet och det nu så aktuella energiområdet, där det behövs kurs- och utbildningsprogram som klarlägger sambandet mellan byggkostnader och energikostnader för bl. a. uppvärmning. Vi behöver utveckling av kurser inom områdena produktutveckling, kvalitetsutveckling och inte minst underleverantörsfrågor.

I motionen påpekar vi också behovet av utbildning för kunskap om nya lagar och förordningar och av utarbetandet av en ny form av kursverksamhet inom den kommunala vuxenutbildningens ram.

Vidare bör man ta upp frågan om inte vissa kurser borde vara helt avgiftsfria för deltagarna. Jag tänker då främst på sådana kurser som skall informera om nya lagar m. m., som jag ju tidigare nämnt. Den här biten får vi väl anledning att återkomma till. Enligt föredragande statsrådet får vi ett sådant tillfälle när regeringen tagit ställning till industriverkets rapport SIND 1975:6 och i samband därmed företagareföreningsutredningens förslag angående stipendieverksamheten inom SIFU.

Med detta inlägg vill jag, herr talman, yrka bifall till reservationen 1.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 26 finns det ju en rad anslag som gäller industridepartementets verksamhetsområde och som vi i dag skall fatta beslut om. Vid utskottets betänkande har det fogats två reservationer, och utskottet har också haft att behandla några motioner.

Jag skall först ta upp den fråga som behandlas i reservationen 1 och som fru Radesjö talade om. Det gäller alltså kursverksamheten inom SIFU. I långa stycken kan jag hålla med fru Radesjö om vikten och behovet av utbildning, framför allt när det gäller anställda i de mindre och medelstora företagen. Under senare år har ju detta behov alltmer blivit uppmärksammat. I industriverkets rapport SIND I:1974, företagareutbildning i mindre och medelstora företag, konstaterades bl. a. att företagsledare i de mindre företagen mycket sällan deltar i vidareutbildning, trots att de anser sig behöva utbildning. Långa avstånd till kursorten, kursutbudets alltför teoretiska innehåll och bristande information om tillgängligt utbud anges som bidragande orsaker till detta förhållande.

Situationen torde numera ha förbättrats avsevärt genom att samtliga företagareföreningar har fått utbildningskonsulenter. Industriverket inkl. SIFU och företagareföreningarna har fått till stånd regionala företagsanpassade kurser. Dessa är huvudsakligen av fortbildningskaraktär inom tekniska ämnen och inriktade på avgränsade funktioner i företagen. Via företagareföreningarna och SIFU når industriverket ut regionalt med utbildningsfrämjande aktiviteter. I detta sammanhang vill jag också nämna verksamheten med vidareutbildning i marknadsföringsfrågor. Det pågår

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

en rad kurser i olika län just i marknadsföringsfrågor. Det finns också ett rikligt kursutbud i frågor om lagstiftning.

För min egen del tycker jag dock inte att detta är till fyllest. Fru Radesjö tog upp ett problem som vi under många år uppmärksammat från borgerligt håll, nämligen kursavgifterna vid SIFU. Dessa avgifter har varit alldeles för höga, och jag hoppas att man på något sätt skall komma ned till en rimlig nivå. Tidigare har SIFU:s självfinansieringsgrad varit enormt hög.

Vi har tidigare uttalat – och det gör nu även reservanterna – att det är viktigt att man får till stånd en samverkan med den kommunala vuxenutbildningen. En av de viktigaste uppgifterna är därvid att koncentrera kursverksamheten till den ort där man kan samla det största antalet av dem som är intresserade av tillgängliga utbildningsaktiviteter, lämpade för företagen.

I sammanhanget bör också crinras om den år 1975 tillkallade utredningen om utbildning i företag, A 1975:1, som bl. a. skall belysa den företagsinterna utbildningens omfattning med hänsyn till företagets behov av personal med yrkeskunskaper. Enligt vad jag erfarit beräknas utredningsarbetet vara avslutat under våren 1977. Det pågår alltså en rad aktiviteter.

Jag vill peka på vad som i detta sammanhang skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna åt. I budgeten är upptagen en summa av 10 700 000 kr. till den aktuella typen av kursverksamhet. Därutöver finns en beräknad reservation på 842 000 kr. Reservanterna ställer sig bakom industriverkets anslagsäskande om 12 198 000 kr. Vi anser vidare att det speciella anslaget på 200 000 kr. till regional utbildningsservice skall främja just sådan kursverksamhet som bedrivs inom den kommunala vuxenutbildningen på detta område.

Men vad som framför allt har varit avgörande för utskottsmajoritetens ställningstagande i detta sammanhang är det förhållandet att företagareföreningensutredningen, där jag själv varit ledamot, avlämnade sitt betänkande i januari. Betänkandet är nu ute på remiss. Vi framför i det vissa synpunkter, som vi förväntar kommer att ge resultat i form av en senare proposition.

Vi redovisar i utredningen bl. a. vår principiella syn på företagareföreningarnas roll i utbildningssammanhang. Vi framhåller att föreningarnas utbildningsservice enligt utredningens mening bör betraktas som en integrerad del av företagsserviceverksamheten. Föreningarnas olika insatser härvidlag anser vi i utredningen som regel vara sammanflätade i varandra, varvid t. ex. information, rådgivning och utbildning ingår som beståndsdelar i ett samlat åtgärdsprogram. Det är bl. a. med anledning därav som utskottet har anslutit sig till det förslag som departementschefen lägger fram i propositionen.

I utskottsbetänkandet behandlas bl. a. motionen 878, som gäller Svensk-japanska stiftelsen för forskning och utveckling. Motionärerna begär att större anslag skall utgå från STU till stiftelsen. Det är, som

utskottet framhåller, viktigt att stiftelsen får resurser så att den kan fortsätta sin verksamhet. Som utskottet ger till känna vållades denna verksamhet stort avbräck genom att man från japanskt håll drog ned de ekonomiska bidragen.

Beträffande motionen 940, som herr Hagberg i Borlänge talade för, vill jag hänvisa till vad utskottet har redovisat under rubriken Uppgifter i anslutning till motionen på s. 8 i betänkandet. Utskottet har, som herr Hagberg redan har konstaterat, inte kunnat biträda motionen. Vi menar att miljödatanämnden, som framgår av redovisning på samma sida i betänkandet, ansvarar för ett projekt rörande information om arbetsmiljön. Inom ramen för detta projekt bereds försöksverksamhet med datorbaserad arbetsställeregistrering. STU stöder ju forskning rörande arbetsmiljöteknik och medicinsk teknik.

En höjning av anslaget till STU enligt motionsyrkandena är utskottet inte berett att föreslå. Utskottet vill i detta sammanhang peka på de risker i fråga om integritetsskyddet som register enligt motionärernas förslag skulle kunna medföra.

Reservationen 2 gäller anslaget till statens skeppsprovvningsanstalt. Reservanterna är oroliga för att anstalten inte skall få medel som täcker kostnaderna för anstaltens egna forskningsprojekt. Herr Bengtsson i Landskrona har ju mycket ingående redogjort för de uppgifter som statens skeppsprovvningsanstalt har, så jag kan avstå från det. Men det är ju så att verksamheten vid skeppsprovvningsanstalten kan delas upp i tre olika områden. Självklart är att uppdragsverksamhet och forskning är viktiga delar av verksamheten.

I reservationen, som bygger på motionen 856 av herr Bengtsson i Landskrona och herr Svanberg, vill man att anstalten skall få disponera hela beloppet 4,5 milj. kr. som anstalten har begärt för sin egen forskning. Reservanterna vill inte att anslaget skall gå över STU.

Det är i och för sig ingenting märkvärdigt i att dessa medel går över STU. I fråga om en stor del av den kollektiva forskning som bedrivs vid högskolor och universitet har STU att bedöma de olika projekten och ge anslag till dem. Det ingår ju i STU:s uppgifter i enlighet med utfärdat regleringsbrev.

När det gäller skeppsteknisk forskning tillsattes för budgetåret 1970/71 (prop. 1970:82) en särskild kommitté under hänvisning till den ekonomiska krissituation som varven befann sig i sedan 1960-talet. Den kommittén, som nu arbetar inom STU, beslutar på STU:s vägnar då det gäller stöd till olika projekt. Det är således skeppsforskningskommittén inom STU som fattar beslut om anslag. Det kan vara angeläget att betona att för budgetåret 1976/77 uppgår anslaget till skeppsteknisk forskning till 13 milj. kr. Skeppsprovvningsanstalten kommer alltså att erhålla de medel som anstalten räknar med att behöva – enligt uppgifter kommer den att få dessa medel intäckta. Det är också så att intäkterna för den reguljära uppdragsverksamheten vid anstalten, som skeppsprovvningsanstalten har beräknat till drygt 15 milj. kr., får disponeras för dess egen

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

forskning.

Jag tror i likhet med utskottsmajoriteten att reservanternas farhågor för att skeppsprovningensanstalten inte skall få sina pengar är obefogade. Jag kan nämna att skeppsprovningensanstalten för närvarande har en rad projekt som ligger hos STU för bedömning och som man kan räkna med bli välvilligt behandlade.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag på samtliga punkter bifall till utskottets hemställan.

Fru RADESJÖ (s):

Herr talman! Just därför att de mindre företagen har svårt att vara ifrån sina företag behövs det mera pengar för att lägga ut flera kurser så att dessa kommer närmare kursdeltagarna, herr Andersson!

Om industriverket nu får det äskade anslaget finns den möjligheten, och då blir det också möjligt att satsa på flera kurser för de allra minsta och rent hantverksmässiga företagen, som vi vet har ett stort behov i dag av branschanpassad fortbildning, och som man med dagens anslag inte har vågat satsa så mycket på att behovet av den utbildningen har kunnat fullt tillgodoses.

Reservationen på 842 000 kr. från föregående år som herr Andersson nämnde om har ju industriverket redan räknat av i sitt äskande, vilket i annat fall skulle ha varit så mycket högre.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Jag har också, herr Andersson, läst vad som står på s. 8 i utskottets betänkande. Jag finner där bara att utskottet har lämnat en redovisning, men jag har redan påstått att den är tunn i förhållande till vad vi kräver. Då ställer man sig frågande vilka intressen utskottet har när det gäller detta spörsmål, eftersom forsknings- och utvecklingsarbetet för att kunna använda datorer för att uppmärksamma arbetsmiljöriskerna måste vara en mycket viktig fråga.

Nu vill regeringen ge sken av att vilja lägga fram en arbetsmiljöproposition, som skall anses vara ett framsteg, och säga att det är viktigt med vidare utveckling på detta område, men när näringsutskottet vill utveckla tekniken för att ta fram de risker som finns i arbetsmiljön är man restriktiv och vill inte gå in för några nya linjer. Det gäller ju här inte bara det arbete som redan pågår, utan vad vi föreslår i vår motion är ett mycket mer omfattande forsknings- och utvecklingsarbete, men utskottet berör över huvud taget inte det näringslivsregister som det där är fråga om. Jag har visserligen en viss förståelse för att en borgerlig majoritet kanske inte vill gå in på det – det kan ju vara obekvämt att via datatekniken ganska lätt få se ägarsambanden i olika branscher och hur man manipulerar med det kapital som arbetarna har jobbat ihop!

Slutsatsen blir att man tydligen inte vill ha någon offentlig, lättillgänglig redovisning för hur datatekniken används. Dess användning i dag i arbetslivet är ju väldigt snedfördelad, till förmån bara för dem som äger

företagen. Sådant blir intrycket av det svar näringsutskottet ger.

Jag tycker att frågan om hur man skall utnyttja den här tekniken är mycket allvarlig, och därför frågar jag fortfarande: Vill inte näringsutskottet ha en utveckling på det här området både vad gäller arbetsmiljöfrågor och vad gäller näringslivsfrågor?

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! Herr Andersson i Örebro säger att vi reserverar och motionärer uppenbarligen är rädda för att skeppsprovningensanstalten inte skall få erforderliga medel för att driva den egna forskningen. Men det är kanske inte så konstigt, herr Andersson, om vi är litet nervösa mot bakgrund av vad som sägs i budgetpropositionen, där statsrådet skriver att stöd i mån av behov *bör* kunna utgå upp till 3,5 milj. kr. Jag vill inte beteckna det som någon speciellt stark skrivning, och det är framför allt mot den bakgrunden motionen och reservationen har tillkommit.

Nu lämnar herr Andersson, efter att ha haft kontakter med STU, bestämda försäkringar om att de här pengarna skall utgå till skeppsprovningensanstalten. Det är bra om så kommer att bli fallet; jag vill kraftigt understryka att både de här pengarna och ytterligare anslag är nödvändiga.

Jag vill bara peka på den analysgrupp som har gjort en utredning för regeringens räkning beträffande hur den svenska varvsindustrins framtid skall komma att gestalta sig. Denna analysgrupp har i sin skrivning till industriministern sagt att anslaget bör räknas upp mycket radikalt. Ungefär 11 milj. kr. utgår i dag till skeppsprovningensanstalten, och gruppen föreslår att beloppet redan under nästa budgetår skall räknas upp till 25 milj. kr. – detta givetvis för att hjälpa svensk varvs- och rederinäring.

Det är alltså rätt många som understryker angelägenheten av att det här anslaget verkligen kommer att utgå; att det kommer att behövas råder det inget tvivel om. Det kommer också att ha väldig betydelse för de forskningsresultat som kan komma fram vid skeppsprovningensanstalten.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det är alldeles givet att det är en viktig uppgift som den skeppstekniska kommittén har på STU. Som jag tidigare sade är det kommittén som bedömer de olika forskningsprojekten och lägger fram förslag; den beslutar för STU. Jag nämnde också att under det här budgetåret utgår anslagen med 13 milj. kr.

När det gäller de 280 milj. kr. som STU kommer att få, hoppas jag, under kommande budgetår är det naturligtvis många om budet. STU måste givetvis göra en bedömning av vart pengarna skall gå – till skogsteknisk forskning, till kemisk forskning eller till miljöforskning m. fl. områden. Självfallet måste STU alltid göra avvägningar inom ramen för det anslag som riksdagen ger.

En särskild ställning har givetvis den skeppstekniska kommittén, som har att besluta på STU:s vägnar när det gäller skeppsteknisk forskning.

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industridepartementets verksamhetsområde*

Jag förutsätter att kommitténs prövning av de projekt som nu ligger hos STU, framlagda av skeppsprovvningsanstalten i Göteborg, kommer att ske i positiv anda.

När det gäller frågan om utbildningen inom de mindre företagen, som fru Radesjö och jag har talat om, vet vi som jag tidigare sade att det är svårt för småföretagarna att komma till de specialinriktade kurserna. Jag har under många år sysslat med detta, och jag anser att det är viktigt att man så mycket som möjligt försöker förlägga verksamheten inom hemorten. Utbildningskonsulenterna inom företagarföreningarna har också som en speciell målsättning att inom de olika länen eller regionerna anordna företagsanpassade kurser.

Herr Hagberg i Borlänge tyckte att motionen 940 hade en tunn skrivning, och det kan jag i och för sig förstå. Såvitt jag kunde uppfatta menade herr Hagberg att utskottets redovisning så att säga var styrd av den borgerliga regeringen och att den representerade arbetsgivarintressena. Men jag tror inte att man kan påstå att utskottet, som var enhälligt på den här punkten, har haft något sådant i tankarna. I det sammanhanget förmodar jag att LO:s dataråd inte är styrt av arbetsgivarintressen, utan att man inom rådet ser på dessa problem utifrån sin ställning som arbetstagarnas främsta representanter. Vi har emellertid hänvisat till miljödatanämndens ansvar, och vi har också tagit upp – och det är ganska väsentligt i det här sammanhanget – frågan om integritetsskyddet och pekat på de risker i det avseendet som finns förknippade med förslaget i motionen.

Herr HAGBERG i Borlänge (vpk):

Herr talman! Vad gäller det sista argumentet – att det skulle finnas risker i fråga om integritetsskyddet – så kan sådana risker bara drabba företagen. Deras intressen i det sammanhanget får man då ställa emot vad det här egentligen är fråga om, nämligen de stora riskerna inom arbetsmiljöområdet.

Men jag vill se nonchalansen i utskottets skrivning litet vidare än så. Det forsknings- och utvecklingsarbete som pågår i dag utgör ju bara en ytterst liten början. Vi föreslår konkret ett anslag för att man skall kunna vidga den här forskningen, men till detta ställer sig utskottet nonchalant. Man kan nämna som exempel ett område inom arbetsmiljön där vi i dag har väldigt litet forsknings- och utvecklingsarbete och där man skulle kunna använda datatekniken, nämligen det stora arbetsmiljöproblem som skapas av arbetsintensiteten och den omfattande utslagningen och som vi vet mycket litet om i dess helhet. Här skulle det vara oerhört värdefullt om man med hjälp av datatekniken kunde ta fram hur det svenska arbetslivet ser ut. Det är sådana forskningsprojekt som man verkligen skulle kunna arbeta med, och då är det viktigt att vi börjar med dem nu. Näringsutskottets avslag måste jag därför se som en nonchalans mot de verkliga krav som nu växer fram på arbetsmiljöområdet.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag kan på intet sätt dela herr Hagbergs i Borlänge uppfattning att utskottet har varit nonchalant vid behandlingen av den här frågan. Vi har hänvisat till vad som pågår. Om detta inte spänner över det breda fält som herr Hagberg talar för vad gäller motionen 940, så får detta vägas mot de risker i fråga om integritetsskyddet som vi har redovisat.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–8

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bengtsson i Landskrona begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 punkten 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bengtsson i Landskrona begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 153
Nej – 135
Avstår – 8

Punkterna 10–12

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 13

Mom. 1 och 2

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionen nr 940 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hagberg i Borlänge begärde votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

*Anslag inom
industrideparte-
mentets verksam-
hetsområde*

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 26 punkten 13 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring
däri som föranleds av bifall till motionen nr 940 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hagberg i Borlänge
begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja - 281
Nej - 13
Avstår - 2

M o m . 4

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 14-19

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 20

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels re-
servationen nr 2 av herr Svanberg m. fl. och förklarades den förra pro-
positionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Bengtsson i
Landskrona begärt votering upplästes och godkändes följande voterings-
proposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i be-
tänkandet nr 26 punkten 20 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg
m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens
ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Bengtsson i Landskrona
begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Den-
na omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 141
Avstår - 2

M o m . 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 21-28

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

§ 12 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1976/77:29 med anledning av propositionen 1976/77:96 med förslag till lag om patentbesvärsrätten m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13 Föredrogs försvarsutskottets betänkande 1976/77:11 med anledning av propositionen 1976/77:85 om åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet jämte motion.

Punkten 1

Försörjningsberedskapen på skoområdet

Regeringen hade i propositionen 1976/77:85 (handelsdepartementet) dels gett riksdagen till känna vad föredragande statsrådet anfört om försörjningsberedskapen m. m. på skoområdet,

dels föreslagit riksdagen att godkänna de åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet som föredragande statsrådet förordat.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag om åtgärder för att trygga försörjningsberedskapen i fråga om skor.

Ett upprätthållande i fredstid av en viss löpande produktion av läderskor bedöms som nödvändig från försörjningsberedskapssynpunkt. En årlig fredsproduktion på ca 2 milj. par bör säkerställas medan en produktion på 2,5 milj. par är önskvärd.

För att kunna bibehålla en aktiv läderskoindustri bedöms en viss omstrukturering av industrin vara nödvändig. Någon hårdhänt sammanslagning av företag bör dock inte ske. Möjligheter bör också föreligga för livskraftiga, fristående företag att självständigt fortsätta sin verksamhet.

För att främja omstruktureringen bör särskilda s. k. skostrukturlån kunna utgå. Lånebeloppet föreslås för budgetåret 1977/78 bli sammanlagt 10 milj. kr.

En modifiering föreslås av de s. k. försörjningsberedskapslånen. För budgetåret 1977/78 beräknas en medelsförbrukning på 10 milj. kr. Vidare beräknas en medelsförbrukning på 5 milj. kr. för utnyttjande av det s. k. offertförfarandet för att trygga den långsiktiga försörjningsberedskapen. Offertförfarandet skall kunna avse dels löpande produktion, dels s. k. malpåsekapacitet.

För avskrivningslån till investeringar inom skoindustrin föreslås för budgetåret 1977/78 ett ökat anslag på 10 milj. kr. Ramen för lån till teko-, sko- och garveriindustrier föreslås ökas till 170 milj. kr.”

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:1446 av herr Brännström m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 1) hemställts

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

att riksdagen, med avslag på propositionen i denna del, godkände de åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet som förordats i motionen.

Motionärerna hade bl. a. förordat att riksdagen skulle ta ställning för ett samhälleligt ägarengagemang i all den utsträckning som behövdes för att upprätta s. k. hörnstensföretag i den omfattning som var nödvändig för att klara vår försörjningsberedskap. Under denna tid borde de nuvarande importrestriktionerna behållas.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen lämnade utan erinran vad föredragande statsrådet hade anfört om försörjningsberedskapen m. m. på skoområdet,

2. att riksdagen med bifall till propositionen och med avslag på motionen 1976/77:1446, yrkandet 1, godkände de åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet som föredragande statsrådet hade förordat.

Reservation hade avgivits av herrar Gustavsson i Eskilstuna, Holmqvist och Gustavsson i Ängelholm, fru Sundström samt herrar Brännström, Hedberg och Andersson i Gävle (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med avslag på propositionen och med bifall till motionen 1976/77:1446, yrkandet 1, godkände de åtgärder för försörjningsberedskapen på skoområdet som hade förordats i motionen.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Att upprätthålla en god försörjningsberedskap när det gäller beklädnad, livsmedel, energi m. m. är nödvändigt för trovärdigheten i vår säkerhetspolitik. Under de senaste åren har förutsättningarna härför försämrats när det gäller skoområdet. Statliga åtgärder har satts in men effekten har varit otillräcklig. Statens industriverk och överstyrelsen för ekonomiskt försvar har låtit utreda branschens problem. Den företagna utredningen, McKinseyrapporten, visar att mer betydande produktivets- och effektivitetsvinster endast kan uppnås efter en genomgripande och planmässig omstrukturering av den svenska läderskotillverkningen. I en sådan process krävs med nödvändighet aktiva samhälleliga insatser.

Kravet på sådana insatser har vi socialdemokrater framfört i motionen 1446 med anledning av propositionen 1976/77:85 om försörjningsberedskapen på skoområdet. Socialdemokraterna i närings- och försvarsutskottet har ställt sig bakom motionens krav. Ansvariga statsrådet däremot sätter i propositionen sin lit till att man genom statliga bidrag i olika former skall uppnå den erforderliga strukturomvandlingen och avser att tillkalla en delegation med uppgift att fram till nästa års utgång bl. a. förhandla med företagen om dessa stödformer. Han avvisar däremot tanken på ett direkt statligt ägarengagemang.

Vi socialdemokrater i närings- och försvarsutskottet som står bakom

motionen är av en annan uppfattning. Samma grundsyn har kommit till uttryck i de fackliga organisationernas bedömning av vilka åtgärder som behöver vidtas. En framtida skoindustri måste enligt deras mening byggas upp kring s. k. hörnstensföretag. Vi delar denna uppfattning.

Det är inte sannolikt att man kan åstadkomma den behövliga strukturomvandlingen med hjälp av en under viss tid insatt bidragsgivning till enskilda och företag. Ett betydligt mer aktivt engagemang från samhällets sida behövs, enligt vår uppfattning, om man skall nå det uppställda målet.

Vidare talar sannolika skäl för att behovet av samhälleliga stödinsatser, som bl. a. statens industriverk påpekar, kommer att bli av både långvarig och omfattande natur. Detta förhållande, i förening med den relativt sett mycket höga stödnivån, utgör ett starkt skäl för att samhället också skall få ett direkt ägarinflytande i branschen.

Vi vill också framhålla att både Beklädnadsarbetarnas förbund och TCO anser att den enda praktiska lösningen i allt fler företag är ett statligt engagemang. Även LO har gett uttryck för denna uppfattning. Med en sådan inriktning av näringspolitiken kan man också ge den föreslagna delegationen den aktiva roll i strukturomvandlingen som bl. a. industriverket efterlyst.

Det förhållandet att det här rör sig om ett för totalförsvaret väsentligt område är också ett skäl för ett aktivt samhällsengagemang.

Vi socialdemokrater förordar således att riksdagen tar ställning för att ett samhälleligt ägarengagemang skall aktualiseras i den utsträckning som behövs för att upprätta s. k. hörnstensföretag i den omfattning som är nödvändig för att klara vår försörjningsberedskap.

Vid bedömningen av vilka företag som skall ingå i denna grupp måste givetvis stor hänsyn tas till regionala och sysselsättningspolitiska förhållanden. Enligt vår mening är frågan om vilka instrument samhället kommer att nyttja avgörande för de praktiska möjligheterna att upprätthålla en önskad försörjningsberedskap på främst läder- och skoområdet. Får inte insatserna de avsedda effekterna kan man snabbt passera möjligheten att upprätthålla den önskade produktionskapaciteten om minst 2 miljoner par läderskor.

I propositionen anför statsrådet vidare att han vid ett bifall till regeringens förslag avser att föreslå ett upphävande av importrestriktionerna för skor den 1 juli 1977. Ett sådant beslut är enligt vår uppfattning djupt olyckligt och skulle försvåra den avsedda omstruktureringen. Regeringens förslag i denna del bör därför genomföras först sedan de föreslagna åtgärderna för att stärka svensk skoindustri fått den avsedda effekten. Ju aktivare insatser som görs för omstruktureringen, desto snabbare kan den förväntas bli genomförd och därmed förutsättningarna för en avveckling av importrestriktionerna föreligga.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservation som fogats till försvarsutskottets betänkande nr 11.

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Under många år har vi här i riksdagen talat om skoindustrins problem. Den svenska skoindustrin har haft problem sedan 1960-talets början, och både riksdagen och den tidigare regeringen har varit väl medvetna om dem. Utredning efter utredning har sedan 1940-talets början kartlagt den svenska skoindustrins problem. Och riksdagen har i olika omgångar beslutat om branschstödjande åtgärder för att om möjligt göra svensk skoindustri konkurrenskraftig både på hemmamarknaden och på exportsidan.

Branschen har fått avskrivningslån som kapitalstöd för att möjliggöra produktivitetsfrämjande investeringar i nya maskiner eller rationella fabriksbyggnader. Dessa stödformer har dock bara haft en begränsad betydelse. Skoindustrin är föga kapitalkrävande. Inte mer än 8 % av produktionskostnaderna är kapitalkostnader. I andra länder där man har satt in olika former av stöd har det också visat sig att efterfrågan på kapital för rationaliseringar har varit mycket liten. Skoindustrin i Belgien t. ex., som nu knappt har näsan över vattnet, har inte tagit ut några av de pengar som finns anslagna.

Skoindustrin har fått export- och utbildningsstöd, men det är alldeles tydligt att dessa stödåtgärder inte heller har varit tillräckliga för att öka den svenska skoindustrins konkurrenskraft. Även om man inom skoindustrin har rationaliserat och förbilligat produktionen har det endast haft en marginell effekt, och det skall vi ha klart för oss när vi diskuterar skoindustrins problem. Man har kunnat sänka tillverkningskostnaderna med en eller några kronor per par, och det skall då ses i relation till att utländska läderskor kostar 20–25 kr. mindre i tillverkning. Detta förhållande återspeglas också i den proposition som vi i dag behandlar.

Det är första gången som vi har fått en proposition som slår fast hur många par skor vi från beredskapssynpunkt måste kunna tillverka här i landet. En sådan plan orkade den socialdemokratiska regeringen inte med att upprätta under alla de år den satt. I utredning efter utredning har begärts besked om hur många par skor den svenska nationen behöver vid en avspärning. Vi har haft garderobsinventeringar och inventeringar av alla slag, men de har inte tidigare resulterat i någon proposition. Nu vet vi att vi skall ha en minimitillverkning av två miljoner par läderskor per år.

Den svenska skoindustrin har fram till utgången av 1976 beviljats 7,8 milj. kr. i avskrivningslån och 1,9 milj. kr. i kreditgarantier. Det visar att det inte är pengar som är det avgörande utan att det finns andra problem. Reservationen från socialdemokraterna visar tydligt att de inte har följt med i utvecklingen. De tror på dessa stora hörnstensföretag. Vilka svenska skoföretag var det som ramlade först? Jag kan nämna statens egen skofabrik, försvarets skoindustri. Sedan följde långa raden – Gyllene Gripen, KF:s Kembels, Oscaria m. fl. Det var i huvudsak de största fabrikererna som ramlade först. Bata köpte Oscaria. De fick ett industrigarantilån på 3 milj. kr. som de har betalat tillbaka. De lade

ned massor med pengar i företaget men lyckades inte hålla det i gång.

De socialdemokratiska reservanterna menar alltså att vi måste gå in med ytterligare statsstöd. Jag är fullt på det klara med att statsstöd behövs för att stimulera företagen. Det har funnits förslag om ett särskilt produktionsstöd – kommerskollegium föreslog ett sådant 1975. Men det är ju trots allt fråga om lönsamhet, och staten har tidigare inte ansett det vara lönsamt att driva skofabriker.

Herr Brännström ondgjorde sig över att handelsministern föreslår ett upphävande av importregleringen på skor. När dessa importbegränsningar infördes på hösten 1975, baserades de på den genomsnittliga importen av läderskor under åren 1972, 1973 och 1974. 1972 importerade vi 11 miljoner par läderskor. 1973 ca 8 miljoner par och 1974 ca 8 miljoner par. Det blev alltså ett genomsnitt på 9 miljoner par. Licenstiden slogs ut på en 14-månadersperiod, vilket betydde ett genomsnitt på drygt 10 miljoner par.

Tror någon att denna reglering har varit till nytta för skoindustrin? Herr Brännström har citerat industriverket, men han borde också ha citerat ur propositionen på s. 21, där både kommerskollegium och industriverket särskilt betonar hur farligt det är med sådana här importbegränsningar. Vi vet vad som inträffat på massasidan. Vid alla förhandlingar som kommerskollegium haft under den här perioden har man haft problem med importbegränsningarna när det gäller skor. Kommerskollegium avråder bestämt.

Det blev alltså en ökad import av skor under den här tiden, och ingen kan påstå att importbegränsningarna har hjälpt den svenska skoindustrin. I sommar får vi ett mode med tygskor, och det kommer att bli den nya stora importen.

Jag delar handelsministerns uppfattning när han varnar för en överdriven tilltro till sammanslagningarnas positiva effekt. Reservanterna däremot tror på sammanslagningar. Reservanterna har tydligen inte hört talas om Sju Skomakare. Det var sju skofabriker i Örebro som slogs ihop. Man fick bl. a. banklån för att kunna åstadkomma en effektiv produktion. Det hela blev ingen större succé, utan det slutade i konkurs. Det finns i dag ingenting som säger att en stor skofabrik kan tillverka rationellare och billigare än en liten fabrik. Det finns lönsamma skofabriker, men det är faktiskt – det har jag belägg för – mindre skofabriker, som har en smal produktionssektor. Man kan t. ex. arbeta med tre läster och sälja dessa skor över hela landet. För ett sådant företag går det bra. Det gäller t. ex. också fabriker som gör damskor av en viss sort. Det är faktiskt sådana företag som lönar sig bäst. Jag tror inte att dessa små företag skulle kunna ingå i ett sådant här hörnstensföretag. Med den produktionsinriktning de har skulle de i så fall få svårt att uppnå lönsamhet.

Herr talman! De problem som svensk skoindustri har finns även inom andra länders skoindustrier. Det är i och för sig en klen tröst. När reservanterna anser att starka skäl talar för att staten bör tillförsäkras ett

väsentligt ägarinflytande i skobranschen, har de en övertro på statens förmåga att få lönsamhet i en förlustbransch. Det som är väsentligt – och här håller jag med reservanterna – är att den särskilda grupp som skall tillsättas kommer att bestå av folk som verkligen kan ekonomi och kan branschen och som kan hålla kontakten med skoindustrin.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 11.

Herr BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är värdefullt att herr Andersson i Örebro hittar någonting positivt i vår skrivning. Men sanningen är ju ändå den att borgerligheten och vi skiljer oss i fråga om det grundläggande synsättet när det gäller hanteringen av den här branschen. Jag tror att det är viktigt att uppmärksamma att vad vi betonat är nödvändigheten att vi motsvarar de krav som vår neutralitets- och säkerhetspolitik ställer. Det är den härför nödvändiga minimiproduktionen vi på detta sätt har försökt säkra.

När det gäller de kvotrestriktioner som infördes i oktober 1975 bör det noteras att de egentligen inte fick någon genomslagskraft, eftersom man då redan hade köpt in för vinter- och sommarsäsongen. Kvoterna började först långt senare påverka den situation som den svenska skoindustrin befinner sig i. Egentligen har de börjat verka först nu.

De olägenheter som kvoterna till att börja med förde med sig och som kanske i någon mån har påverkat svenska företags möjligheter att sälja i utlandet har nu övervunnits. Ett hävande i dag av kvoterna torde inte nämnvärt förändra situationen. Däremot bör det vara positivt att låta dem vara kvar till dess man ser att omstruktureringen når de åsyftade målen. Det är nödvändigt att lägga fast att hörnstensföretagen skall bygga upp kring produkter som tillgodoser de behov vi reservanter har skrivit fram. Vi tror att det är nödvändigt att se över den struktur som den nuvarande svenska skoindustrin dras med.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall återgå till restriktionerna, som herr Brännström påstår inte har haft någon effekt. Det kan jag väl hålla med honom om. Men de hade rätt så god effekt för dem som gjorde affärer med dem. Under den första tiden sedan licenserna släppts ut betalade man 5 kr. paret. I dag går det att få dem gratis. Sedan gick kommerskollegium över till data. Men det hela började inte att fungera förrän i slutet av 1976. Det var någonting av kejsarens nya kläder. Det uppstod problem när det gällde förhandlingar på andra områden. De som kom från orter där man tillverkade vissa papperssorter var inte så särskilt glada. Kommerskollegiums förhandlare hade verkliga problem i detta avseende.

Att vi inte hyser någon övertro på statens förmåga att sköta skoindustrin är inte alls någon speciellt borgerlig filosofi. Landet behöver en skoindustri från beredskapssynpunkt. Det har jag många gånger pläderat för här i kammaren. Men vi får leva med den verklighet vi har. Pro-

positionen har sina fördelar och kanske nackdelar. Man skall inte ha någon större övertro på att svensk skindustri kan klara sig utan mycket speciella stödåtgärder. För detta talar all erfarenhet. Så säger också både kommerskollegium och industriverket i sina bedömningar av framtiden.

Det är alltså på inget sätt en borgerlig filosofi, utan erfarenheten är den att industriländerna med sitt kostnadsläge har väldigt svårt att hänga med i konkurrensen. Människorna är nu sådana att de köper kvalitet till det pris som passar dem själva. Det lär vi nog få svårt att ändra på.

Herr BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det råder väl inga delade meningar om att industriländerna i denna bransch har speciella svårigheter att konkurrera med lågprisländerna. Men det är kanske inte det som skall vara avgörande för den politik som bör föras för att möta de praktiska försörjningsproblem som finns på detta område.

Innan man går in med stöd av denna omfattning, är det nödvändigt att man också ser till att stödet når de önskade effekterna. Vi från socialdemokratiskt håll menar att de effekterna når man inte om man inte samtidigt förutsätter att samhället får ett större inflytande än hittills. Vi är inte beredda att bara låta pengarna gå in i skindustrin utan ordentlig uppföljning. Vi tror inte att man då når de effekter som samtliga instanser som hanterar dessa problem eftersträvar.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligtvis viktigt att man inte går in med pengar utan att följa upp vart dessa tar vägen. Det är också viktigt att det skapas ett försörjningsläge som kan vägas av mot en avspärrningsperiod. Vid den garderobsinventering som gjordes sades det att var och en behöver ett par läderskor om året. Det innebär 8 miljoner par, och propositionens förslag är därför ett minimiprogram för en avspärrning. Vi kan aldrig nå upp till full effekt.

Men nu har vi trots allt fått en proposition, vilket vi inte fick under alla de år som socialdemokraterna hade regeringsmakten och behärskade handelsdepartementet. Nu har vi någonting att bygga på, och den i dag befintliga skindustrin har någonting att se fram emot och arbeta för. Det tycker jag är det mest väsentliga i sammanhanget.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp):

Herr talman! Tillfredsställande försörjningsberedskap är ju en av förutsättningarna för att vårt säkerhetspolitiska mål skall kunna uppnås. I propositionen nr 85 aktualiseras försörjningen med skor.

Naturligtvis är det mycket angeläget att en viss minimistandard verkligen skall kunna upprätthållas i ett krisläge när det gäller tillgången på skor. Sedan länge har svensk skotillverkning varit föremål för utredning – jag har själv deltagit i den för några år sedan aktuella försörjnings-

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

beredskapsutredningen, som även tog upp problemet med skoförsörjningen. Denna utredning föranledde att riksdagen under hösten 1972 behandlade förslag framlagda i propositionen 1972:127. Propositionen var baserad på de bedömningar av nödvändig uthållighet och standard m. m. som försörjningsberedskapsutredningen redovisat i sitt första betänkande.

Det underlag som användes vid ställningstagandet 1972 är nu omkring sex år gammalt. Stödet till teko-, sko- och garveriindustrierna har verkat under några år. Import och produktionsförhållanden har förändrats under denna tid. Inom kort skall på nytt fattas beslut om totalförsvarets framtida inriktning. Det blir då tillfälle att ta ny ställning till frågan om uthålligheten och standarden för försörjningsberedskapen mera allmänt.

För att en produktion av ca 2 miljoner eller helst 2,5 miljoner par läderskor skall kunna upprätthållas i Sverige anser handelsministern att olika åtgärder bör vidtas. En sådan åtgärd är att staten medverkar till att skoindustrin får en lämpligare struktur.

En omstrukturering av skoindustrin genom sammanläggning av små företag till större enheter bör enligt handelsministern ge vissa fördelar. Samtidigt framhåller han att stora företag inte nödvändigtvis har bättre förutsättningar att leva vidare än små. En omstrukturering bör därför inte ske efter i förväg helt låsta modeller utan bör praktiskt växa fram på frivillighetens grund. Omstruktureringen bör ske i samarbete med berörda fackliga organisationer. Statens roll bör vara att stimulera till en önskvärd omstrukturering och effektivitetshöjning hos skoindustrin. En särskild delegation bör bildas med uppgift att leda och samordna ett sådant arbete, bl. a. genom att förhandla med skoföretag om olika stödformer. Handelsministern räknar med att omstruktureringen i huvudsak bör kunna vara genomförd före utgången av år 1978.

Under omstruktureringsfasen kan det visa sig att den önskade omstruktureringen endast kan ske genom att vissa ägarförhållanden ändras. En möjlighet är då kanske att ett företags anställda övertar företagets verksamhet. En annan är att andra företag eller företagare övertar verksamheten. För att göra det möjligt att förvärva skoföretag eller delar av företag, t. ex. en viss produktionslinje, föreslår handelsministern att ett särskilt skostrukturlån skall kunna utgå och motsvara högst 75 % av köpeskillingen. Får att få låna skall förvärvaren – utöver att möta de krav som måste ställas på förvärvets strukturfrämjande effekt och köpeskillingens rimlighet – åta sig att garantera en viss produktion och produktionskapacitet för en viss tidsperiod. Strukturlånen avses vara ränte- och amorteringsfria och skrivs av årligen under avtalsperioden, under förutsättning att företaget uppfyller sina åtaganden. Det betonas att det inte är fråga om att allmänt lösa ut de nuvarande ägarna. Man fäster särskilt avseende vid att en omstrukturering kan genomföras på frivillig väg. De företag som inte vill eller inte anser det fördelaktigt att ingå i en större företagsbildning bör inte i konkurrenshänseende lida skada av att avstå från detta. Den särskilda delegationen avses vid behov förhandla om s. k. skostrukturlån.

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

Det finns naturligtvis företag som under den tid omstruktureringsarbetet kräver kan råka i svårigheter. Man räknar då med att s. k. försörjningsberedskapslån skall kunna användas. Sådana lån skall kunna lämnas företag som bedöms ha en roll att spela för försörjningsberedskapen i den framtida skoindustrin. Storleken på lånet bör fastställas på grundval av en av företaget lämnad offert avseende kostnaderna för att under en avtalad period, dock längst t. o. m. den 31 december 1978, upprätta en viss överenskommen produktion. Lånet avses vara räntefritt och kunna skrivas av om lånetagande företag uppfyller sina åtaganden.

Lånet bör utbetalas för högst ett år i taget och så att lånetiden anpassas till företagens bokslutsperioder. Avskrivning skall ske i samband med bokslut.

Staten avses få full insyn i de företagsekonomiska förhållandena inom företag som har fått försörjningsberedskapslån. Den särskilda delegationen avses få till uppgift att vid behov förhandla med företag om dessa lån.

En omstrukturerad skoindustri kan inrymma nybildade företagsgrupper som inte helt kan nå full kostnadstäckning. I dessa fall kan offertförfarande aktualiseras. Det här innebär att företagsgruppen lämnar offert till staten avseende merkostnaden för att i beredskapssyfte hålla i gång viss löpande produktion för en viss tidsperiod. Staten granskar då denna offert, förhandlar och träffar avtal om att köpa denna beredskapstjänst av företaget. Sådant offertförfarande kan också användas då företag åtar sig att underhålla sådan maskinutrustning som lagts i malpåse eller svara för utbildning av personal som i ett krisläge avses sköta den utrustning som har förvarats på detta sätt.

Det skall ankomma på den särskilda delegationen att när det behövs förhandla med företag om sådana avtal, grundade på offerter.

I de fall då den särskilda delegationen avses kunna förhandla om stödformer räknar handelsministern med att det skall ankomma på överstyrelsen för ekonomiskt försvar att teckna slutliga avtal om stöd med företagen.

Handelsministern anmäler att han – om de föreslagna stödåtgärderna genomförs – avser att föreslå regeringen en liberalisering av gällande importrestriktioner beträffande skor och gummistövlar. Vår bedömning är att detta är bra.

Handelsministern lämnar också synpunkter i fråga om detaljhandels prissättningsmetod när det gäller skor. Enligt hans mening skulle en mera differentierad prissättning inom detaljhandeln kunna utgöra ett värdefullt stöd för den svenska beklädnadsindustrin. Vår förhoppning är att man genom frivilliga åtaganden från branschens sida skall kunna komma fram till en rimlig lösning av denna fråga.

Det har ju också sedan flera år tillbaka, även av föregående regering, förhandlats på den här punkten, tyvärr utan att man kommit till något slutgiltigt resultat.

Utskottet anser, på samma sätt som handelsministern, att det nu finns

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

tillräckligt underlag för att ange kraven på en skoproduktion i landet och godtar liksom handelsministern de beräkningsmetoder som har använts.

Utskottet erinrar om att antaganden om krisimport är osäkra. De bygger på att det skall vara möjligt att i viss utsträckning importera lämpliga skodon även under och åren efter en period med väpnade konflikter i vår omvärld. Enligt vad utskottet har inhämtat skall de antaganden som gjorts i detta avseende bli föremål för ytterligare översyn. Utskottet delar de synpunkter som handelsministern ger till känna i propositionen 1976/77:85.

Näringsutskottet anser att handelsministerns uttalanden är välgrundade och lämpade som riktlinjer för det fortsatta arbetet på en strukturomvandling inom skoindustrin. Enligt utskottets mening kan erforderlig statlig styrning och insyn i branschen åstadkommas utan att staten regelmässigt tar på sig någon ägarfunktion.

Försvarsutskottet delar näringsutskottets syn på tillvägagångssättet vid den önskvärda omstruktureringen och på statens roll i sammanhanget. Som handelsministern uttalar bör arbetet dock inte ske efter i förväg helt låsta modeller utan praktiskt växa fram på frivillighetens grund. Detta utesluter inte att det kan bli nödvändigt för staten att i någon situation även ta på sig ett s. k. ägaransvar. Regional- och sysselsättningspolitiska förhållanden måste självfallet beaktas vid omstruktureringen.

En viktig förutsättning för att skoindustrin skall kunna effektiviseras på relativt kort tid är att den särskilda delegationen får goda förutsättningar för sitt arbete.

Samhället skall tillförsäkras insyn i företag som till avsevärd del har förvärvats med utnyttjande av s. k. skostrukturlån.

Herr talman! Jag ber att på alla punkter få yrka bifall till försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 11, vilket innebär avslag på motionen 1446, yrkande 1.

Herr BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Karl Bengtsson i Varberg hade en mycket nyanserad syn på både vår motion och vår argumentation i reservationen. Jag vill här bara till hans resonemang foga att någon diskussion om prissättningsfrågorna inte har förts i försvarsutskottet. De lyftes bort från behandlingen där, trots att vi hade frågorna med i vår motion. Där tror jag emellertid att samstämmigheten är mycket stor. Vi menar att man skulle ha kunnat påverka branschens möjligheter betydligt just genom en annan form av prissättning än den som nu har präglat branschen.

Vad så angår bedömningen huruvida staten skall vara mer eller mindre aktiv kommer vi inte närmare varann än vi har varit. Vi inom socialdemokratien har där en uppfattning, och den backas också upp starkt av de fackliga organisationerna på såväl LO- som TCO-sidan. Vi menar att de effekter som vi eftersträvar, alltså det stöd som ändå skall utgå

med statliga medel, också bör ställas under en mera strikt kontroll. Och där har samhället då att gå in och så långt möjligt också engagera sig i omstruktureringsprocessen.

Vad slutligen gäller hörnstensföretagens uppbyggnad har vi inte sagt att de företagen nödvändigtvis måste vara så stora att bara ett fåtal svarar för produktionen och täcker det behov som uppstår. Där kan givetvis tänkas olika strukturer på företagen. Men vad som är viktigt är att man får en produktionskapacitet och ett kunnande som möjliggör att branschen överlever.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är medveten om att prissättningsfrågan kommer att behandlas senare och i andra sammanhang, men jag tyckte att jag gott kunde ge till känna vad majoriteten i utskottet allmänt tycker på den punkten.

Vad så gäller statens engagemang och de s. k. hörnstensföretagen är det ett i och för sig mycket intressant resonemang som där förs. Jag erinrar mig hur det var i försörjningsberedskapsutredningen, när vi försökte finna vägar för att stödja sådan verksamhet som det här är fråga om. Det gällde då att i en kristid täcka upp försörjningen på skoområdet och på beklädnadsområdet över huvud taget. Då visste vi att det kunde bli fråga om statliga bidrag, eventuellt någon form av statligt ägande. Jag sade också i mitt första anförande att det kan uppstå situationer då ingen annan än staten ställer upp för försörjningen. Naturligtvis får då staten ta det ansvar som i sådana fall är nödvändigt. Därom behöver vi inte tvista. Men det gäller just formerna för hur man skall gå till väga.

När det gäller de företag som styrs och ägs av Statsföretag vet vi ju att även sådan verksamhet måste bedrivas på företagsekonomiska grunder. Det innebär att Statsföretag i en viss situation kan finna att verksamheten inte kan fortsätta, eftersom den går med förlust. Det föreslås då att företaget läggs ned. Sådant har skett tidigare beträffande Svetex AB i olika sammanhang och nu senast gällde det Konfektions AB Rang, men vi behöver inte lasta den nuvarande regeringen då det gäller Rang. Den frågan är säkerligen inte färdigdiskuterad. Det har tidigare funnits sådana tendenser att man måst konstatera att inte ens staten klarar av problemen.

Om nu staten skulle gå in som ägare, måste man alltså finna någon annan form för verksamheten, där man från början bara garanterar att täcka kostnader för att rörelsen skall kunna fortsätta. Detta skulle således innebära att man årligen måste skjuta till medel. Räcker inte dessa får man föra till nytt kapital. Vi vet att det ofta kommer att förhålla sig på det sättet med sådan verksamhet. Därför gällde det för oss att finna någon form som stimulerar till fortsatt verksamhet, och då fann vi dessa avskrivningslån, som vi fortfarande anser att man bör pröva.

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

Herr BRÄNNSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Diskussionen om huruvida man skall välja den väg vi har förordat eller den som den borgerliga majoriteten har föreslagit kan föra mycket långt.

Låt mig bara notera en nyans i Karl Bengtssons resonemang. Han utesluter ändå inte att staten skall gå in men bara, säger han, i sista hand när ingen annan vill göra det. Varför, skulle jag vilja fråga. Kan det inte vara riktigare att man, när man ändå är beredd att satsa de här miljonerna i branschen, utan förutfattade meningar försöker göra en analys och se om man inte kan samla branschen på ett sådant sätt att ett statligt medinflytande eller medägande också till den lägsta kostnaden kan leda till de faktiska resultat man eftersträvar? Det kan vara lika riktigt att gå in i ett bra företag som att gå in i ett företag som ingen annan vill driva. Varför skall man alltid låta staten vara företagsägare och ansvarig bara i de situationer då ingen annan ställer upp? Egentligen borde man förutsättningslöst ge staten samma möjligheter som andra när det gäller att driva en verksamhet; verksamheten borde också för statens del tillåtas vara både nyttig och så ekonomisk att den täcker de faktiska kostnaderna.

Herr KARL BENGTTSSON i Varberg (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utredningen bestod såväl av socialdemokrater som av, som det brukar kallas, borgare. Vi hade precis samma uppfattning beträffande finansieringen av verksamheten. Det var, menade vi, vår gemensamma uppgift att i första hand se till att på för samhället billigaste sätt lösa den här frågan. Så länge branscherna ställer upp för samtal om detta och är villiga att försöka på nytt genom att träffa speciella avtal om ekonomiskt bidrag, där staten får garanti för ett tillfredsställande produktionsresultat med anledning av att den skjutit till pengar, är detta intressant. Det är också den billigaste vägen. Det är nog vår skyldighet att så länge som möjligt försöka bedriva denna verksamhet på det för landet bästa och billigaste sättet.

Herr talmannen anmälde att herr Brännström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det kanske förtjänar att understrykas att det, även om det här förekommit ett meningsskifte om viktiga frågor, också finns en enighet mellan de olika partierna i ett antal väsentliga stycken i den huvudfråga vi nu har att fatta beslut om, nämligen det enkla förhållandet att det behövs en omstrukturering och att den av försörjningsberedskaps-skal bör inriktas på en minimiproduktion av 2 miljoner par skor om året samt att det finns anledning att försöka sätta upp ett något högre mål. Den enighet som finns i det här avseendet innebär att man har all anledning att tänka sig att riksdagen snart kommer att fatta beslut

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

som går ut på att en omstrukturering skall inledas och att den bör ske under ledning av en särskild delegation.

Jag vill begagna detta tillfälle till att säga att regeringen, om riksdagen fattar ett sådant beslut, kommer att utse en delegation vars ordförande blir "företagsdoktorn" Ulf af Trolle. I denna delegation kommer också att ingå Karl-Erik Persson, Beklädnads ordförande, Gösta Rehnqvist, Svenska skofabrikantföreningens ordförande, Erling Persson, verkstäl- lande direktör i Hennes & Mauritz, samt Gunnar Lagnell, f. d. styrel- seordförande för Sweteco. Delegationen skall också ha möjlighet att till sig knyta experter på sedvanligt sätt.

Denna delegation kommer förvisso att ha ett invecklat arbete. Det gäller ju, som här redan har understrukits, en bransch med problem. Det är därför betydelsefullt att de personer som ingår i delegationen har ett kunnande och en erfarenhet från det företagsekonomiska området, som kan bli av avgörande betydelse i arbetet på att med framgång åstadkomma en omstrukturering. Det har också varit tanken bakom det förslag till sammansättning av delegationen som jag här redovisat.

Det blir betydelsefullt att denna delegation får tillfälle att sätta i gång sitt arbete omedelbart. Även om det nu är svårigheter, som vi inte alls skall underskatta, bör ändå de beslut som nu kan fattas i riksdagen kunna bilda en utgångspunkt för en rimlig optimism, eftersom de kan ge en ökad säkerhet i branschen om att man kommer att slå vakt om en viss minimiproduktion. Jag skulle tänka mig, att den vetskapen hos dem som verkar i branschen ger en känsla av att man på ett annat sätt än hittills vågar satsa resurser på investeringar. Man vet att statsmakterna kommer att vidta åtgärder som gör att man inte får komma under en viss nivå.

Även om det alltså föreligger enighet i väsentliga stycken, vilket kan leda till att delegationen skall kunna sätta i gång sitt arbete ganska snart, råder det också, som har understrukits i det tidigare meningsskiftet, oenig- het på en del punkter. Jag har inte något särskilt att tillägga utöver vad herr Andersson i Örebro och herr Karl Bengtsson i Varberg har sagt i frågan huruvida man nu skall till större eller mindre del socialisera denna bransch. Men även jag vill understryka att det här är en bransch som består av ett antal små företag som ligger mycket spridda i landet. Skall man verkligen försöka ta regionalpolitiska hänsyn, kan det ju inte bli fråga om att göra några verkligt långtgående hopbuntningar av olika företag, utan det kommer även med en omstrukturering att bli en spridd struktur. Jag lever i den föreställningen att det i en sådan situation är mycket svårt att tro att man kan uppnå några egentliga fördelar med att ha en "överordnad" central beslutsfunktion inordnad t. ex. i Stats- företag. Jag tror att just i en bransch av denna karaktär blir decentraliserat beslutsfattande av allra största betydelse, inte minst då det dessutom är fråga om en bransch som är ganska känslig för modeskiftningar, där det fordras snabba beslut för att kunna anpassa sig.

Det är alldeles riktigt som herr Andersson i Örebro har sagt, att man

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

inte skall hemfalla åt en övertro på sammanläggningars betydelse. Här har redan citerats exemplet med Sju Skomakare. Man kan också ta fasta på vad som stod i tidningarna i går från en annan bransch men också den krisdrabbad, nämligen glasbruken, där Kronagruppen har anmält att den måste gå i konkurs. Det är just en sådan gruppering av fyra mindre företag som har slagit sig samman, och så har det blivit snabbare fall i den gruppen än det blivit i ett antal andra mindre företag.

Jag anser att man inte skall vara doktrinärt emot tanken att staten här skulle kunna gå in, men jag tycker också att herr Brännström skulle kunna gå med på att man inte heller av doktrinära skäl skall vara för detta. När jag läste reservationen och motionen fick jag en känsla av att det inte finns så oerhört mycket argumenterande för tanken att staten skulle ta ett väsentligt ägaransvar, och det mest med en hänvisning till att LO har tyckt så. Man kanske måste ange hårdare sakskalet för att man själv icke skall utsättas för misstanken att ha nalkats detta spörsmål från doktrinära utgångspunkter. Jag vill säga till herr Brännström att om det vore så att Per Sköld eller Statsföretags styrelse kommer till den här delegationen och anmäler att de skulle se en god affär uti att med hjälp av de stödformer som finns överta något visst skoföretag så tycker jag att delegationen seriöst skall pröva det, för här är onckligen fråga om att finna former för att av beredskapsskäl vidmakthålla en betydelsefull produktion, och det måste naturligtvis ske på billigast möjliga sätt.

Delegationen måste över huvud taget få möjligheter att komma med förslag och synpunkter vad beträffar både former för stöd och omfattning av stödinsatser under kommande budgetår. Jag har den uppfattningen – jag tror att jag alltid i sådana här sammanhang, även i oppositionsställning, har förfäktat den – att det ena eller andra statsrådet vid sitt skrivbord icke är i den situationen att han med någon större sakkunskap exakt kan tala om hur det ena eller andra företagsproblemet konkret skall lösas. Den uppgiften måste faktiskt läggas ut på folk som har den verkliga sakkunskapen samt tid och möjlighet att tränga in i problemen. Det är därför denna delegation skall ha möjligheten att på grundval av sina erfarenheter komma tillbaka med tankar och synpunkter på hur under kommande budgetår ytterligare insatser kan vara utformade.

Jag skulle här också vilja säga någonting om frågan om insyn. En tanke bakom idén att staten skulle gå in som ägare antar jag är att man då skulle få bättre insyn i vad som händer med de pengar som satsas.

Det är och har hitills varit en självklarhet att överstyrelsen för ekonomiskt försvar när den har satsat pengar i projekt av den typ det nu gäller har förvissat sig om att den haft ett rimligt mått av insyn med möjlighet att följa alla redovisningshandlingar och beställa in det material som varit av betydelse vid fattandet av egna beslut eller för att kunna komma till handelsdepartementet med förslag till beslut. I det speciella fall där vi här har gjort en större satsning, nämligen när det gällt att hålla tillverkningen av gummistövlar vid liv – det finns ju bara en till-

verkare av gummistövlar i landet, nämligen Tretorn – har vi därför när staten gått in med stödåtgärderna varit mycket noga med att se till att vi har ordentlig insyn i företaget. Jag har inte en så romantisk inställning till enskilt näringsliv att jag inte tror att man skulle behöva få en ordentlig uppfattning om vad som händer och sker där, och i det här fallet har staten en person med rätt att delta i styrelsesammanträden och bolagsstämmor, trots att vederbörande inte är ledamot av styrelsen. Vidare har vi en ekonomisk expert, som löpande följer vad som händer och sker, samt en teknisk expert. Jag tror därför att den insynen är väl tillgodosedd, och det tror jag även att den kommer att bli vid uppföljningen av stödet på skoområdet.

Herr talman! Jag vill säga någonting om exportrestriktionerna också.

Om det vore på det viset att vi bara hade skoindustrin att ta hänsyn till skulle vi förvisso kunna noga överväga det förslag som finns i socialdemokraternas reservation, men nu består Sveriges näringsliv inte bara av skoindustri, utan det finns ju även andra företag och branscher där det är angeläget att villkoren för att kunna upprätthålla sysselsättning och export är de bästa möjliga. Det kan icke vara någon hemlighet för socialdemokraterna att den svenska exporten har utsatts för svårigheter, mot bakgrund av de restriktioner som införts på skosidan. Det är faktiskt på det viset att vi redan under sommaren kommer att ställas inför mycket betydande förhandlingar på det handelspolitiska planet med t. ex. EG – det gäller en omförhandling om plafondssystemet, som reglerar exportmöjligheterna till EG av exempelvis pappersprodukter. Jag vill understryka att det är mycket viktigt att vi går in i dessa förhandlingar med bästa möjliga förutsättningar. Detta gäller över huvud taget vad avser den tillämpning som sker år från år av detta plafonds system, där vi – beroende på de här skorestriktionerna – uppenbarligen har kommit i ett sämre läge än andra länder. Jag vill av den anledningen gärna att man, när man funderar på skorestriktionerna, försöker vidga sitt betraktelsesätt till att ta hänsyn till att Sverige icke bara har en skoindustri.

Man kan dessutom ställa sig frågan: Om vi skall gå in i det här strukturomvandlingsarbetet, skulle det då verkligen vara rätt att – alldeles bortsett från de andra exportindustriernas intressen – bibehålla skorestriktionerna? Blir förutsättningarna för själva omstruktureringsarbetet de mest realistiska, om man bedriver det arbetet under importskydd? Är det inte snarare så att man måste bedriva omstruktureringsarbetet under trycket av den utlandskonkurrens som förr eller senare måste etableras? Då ser man ju vad som är hållfast och inte hållfast, och då blir det en större benägenhet hos dem som är i branschen och som under omställningsperioden lever under realistiska villkor att ställa upp och delta i strukturomvandlingen.

Jag anser alltså att det, även om man inte behöver ta hänsyn till andra intressen än skoindustrins, inte är alldeles självklart att välja linjen att bibehålla skorestriktionerna. I den handelspolitiska debatten i riksdagen för inte särskilt länge sedan restes från socialdemokratisk sida inga som

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

helst invändningar gentemot den principiella uppläggning som redovisades i den handelspolitiska deklarationen där avvecklingen av skorestriktionen ingick som ett led. Socialdemokraternas talesmän gjorde icke – så långt jag kommer ihåg – några invändningar i det här avseendet, trots att regeringens planer då var klart redovisade och det hade varit ett mycket lämpligt tillfälle att anmäla andra synpunkter och ta upp dem till en principiell debatt.

När det gäller importrestriktionerna vill jag peka på en sak till, och det är att vad regeringen, om riksdagen fattar de principiella beslut om skoindustrin som här är aktualiserade, avser att göra är att ta bort den globalkontingent som infördes tidigare. Det innebär med andra ord icke att vi har aviserat att vi skall ta bort de restriktioner av bilateral karaktär, dvs. gentemot olika östländer, som fanns långt förut. På det området förekommer nämligen en lågprisimport, som skulle vara synnerligen svårhanterad. Vi har aldrig sagt att de restriktionerna skall avskaffas.

Dessutom måste man ha den handelspolitiska uppmärksamheten riktad på frågan om lågprisimport även när det gäller skor, inte bara när det gäller tekoprodukter. Än så länge är denna lågprisimport från andra länder än öst emellertid inte av någon verkligt stor omfattning, till skillnad från vad som kanske framskymtade i debatten. Det är ungefär 15 % av vår import, mätt i kronor, som kommer från lågprisländer. Denna importandel har dock varit starkt ökande, och det gäller alltså att noga följa vad som här händer.

Herr talman! Jag har velat anföra dessa synpunkter med anledning av den här debatten.

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill börja med att knyta an till handelsministerns resonemang om doktrinärt och icke doktrinärt tänkande. Vi skrev i vår motion: "Man kan därvid inte av doktrinära skäl utesluta ett samhällligt ägarengagemang." Det är en väldig skillnad mellan den formuleringen och att säga – som det påstås att vi skulle ha gjort – att endast staten kan klara det här problemet. Vår formulering är mycket nyanserad, och så har vi också sett på saken. Därför är det glädjande att notera att handelsministern är beredd att låta staten delta i de här diskussionerna och att också tillåta att staten går in, om man finner att det är en riktig lösning. Jag tror att det är värdefullt att konstatera det, eftersom det ändock för alla parter måste vara väsentligt att klara försörjningsberedskapen. Vi menar att restriktionerna kan bidra till att vi snabbare når den önskvärda nivån än om vi häver dem utan avseende på struktureringsprocessen.

Jag är medveten om att de här restriktionerna kan ha sin betydelse i förhandlingar med EG när det gäller andra viktiga produkter som vår exportindustri skall försöka sälja, men jag tror att det egentliga obehaget av restriktionerna nu till större delen är övervunnet; vi kanske inte har samma uppfattning där. Jag vill hävda att orsaken till restriktionernas

införande i sina huvuddrag har accepterats av de länder som har drabbats av begränsningen.

Jag vill litet grand vända mig emot den beskrivningen att vi skulle ha sagt att det är nödvändigt med någon total hopbuntning av företag i skobranschen för att åstadkomma de hörnstensföretag som vi menar är en väsentlig faktor i sammanhanget. Vi har ganska förutsättningslöst fört ett resonemang kring nödvändigheten av att få en bättre struktur, kring modellen hörnstensföretag, och jag tror att man i många fall kan se dem som mindre eller, om man vill ha en nyans, mindre stora. Men det är nödvändigt att föra ihop kunskande, teknik och resurser på ett sådant sätt att man får företag som har en bättre livskraft än alltför många företag i branschen f. n. har.

Sedan är det viktigt och värdefullt att notera att handelsministern nu slår fast att mycket av resonemangen kring propositionen och motionen baseras på enighet i struktureringsfrågorna och när det gäller behovsnivån. Det är också viktigt att den särskilda delegationen, med den sammansättning den ser ut att få, tillgodoser den betydelsefulla grupp som beklädnadsarbetarna utgör i det här sammanhanget och att delegationens arbete tydligen får möjlighet att breddas och fördjupas på ett sätt som såväl vi ansvariga politiker som branschen och de anställda är bäst be- tjänta av.

Herr handelsministern BURENSTAM LINDER:

Herr talman! Det kanske inte är så stor anledning för oss att fortsätta att utbyta synpunkter för och emot eller att diskutera den ena eller den andra lösningen, utan det väsentliga är att denna delegation får tillfälle att komma i gång med sitt arbete och att framlägga synpunkter på hur fortsättningen bör bli.

Det enda jag vill tillägga är att jag anser att herr Brännström har fel i sin uppfattning att de svenska skorestriktionerna har accepterats av andra länder och att de handelspolitiska nackdelarna av dem redan är på något sätt övervunna. Det är inte på det viset, utan så sent som i höstas, i samband med att man bestämde hur man skulle hantera dessa regler inom ramen för det s. k. plafondsystemet, kom Sverige i en annan och sämre belägenhet än andra EFTA-länder. Och jag påminner om att vi kommer att ha motsvarande diskussion nästa höst, förutom att vi till sommaren kommer att ha en förhandling inom EG om hur hela detta plafondsystemet fortsättningsvis skall utformas.

Det går således inte att bortse ifrån att man är absolut tvungen att ta hänsyn också till andra industrigrenars belägenhet, och jag tycker inte att det borde vara alltför svårt för herr Brännström att hålla med mig om det. Jag vill nämna att jag är medveten om att både företagare och anställda i branschtidningar grälar på mig för det här förslaget, men den typen av kritik får man ju tåla. Och här gäller det f. ö. att också fundera över villkoren för dem som är verksamma inom andra betydelsefulla svenska exportbranscher – också det tycker jag att herr Brännström skulle kunna hålla med mig om.

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

Torsdagen den
28 april 1977

*Försörjningsbered-
skapen på skoom-
rådet*

Herr BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan naturligtvis inte begära att handelsministern skall ge mig rätt i en fråga där vi har deklarerat olika uppfattningar, och det är ganska naturligt att handelsministern vidhåller att jag har fel. Men jag tror ändå att de största svårigheterna när det gäller begränsningarna har övervunnits. De har inte övervunnits helt, och det är väl ganska naturligt med tanke på hur marknaderna har varit. Det har varit kärt för praktiskt taget alla exportindustrier att sälja sina produkter. I någon mån har köparländerna haft ett utsökt tillfälle att med detta som bakgrund motivera en stramare hållning än man skulle ha gjort i en högkonjunktur, då efterfrågan på våra verkliga basprodukter i stort sett hade kunnat göra det fullt möjligt för oss att sälja allt vi kunnat producera.

Jag vill ändå understryka – och här har de fackanslutna redovisat samma bedömning – att restriktionerna har ett värde och att det värdet egentligen först nu har kommit till uttryck. Från fackligt håll vill man också hävda att det vore värdefullt om denna begränsning fick fortsätta att gälla till dess man ser att omstruktureringen har fått åsyftad verkan.

Överläggningen var härmed slutad.

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Brännström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller försvarsutskottets hemställan i betänkandet nr 11 punkten 1 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Gustavsson i Eskilstuna m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Brännström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 151

Nej – 139

Avstår – 1

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Bokhandelsstöd

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Bokhandelsstöd

Föredrogs kulturutskottets betänkande 1976/77:39 med anledning av propositionen 1976/77:81 om bokhandelsstöd jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1976/77:81 (utbildningsdepartementet) föreslagit riksdagen att

1. anta ett i propositionen framlagt förslag till lag om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

2. godkänna de riktlinjer för stöd till bokhandel som förordats i propositionen,

3. medge att statlig garanti för lån till investeringar i bokhandel beviljades intill ett belopp av 1 500 000 kr.,

4. bemyndiga regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen träffa avtal

a) med Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag om bolagets handhavande av stödet till bokhandel,

b) med Aktiebolaget Seelig & Co om användningen av stödet till bolagets kompletteringslager,

5. besluta om inrättande av en lånefond för investeringar i bokhandel,

6. till Bokhandelsstöd för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.,

7. till Lån för investeringar i bokhandel för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 1 400 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås olika stödåtgärder för bokhandeln under en försöksperiod av tre år. Kreditstöd föreslås utgå till främst fullsorterade boklådor på mindre och medelstora orter. Stödet omfattar avskrivnings- och investeringslån för sammanlagt 1,4 milj. kr. budgetåret 1977/78 samt statliga kreditgarantier inom en ram av 1,5 milj. kr. Kreditstödet skall enligt förslaget handläggas av Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag som ägs av Svenska bokförläggareföreningen. Det bokhandelsägda distributionsföretaget Seelig föreslås vidare få 1,1 milj. kr. i stöd för sitt kompletteringslager. Kompletteringslagret underlättar för de mindre och medelstora boklådorna att hålla ett brett sortiment. Vidare föreslås statligt stöd till företagsledarutbildning inom bokhandelsbranschen. Möjligheterna att utbilda bokhandelsmedhjälpare vid bibliotekshögskolan i Borås kommer att prövas. Slutligen föreslås att ett försök med postorderförsäljning av böcker genomförs i Norrbottens län.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionen 1976/77:1136 av herr Persson i Karlstad m. fl. (s),

Torsdagen den
28 april 1977

Bokhandelsstöd

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1976/77:1454 av herr Werner m. fl. (vpk), vari yrkats att riksdagen uttalade sig för ett stöd till bokhandeln, innebärande

1. att kommunerna gavs ett ansvar för att A-bokhandelns sortiment fanns tillgängligt för försäljning inom varje kommun,
2. att stödet fick ett kulturpolitiskt innehåll genom att kopplas till litteraturstödet enligt Sveriges författarförbunds modell,
3. att litteraturstödet till facklitteratur byggdes ut till att omfatta ca 600 titlar,
4. att stödet, såväl de i propositionen föreslagna lånen och garantierna som Sveriges författarförbunds modell för prestationsstöd, skulle utgå till andra försäljningsställen än bokhandeln, t. ex. bokcaféerna,
5. att AB Seelig & Co förstatligades,
6. att stödet fick en sådan utformning att det stimulerade till import av utländsk litteratur, och

1976/77:1462 av herr Andersson i Lycksele m. fl. (s), vari yrkats att riksdagen skulle

1. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts angående statlig representation i Bokbranschens finansieringsinstitut AB:s styrelse,
2. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om statlig representation i AB Seelig & Co:s styrelse,
3. hos regeringen begära en utredning om möjligheterna att vidga distributionsstödet i enlighet med vad som anförts i motionen,
4. ge regeringen till känna vad som i motionen anförts om riktlinjer för en fortsatt utbyggnad av stödet till bokhandeln.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1454, yrkande 1, om kommunernas ansvar för bokhandeln,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1454, yrkandena 2 och 3, om en koppling mellan bokhandelsstödet och litteraturstödet,
3. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:81 och med avslag på motionen 1976/77:1454, yrkande 4, godkände de i propositionen förordade riktlinjerna för stöd till bokhandel,
4. att riksdagen medgav att statlig garanti för lån till investeringar i bokhandel beviljades intill ett belopp av 1 500 000 kr.,
5. att riksdagen beslutade om inrättande av en lånefond för investeringar i bokhandeln,
6. att riksdagen skulle anta det i propositionen 1976/77:81 intagna förslaget till lag om tillfälligt överlämnande av förvaltningsuppgift inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,
7. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:81 och med avslag på motionen 1976/77:1462, yrkande 1, bemyndigade regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen träffa avtal med Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag om bolagets

handhavande av stödet till bokhandel.

8. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1462, yrkande 4, om den framtida utformningen av ett bokhandelsstöd,

9. att riksdagen med bifall till propositionen 1976/77:81 och med avslag på motionen 1976/77:1462, yrkande 2, bemyndigade regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad som förordats i propositionen träffa avtal med Aktiebolaget Seelig & Co om användningen av stödet till bolagets kompletteringslager,

10. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1462, yrkande 3, om en utredning angående möjligheterna att vidga distributionsstödet,

11. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1454, yrkande 5, om förstatligande av Aktiebolaget Seelig & Co,

12. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1454, yrkande 6, om stöd till import av utländsk litteratur,

13. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1136 om bokdistributionen i glesbygderna,

14. att riksdagen till Bokhandelsstöd för budgetåret 1977/78 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 1 300 000 kr.,

15. att riksdagen till Lån till investeringar i bokhandel för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 1 400 000 kr.

Följande fyra reservationer hade avgivits av herrar Andersson i Lycksele och Leander, fru Johansson i Uddevalla samt herrar Sörenson, Alsén, Bladh och Klöver (samtliga s)

1. beträffande administrationen av kreditstödet, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:81 och med bifall till motionen 1976/77:1462, yrkande 1, bemyndigade regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna förordat träffa avtal med Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag om bolagets handhavande av stödet till bokhandel,

2. beträffande den framtida utformningen av ett bokhandelsstöd, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1462, yrkande 4, som sin mening gav till känna för regeringen vad i motionen anförts om riktlinjer för en fortsatt utbyggnad av stödet till bokhandeln,

3. beträffande statlig insyn i skötseln av Seeligs kompletteringslager, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av propositionen 1976/77:81 och med bifall till motionen 1976/77:1462, yrkande 2, bemyndigade regeringen att i huvudsaklig överensstämmelse med vad reservanterna förordat träffa avtal med Aktiebolaget Seelig & Co om användningen av stödet till bolagets kompletteringslager,

4. beträffande utredning om möjligheterna att vidga distributionsstödet, vari reservanterna ansett att utskottet under 10 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1462, yrkandet 3, hos regeringen begärde en utredning om möjligheterna att vidga distributionsstödet i enlighet med vad som anförts i motionen.

Herr SÖRENSON (s):

Herr talman! I den proposition som kulturutskottet behandlat i sitt betänkande nr 39 i år föreslår regeringen riksdagen att besluta om stöd åt bokhandeln. Stödet innebär en försöksperiod om tre år och upptar kreditgarantier inom en ram av 1,5 milj. kr. samt avskrivnings- och investeringsstöd för lån om totalt 1,4 milj. kr. till fullsorterade boklådor på mindre eller medelstora orter. Bokhandlarnas distributionsföretag Seelig skall också ges 1,1 milj. kr. som subvention till sitt s. k. kompletteringslager. Det förutsätts också att branschen har behov av utbildningsstöd för företagsledare. För detta ändamål vill regeringen att 100 000 kr. skall utgå ur statliga medel.

Propositionen får ses mot bakgrund av att branschen har liberaliserats under 1970-talet, med utökad konkurrens och utslagning av s. k. fullboklådor på en rad orter som följd. Tidigare kulturpolitiska insatser i form av t. ex. litteraturstöd kommer då att bromsas genom distributionsledets flaskhals. Om man vill kan man se det som Urban Andersson gjorde i en artikel i Svenska Dagbladet i dag. Han säger:

”Men nog måste det sägas vara en grotesk ordning, att ett helt lands litteratur, och därmed också ett språk, stora delar av ett folks fantasi och skaparkraft, skall tvingas vara en handelsvara vilken som helst!”

Så såg också den förra regeringen på detta när den lät tillsätta en enmansutredning, den s. k. Agska utredningen. Denna proposition, som vi skall besluta om i dag, bygger i väsentliga delar på den utredningen som verkställdes av Lars Ag i samverkan med branschorganisationerna. Men det finns skillnader på några för oss reservanter i utskottet väsentliga punkter.

Om man vill kan man säga att bokstödet i den utformning det nu fått på en gång är bra och dåligt. Det är bra därigenom att regeringen erkänner att den s. k. fria företagsamheten inte är i stånd att själv lösa ett kulturdistributionsproblem som samhället på sin nuvarande utvecklingsnivå kräver av branschen. Det är mindre bra därigenom att för litet statliga medel ställs till förfogande för att det skall kunna bli fråga om annat än i tiden tillfälliga och marginella förbättringar. Bokbranschen närmar sig nu en miljardomsättning, i kronor räknat, vilket då skall ses mot de 2,5 milj. kr. som propositionen handlar om. Om ett fåtal år har läget utjämnats genom marknadskrafternas spel och situationen kommer då att vara i stort sett densamma som före reformen. Till sist är förslaget rent dåligt med avseende på den konstruktion man gett administrationen av kreditstödet, liksom i det vaga inflytande man valt att skaffa sig över de medel man ställt till Seeligs förfogande i samband

med dess kompletteringslager.

I den Agska utredningen föreslås två alternativ för administration av kreditstödet. Dels att BFI påtar sig uppgiften, dels att en statlig nämnd inrättas med uppgift att förvalta medlen. Eftersom Ags BFI-alternativ innebär statlig insyn genom en statlig representant i BFI skulle samhället fått sin rätt till nödvändig insyn genom båda alternativen. Nu väljer regeringen att ge pengarna utan några andra krav från statens sida än att man i efterhand kan granska verksamheten genom en revisor. Detta är en så pass ovanlig konstruktion för administration av statliga medel att den f. n. inte ens är laglig. För att lösa problemet föreslås alltså en särskild lag härom, som ger BFI möjlighet att administrera statens pengar.

På samma vårdslösa sätt lämnar man ifrån sig stödpengar till Seelig för dess kompletteringslager. Motprestationerna skall Seelig efter eget skön verkställa utan någon inblandning från samhällets sida.

Om detta säger Carl Olof Josephson, en f. d. bokhandlare här i stan med stor erfarenhet från branschen, i en artikel:

”Bokförläggarna skall inte beskedligt hålla till godo med att branschens framtid skall avgöras i en aktiv och tystlåten Seeligstyrelse. Framtiden skall inte utformas av styrelsen i ett företag som ägs av ett fåtal bokhandlare och som i sitt arbete måste vägledas av omsorgen om Seeligs lönsamhet i sin beslutsfattning, hur ideellt och lovvärt den än arbetar.”

I och för sig är denna brist på uppföljning av insatser med samhällets medel en rimlig uttrycksform för en borgerlig-kapitalistisk regering med dess tilltro till marknadskrafternas förmåga att lösa problemen. Ändå är det en i detta sammanhang underlig logik. Här är det ju fråga om en bransch, i vilken det motsägelsefulla i doktrinen förts upp till ytan och redovisats i form av uttalade brister.

Om detta säger Carl Olof Josephson också någonting rätt intressant. Han raljerar litet med förslaget och säger:

”Något av det positiva i den här propositionen är den konventionella, förtroendefulla inställningen till och tron på branschens egen förmåga och vilja att själva ta ansvar för de anförtrödda medlen. Skötseln av Seeligs k-lager skall bara störas av en statlig revisor, BFI skall tjänstgöra som självständigt statligt kreditinstitut, utbildningspengarna anförtröts helt branschorganisationerna. Det bekymmersamma med detta – som det kan tyckas – *charmfulla lättsinne från statsmakternas sida* med anslagna medel är väl, att det står i uppenbar relation till stödets ringa och otillräckliga belopp och dess minst sagt begränsade möjlighet att effektivt hjälpa bokhandeln.”

Herr talman! Med hänsyn till att det är fråga om ett försök med begränsad räckvidd och tillfälle till omprövning kan vi socialdemokrater godta omfattningen av medel som ställs till förfogande genom regeringens proposition. Personligen skulle jag önska en utökning av omfattningen i relation till stödet av institutionsteatrarna som en rimlig målsättning också för boken med alla dess led. Nu har vi emellertid med hänsyn till den akuta situationen begränsat oss till att angripa den skeva kon-

struktionen i regeringens förslag. Vi har därför i relation till vår egen motion reserverat oss mot utskottsmajoriteten på fyra punkter.

Vi anser först och främst att tre statliga representanter bör ingå i styrelsen för BFI, varav regeringen bör tillse att statens kulturråd och Kommunförbundet blir representerade med ett mandat vardera.

På samma sätt har vi reserverat oss till förmån för att det av Sveriges författarförbund framlagda förslaget om prestationsstöd vägs in tillsammans med erfarenheter från det väntade försöket enligt regeringens proposition vid utformningen av de framtida stödsatser som kan bli aktuella, liksom för att en statlig representant bör ingå i Seeligs styrelse för att aktivt bevaka stödets kulturpolitiska effekter.

Vi vill också att frågan om framför allt de mindre förlagens distributionsproblem görs till föremål för fortsatt utredning i syfte att ge dessa en lösning som nu tyvärr inte ryms inom den utformning stödet till Seeligs kompletteringslager har fått i propositionen.

Jag yrkar alltså, herr talman, bifall till reservationerna 1, 2, 3 och 4 i föreliggande betänkande.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna betraktar det förslag till bokhandelsstöd som nu föreläggs riksdagen som ett förslag som inte i första hand utformats från några kulturpolitiska utgångspunkter utan som ett förslag till stöd helt på bokbranschens villkor – ett stöd som helt gynnar A-bokhandlarna.

Vi är väl medvetna om att det krävs statliga insatser för att trygga utgivningen av bra litteratur och på olika sätt stödja de nya progressiva distributionsformer som börjat uppstå. Men frågan är på vilket sätt detta skall ske. Vi pekar i vår motion på att de stödformer som föreslås i första hand är avsedda för fullsorterade boklådor på mindre och medelstora orter. Stödet har inte en sådan omfattning att det kan stimulera till nyetablering av boklådor. I dag saknar 113 kommuner, sammanlagt 1,3 miljoner människor i vårt land, A-bokhandel och i de kommuner där A-bokhandel finns ligger den i allmänhet på avsevärt avstånd från ytterområdena. Om avsikten med ett bokhandelsstöd skall vara att göra kvalitetslitteratur tillgänglig för inköp måste en stödform skapas som kan utnyttjas av andra former än A-bokhandeln, dvs. i första hand B-bokhandeln.

För att ett bokhandelsstöd skall få en kulturpolitisk effekt måste det ske en koppling mellan bokhandelsstöd och litteraturstöd. Vi tycker att den modell som har föreslagits av Författarförbundet har många positiva aspekter och förordar att den införs. Ett sådant stöd skulle kunna utformas så att det kan utnyttjas också av en av de mest vitala formerna för distribution av såväl debatt- som skönlitteratur som har dykt upp under

de senaste åren, och det är bokkaféerna runtom i landet. Det skulle kunna ske genom att man ger dispenser från minimikravet på saluförda litteraturstödda titlar. Bokkaféerna specialiserar sig på politisk litteratur inklusive progressiv och experimentell skönlitteratur. Den största verksamheten har i dag bokkaféet i Lund, som genom sin postorderförsäljning också når ut över hela landet. Även bokkaféet i Stockholm, Morianen, har en mycket omfattande försäljning av progressiv skönlitteratur och är ett av de få ställen om inte det enda här i staden där man kan få tag på viss utländsk debatlitteratur. Nu håller bokkaféet Morianen på att försvinna, vilket många betecknar som en kulturpolitisk skandal.

Och här kommer jag in på kommunernas ansvar. I utskottskrivningen understryks kommunernas stora ansvar för en väl utbyggd och fungerande kulturförsörjning. Samtidigt avvisar utskottet ett konkret förslag från vårt håll som skulle förbättra kulturutbudet i kommunerna. Man hänvisar till beredningen av distributionsutredningen som skall ta upp frågan. Man säger också i utskottets skrivning att man vill betona värdet av att kommunen beslutar i egna angelägenheter. Jag tycker, herr talman, att det är ett något egendomligt resonemang man här försöker föra. Vad vi kräver är ju just detta att kommunerna tar sitt ansvar för kulturen och ser till att A-bokhandelns sortiment finns tillgängligt för försäljning inom varje kommun men också att kommunerna ges möjligheter härtill. Vi kan inte acceptera att man i takt med att kommunernas ekonomi försämras låter detta gå ut över i första hand kulturfrågor av skilda slag.

Av särskilt intresse är vårt krav i glesbygdskommunerna där invånarna i dag är satta på undantag när det gäller kulturen. Den försöksverksamhet med postorderförsäljning i Norrbottens län som föreslås i propositionen bör redan nu utsträckas till att omfatta fler län. Och framför allt bör enligt vpk:s mening den uppsökande verksamheten – dvs. utlåning på arbetsplatser, på vårdinstitutioner, genom bokbussar m. m. – utnyttjas för att förmedla försäljning. Det skulle innebära en bokförsäljning på ickekommersiell grund. Men det är inte tillräckligt.

Vi har i annat sammanhang, bl. a. i motionen 965, erinrat om att kommunerna i dag svarar för den övervägande delen av samhällets insatser på kulturområdet. Men deras vilja och deras förutsättningar skiljer sig avsevärt. De kulturella standardskillnaderna kommunerna emellan blir allt större. Någon samlad samhällelig kulturpolitik existerar inte. Vi vidhåller därför vårt förslag om en allmän kulturlag som skall garantera en jämn kulturell standard och ge förbättrade betingelser för en kraftfull utveckling av kulturlivet inklusive boklivet i kommunerna. Den lagen skall garantera en minimistandard, och den måste självfallet samtidigt innebära en kraftfull höjning av statsbidragen. Detta skulle gå smidigast genom en övergång till den av oss förordade statskommunala progressiva skatten, men den är också genomförbar med nuvarande skattesystem.

Men också i storstadskommunerna sker en utarmning. Det svek som Stockholms kommun nu står i begrepp att begå genom att inte ens erbjuda Morianen lokaler inom sitt fastighetsbestånd visar på nödvändigheten

av en kulturpolitik som hänger samman och som inte – såsom nu är fallet – i mångt är splittrad och bara erbjuder ett lapptäckte av reparationsåtgärder, som knappt ens på kort sikt kan få annat än marginella effekter.

Vi var på sin tid motståndare till att man upphävde bruttoprisförbudet, eftersom vi befarade just den utveckling som nu tas upp i utskottets skrivning med en utarmning av bokhandels- och boklådebeståndet och av urvalet av litteratur tillgänglig för kommunens invånare. En bok kan inte jämföras med bilar och boutiquekläder. En bok har också andra värden. Vi vill alltså att fasta bokpriser återinförs, och vi har fört fram det kravet i en annan motion som riksdagen kommer att få ta ställning till.

Slutligen, herr talman, några få ord om Seelig. Vi anser det vara helt orimligt att på det sätt som föreslås i propositionen överlåta en viktig kulturpolitisk del till ett privat företag, som styrs enbart av kommersiella intressen. Herr Sörenson försökte härifrån talarstolen framställa socialdemokraternas förslag som alldeles särskilt radikalt. Jag tycker inte att det är radikalt. Vill man att staten skall få möjlighet att styra de kulturpolitiska effekterna på det här området, bör naturligtvis Seelig förstatligas, och det är också vårt krav.

Med detta vill jag yrka bifall till samtliga yrkanden i vår motion nr 1454.

Fru DIESEN (m):

Herr talman! Detta betänkande handlar på sitt sätt om stöd till litteratur över huvud taget, en fråga som diskuterades här i kammaren i förra veckan, då vi också behandlade stödet till folkbiblioteken. I dag kommer alltså bokhandelsstödet. En samlad behandling kunde naturligtvis ha gett en bättre överblick över hela detta område.

Vi har under en lång tid haft en väl fungerande bokhandel i vårt land. Redan i början av 1600-talet fanns det boklådor både i Uppsala och i Stockholm. När det gäller bokförlag finns det bara fyra eller fem stycken ute i världen som är äldre än Norstedt & Söner. Likaså kan den svenska bokförläggarföreningen berömma sig av att vara den äldsta i världen. Det var också denna förening som tog initiativet till det kommissionsförfarande som under en följd av år byggde upp den svenska bokhandeln till att bli en mycket väl fungerande bokhandel med ett nät av välförsedda boklådor, spridda över hela landet. Det är en förutsättning för att goda böcker skall kunna finnas tillgängliga för dem som vill köpa böcker och inte bara låna dem genom biblioteken. Men bokhandeln är inte bara oundgänglig för litteraturen utan även för att man över huvud taget skall kunna få till stånd den decentralisering av kulturen som vi alla önskar se.

Samtliga nuvarande regeringspartier har tidigare väckt motioner om stöd till bokhandeln. Senast skedde det vid förra årets riksmöte. Men de motionerna avslogs, och något förslag från den gamla regeringen fick

vi aldrig, trots att litteraturutredningen hade föreslagit åtskilliga åtgärder till stöd för svensk bokhandel.

Så mycket mer glädjande är det därför att vi nu äntligen har fått ett förslag om stöd till svensk bokhandel, som på senare år har dragits med betydande svårigheter.

Förslagen i propositionen avser en försöksperiod på tre år. Både propositionen och den utredning som föregått denna har fått ett mycket positivt gensvar. De motioner som väckts med anledning av propositionen yrkar heller inte avslag på denna, utan de går bara ut på mindre ändringar eller tillägg.

Den svenska bokhandeln har tidigare inneburit ett väl fungerande system för tillhandahållande av all slags litteratur. Men svårigheten har ökat genom upphävandet av de olika konkurrensbegränsande åtgärder som fanns före 1970. Detta har, säger föredragande statsrådet, möjligen haft vissa positiva effekter, vilket är mycket försiktigt uttryckt. Men det tycks ha inneburit ökad tillgänglighet på lättare litteratur, medan det i stället har blivit svårare att få tag på mer värdefulla och udda böcker. Många fullsorterade boklådor har försvunnit, särskilt på mindre och medelstora orter, vilket är en utveckling som inte är önskvärd.

Jag går därefter över till de motioner som väckts. I motionen 1454 från vpk uttalas att det kommunala ansvaret för bokhandeln bör ta sig mer påtagliga uttryck än som skett i propositionen. Motionärerna vill, som vi hörde nyss, att varje kommun skall åläggas ett ansvar för att A-bokhandelns sortiment finns tillgängligt för försäljning inom kommunen. Det framgår inte närmare hur motionärerna har tänkt sig att detta skall ske.

Tidigare gjordes inköpen till skolor och bibliotek genom den lokala bokhandeln, och därigenom kunde man inom bokhandeln använda den tysta perioden under sommaren till att införskaffa skolböcker till följande hösttermin. Numera köper dock biblioteken oftast direkt från Bibliotekstjänst och skolorna direkt från förlagen.

Kommunerna borde nog besinna att man, om man strävar efter att inköpa skolböcker till lägsta möjliga pris genom att köpa direkt från förlagen och detta i sin tur medför att ortens boklåda försvinner, har avsevärt försvårat kommuninvånarnas möjligheter att få tag i böcker. Därmed är det tveksamt om man har tillvaratagit kommunens intressen på rätt sätt. Utskottet påminner här om kommunernas lagenliga rätt att besluta i sina egna angelägenheter och avstyrker yrkandet 1 i motionen.

Genom det statliga litteraturstödet underlättas produktionen av böcker, och flera av åtgärderna i den här propositionen kommer att underlätta distributionen. Någon direkt koppling till litteraturstödet görs emellertid inte, eftersom regeringen nyligen har tillsatt en utredningsman att se över bl. a. hur en framtida stödordning skall utformas för att också hjälpa till att sprida böcker genom bokhandel och bibliotek.

I motionen 1454 yrkas vidare att bokhandelsstödet skall ges ett kulturpolitiskt innehåll genom att kopplas till litteraturstödet på sätt som

föreslagits av Sveriges författarförbund. Man förutsätter då samtidigt att stödet till facklitteraturen ökas till att omfatta ca 600 titlar. Detta skulle medföra kostnader på 11–12 milj. kr. I direktiven till utredningsmannen sägs att möjligheterna att förbättra stödet till facklitteraturen bör undersökas ingående. Med hänvisning till detta och till att utskottet redan i ett tidigare betänkande i vår har behandlat stödet till litteraturen avstyrks yrkandena 2 och 3.

Yrkandet 4 i samma motion går ut på en ändring i förhållande till propositionen. Man föreslår att stöd skall kunna utgå till andra försäljningsställen än boklådor och nämner särskilt bokkaféerna. Men avsikten med propositionen är i första hand att bevara eller få till stånd fullsorterade boklådor på mindre och medelstora orter, eftersom det huvudsakligen är där som en nedläggning har ägt rum. Föredragande statsrådet nämner att stödinsatserna i undantagsfall bör kunna omfatta också andra återförsäljare av böcker. Stöd skall även kunna utgå till antikvariat i vissa fall. Bokkaféerna ligger inte i mindre och medelstora orter utan vanligen i större städer, som också har tillgång till A-boklådor. Därför svarar bokkaféerna inte mot de villkor som ställs upp i propositionen. Fröken Hjelmström har här talat för en dispens. Med det smala sortiment som bokkaféerna har faller de ändå utanför denna proposition. Utskottet avstyrker alltså yrkande 4.

Det kreditstöd som nu skall prövas under en treårig försökstid skall enligt propositionen handläggas av Bokbranschens finansieringsinstitut. Ingen invändning har rests mot detta. I motion 1462 säger socialdemokraterna att det kan vara fördelaktigt att utnyttja den branschkunskap som finns hos BFI, men man vill att i dess styrelse skall ingå tre statliga representanter.

Utskottet tycker att den av staten utsedde revisorn tillgodoser behovet av insyn. Dessutom skall BFI varje år skicka in verksamhetsberättelse till utbildningsdepartementet. Innan finansieringsinstitutet beslutar om kreditstöd skall ärendet ha remitterats till kulturrådet för att de kulturpolitiska synpunkterna skall beaktas. Likaså bör den kommun som berörs få tillfälle att yttra sig. Allt detta ger väl betryggande insyn från många olika håll. Det tycker utskottet och tillstyrker därför propositionens förslag, vilket innebär ett bemyndigande att träffa avtal med Bokbranschens finansieringsinstitut.

I den socialdemokratiska motionen tas också upp Författarförbundets förslag, som man vill skall ligga till grund för ytterligare insatser tillsammans med de erfarenheter som kan dras av försöksverksamheten. Utskottet ansluter sig till föredragande statsrådets förslag och understryker att det är en försöksverksamhet som skall sättas i gång samt att man sedan naturligtvis får dra nytta av de erfarenheter som ges och de olika uppslag som kommer fram. Vid den framtida prövningen bör således också Författarförbundets förslag beaktas.

Samma motionärer kräver en statlig representant också i styrelsen för Seclig & Co., men utskottet avstyrker med hänvisning till att också här

föreslås en av staten utsedd revisor.

Sedan till kravet i den socialdemokratiska motionen på en utredning beträffande möjligheterna att vidga distributionsstödet, bl. a. för att tillgodose de mindre förlagen. Utskottet är medvetet om att vissa mindre förlag kan ha speciella distributionsproblem. Men jag vill erinra om att både branschorganisationerna och Seelig samt Pressens samdistribution har förklarat sig villiga att redan nu förhandla om nya samarbetsformer. Statsrådet Wikström har förklarat sig beredd att ompröva stödordningen redan innan försökstiden gått ut. Med hänvisning till detta avstyrker utskottet övriga yrkanden i motionen 1462.

Till slut bör jag också nämna något om motion nr 1136, vilken tar upp problemen kring bokdistributionen i glesbygd. En viss försöksverksamhet föreslås inledd i Värmland. Som redan har påpekats här i dag, finns det ca 1,3 miljoner människor i kommuner utan A-boklåda. Vi är alla angelägna om att förbättra deras möjligheter till bokinköp. I propositionen föreslås därför att man skall pröva postorderförsäljning genom bibliotek men i nära samarbete med bokhandeln. Detta försök skall äga rum i Norrbotten och pågå under ett och ett halvt år. Statens kulturråd skall delta i den närmare utformningen. Utskottet biträder det förslaget och anser att också förslaget i den nyss nämnda motionen därigenom kan anses i viss mån tillgodesett. Motionen avstyrkes därför.

Herr talman! Härmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr SÖRENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Först kort till fröken Hjälmström: Jag försökte verkligen inte framställa de socialdemokratiska reservationerna som särskilt radikala. Tvärtom försökte jag förklara att vad som där föreslås är det minimum vi måste göra för att den Agska utredningen, som ändå har vissa förtjänster, skall komma att fungera på ett något så när tillfredsställande sätt. Vidare anser jag att om samhället går in med pengar i branschen, så skall också samhället se till att de pengarna blir utnyttjade på rätt sätt och att samhället får någorlunda rimlig insyn för de insatser vi gör i sammanhanget. När vi begränsar oss till de relativt marginella inslagen i regeringens proposition sker det självfallet mot bakgrunden av att propositionen bara upptar en försökstid på tre år. Därefter skall vi göra utvärderingar och se vad annat och bättre som kan göras. Då kan vi ha skaffat oss någon erfarenhet av hur dessa åtgärder slår.

Det gäller alltså inte särskilt radikala saker, det gäller ett minimum som vi behöver göra för att regeringens proposition skall bli något så när hyfsad och återföras till det läge som Lars Ags utredning redovisade.

Jag lyssnade med intresse till de inledande fraserna från fru Diescn om hur bra propositionen är. Jag erinrade mig då att det som är bra i förslaget är ju egentligen det som den förre utbildningsministern beställde fram. Vi var klara över att branschen inte klarade sig själv. Det är alltså vi som initierat den kulturpolitik som den borgerliga regeringen

nu på något sätt måste försöka fullfölja. Det är alltså inte den borgerliga regeringen som fört fram den här politiken. Materialet ligger i linje med den förra regeringens kulturpolitik.

Jag skall göra ytterligare bara några mycket korta anmärkningar med hänsyn till min begränsade tid. Det prestationsstödsförslag som Författarförbundet lagt fram hänger inte helt i luften. Det har på remissidan tillstyrkts av kulturrådet, Författarförlaget, Sveriges allmänna biblioteks-förening, LO och TCO. Bokförläggareföreningen tillstyrker att BFI får statliga representanter och att dess styrelse får en opartisk ordförande. Men regeringen avstyrker detta och är således genom sin doktrin konungsligare än konungen själv i det här sammanhanget.

Fröken HJELMSTRÖM (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sörenson medger själv att socialdemokraternas förslag inte är särskilt radikala. I och för sig var det vad han försökte gesken av i sitt första anförande, men det är ju bara beklagligt att man inte försöker föra en progressiv kulturpolitik från det hållet.

Sedan vill jag bestämt tillbakavisa fru Diesens påstående om det smala sortiment bokkaféerna påstods ha. Då har inte fru Diesen läst den mycket omfattande och gedigna katalogen från bokkaféet i Lund. Det stämmer inte heller att bokkaféerna enbart skulle ligga i de större orterna.

Så till det kulturpolitiska innehållet. Fru Diesen påpekade att vi borde haft en samlad diskussion omkring litteraturstöd och bokhandelsstöd. Jag vill varmt instämma i det. Men det är också symtomatiskt för det sätt på vilket kulturfrågorna behandlas i riksdagen. De är, som jag påpekade, ett lapptäcke. Förslagen har inte tillstymmelse till kulturpolitiska utgångspunkter, för då skulle bokhandelsstöd och litteraturstöd kopplas samman. Då skulle man ta ett grepp över dessa frågor och se till att bra litteratur görs tillgänglig för alla invånare i vårt land och inte bara för i första hand dem som bor i de större tätorterna. Då skulle sannolikt också de fasta bokpriserna återinföras.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag säga till fröken Hjelmström att jag inte alls är negativ till bokkaféerna. Det är väl mycket möjligt att också de så småningom kan komma med i en sådan här stödordning.

Herr Sörenson försöker att ge den gamla regeringen äran för att vi nu får förslag om ett bokhandelsstöd. Då vill jag åter påminna om att litteraturutredningen presenterade ett betänkande med förslag på åtskilda åtgärder, men det hände ingenting. Och de borgerliga partierna väckte år efter år motioner, i vilka man uttalade oro för bokhandels utveckling här i landet och krävde stödåtgärder av olika slag. Men det är först nu som det har hänt någonting.

Ja, sedan känner vi ju till herr Sörensons misstro mot all privat företagsamhet och hans övertro på statlig företagsamhet och statlig insyn. Jag påminner mig nu hur herr Sörenson i en kulturdebatt för något år

sedan nämnde den franske författaren Stendhal, som är mest känd för sitt verk Rött och svart. Det är ju färger som herr Sörenson med förkärlek använder: rött för socialism och svart för allting annat.

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Bokhandelsstöd

Herr SÖRENSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, fru Diesen, jag är faktiskt något skeptisk mot den privata företagsamheten, framför allt då dess begränsning genom att den måste ta hänsyn till att det som säljs och tillverkas i varuproduktionen måste lämna vinst. De kulturpolitiska mål som samhället ställer upp kan ju inte utan vidare nås via den privata företagsamheten, eftersom det är så svårt att få det ena att gå ihop med det andra. Detta konstateras också i Lars Ags utredning. Men också med utgångspunkt i den privata företagsamhetens eller kapitalismens egna villkor är det svårt att hålla fast vid vinstdoktrinen och samtidigt kräva icke-inblandning.

Jag tror inte att Wallenberg – eller Bonnier själv för den delen – kan tänka sig att gå in med pengar i ett annat företag för att hjälpa det på fötter, utan att återförsäkra sig i företaget genom att se till att de får den nödvändiga insynen där och därigenom laga så att pengarna inte äventyras utan går till ändamål som Wallenberg eller Bonnier intresserar sig för.

Cavefors och Press, som vi lyssnade på i utskottet innan vi gick till beslut, upplyste också om, fru Diesen, att Seelig sannerligen inte till alla delar är ett bra företag för alla till branschen anslutna förläggare. Det är inte till särskilt mycket nytta för de stora företagen, som klarar sig ganska bra själva. Säkert är det ett hyggligt företag och klarar distributionsproblemen bra för de medelstora förläggarna i bokbranschen, men det är mindre bra – för att inte säga direkt dåligt – som distributör för de små företagen med de få titlarna. Cavefors hade också i enlighet härmed gått ur Seelig för något år sedan och klarar nu distributionsfrågorna själv. De stora klarar sig alltså själva. Det är inte deras problem som vi skall utreda, utan det är hur man kan göra en sammanställning av materialet för att Seelig eller andra i branschen befintliga småföretag på ett bättre sätt än nu skall kunna klara distributionsproblemen.

Fru DIESEN (m) kort genmäle:

Herr talman! Vad beträffar den privata bokhandeln och de privata bokförlag som herr Sörenson misstror så starkt vill jag bara påminna om vad jag sade i mitt inledningsanförande, där jag påminde om hur svensk bokhandel under mer än 100 år har byggt upp ett mycket väl fungerande system här i landet. Det systemet var överlägset vad som finns i många andra länder. Men det slogs sönder genom den slopade bruttoprissättning vi fick 1970. Det är ganska lustigt att vpk nu vill återinföra det systemet.

Slopandet av bruttoprissättningen medförde en nedläggning av en mängd boklådor och gjorde dessutom att bara den lättare litteraturen nu når ut till människorna. Men med den stödordning som nu föreslås

i propositionen kan vi väl hoppas att vi skall lyckas vrida den utvecklingen rätt igen.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Sörenson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Det ärende vi nu behandlar nalkas vi från olika utgångspunkter och tydligen också med olika erfarenheter. Jag skall inte närmare gå in på propositionens av kulturutskottet tillstyrkta förslag. Jag hoppas bara att det skall bli till gagn för bokhandeln och dess möjligheter som kulturbärare. Inte heller skall jag fortsätta den diskussion som förevarit, även om det vore frestande, utan jag skall hålla mig till bokhandeln som kulturfaktor.

Jag betraktar nämligen bokhandeln som en väsentlig kulturfaktor just därför att den hittills kunnat sätta boken i centrum. Det är utomordentligt viktigt att vi också i fortsättningen på allt sätt verkar för att bokhandeln skall ha en god framtid just med tanke på bokdistributionen. Här i riksdagen behöver jag inte utveckla tankarna om värdet av tillgången på och tillgängligheten av böcker. Men jag vill ha sagt att oavsett alla massmedieutbud och kulturaktiviteter är och förblir boken vårt främsta kultur- och informationsmedel. Bokhandeln är förmedlare av böckerna till sina kunder och, herr talman, den kanske viktigaste kulturaktiviteten i bygden. Det är också den tankegången som ligger bakom propositionens förslag om stöd till bokhandeln. Men det räcker inte med detta. Här måste även kommunerna ta sitt ansvar för att slå vakt om bokhandeln i bygden. Är man medveten om dess betydelse handlar man också därefter.

Med beklämning har jag tagit del av hur många kommuner glömt värdet av den egna bokhandeln och, som det heter, "strävat efter att köpa böcker och läromedel till lägsta pris". Vad är "lägsta pris på böcker och läromedel"? Är det att spara några kronor på centralinköp utan att tänka på den serviceverksamhet som den lokale bokhandlaren sköter för skola och lärarpersonal? Vilket värde ligger det inte i att skolans elever får lära sig att finna vägen till bokhandeln, till strävan efter den egna boken, att äga egna böcker? Och vilken betydelse har det inte för den bokintresserade allmänheten att ha en bokhandel inom räckhåll, att ha möjlighet att orientera sig i bokfloden?

Det är för dessa många bokintresserade människor som bokhandeln är en kulturtillgång. Men säger någon: "Vi har ju biblioteken som fyller den uppgiften." Ja, visst skall vi låna böcker, men ett aldrig så fint länebibliotek kan inte ersätta värdet av den egna boken, av den egna boksamlingen.

För att tillgodose dessa önskemål, att få del av bokutbudet, behövs bokhandeln med sitt breda urval av böcker. Och det är här jag vill ha sagt att kommunerna har ett stort ansvar för bokhandelns möjligheter

och framtid. Menar man allvar med talet om att man vill värna om kulturen, bör man verkligen sluta upp kring den egna ortens bokhandel. Som jag redan sagt kan detta ske genom att kommunerna anlitar den egna ortens bokhandel för inköp av vad kommunen och skolan behöver av böcker och läromedel. Jag vågar påstå, med erfarenhet av många års samarbete med bokhandeln, att med tanke på det kunnande och den service som där finns, är det väl använda pengar att stödja den egna ortens bokhandlare – detta, som sagt, om man menar allvar med talet om sitt kulturintresse. Jag kan förstå att arbetstygda, pressade kommunalmän inte alltid tänker på vilket kulturvärde, det breda kulturvärde, som finns i en väl sorterad, välskött bokhandel, med ett brett bokutbud.

Här går nu staten in med en rad åtgärder för att främja bokhandels framtid, för att tillgodose efterfrågan på böcker och för att föra ut de värdefulla böckerna till en bokintresserad allmänhet.

Jag betraktar detta som en av de väsentligaste uppgifterna i ett brett kulturutbud. Men då ligger det också på kommunerna ett stort ansvar för bokhandels framtid, och detta ansvar måste de kommunala myndigheterna bli medvetna om. Menar man allvar med talet om att man vill främja kulturen och de många människornas tillgång till böcker, måste man också handla därefter. Gör man det skall man också finna, att inköp av böcker och läromedel till lägsta pris sker i den egna bokhandeln, nämligen om man tar ad notam det kulturvärde som ligger i att ha tillgång till en väl sorterad och välskött bokhandel i sin egen bygd.

Jag har lärt mig värdera och uppskatta det betydelsefulla arbete och det kulturvärde som bokhandeln står för, och det är därför, herr talman, som jag har tagit till orda i debatten här i dag. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1–3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1454 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 1–3 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1454 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 279

Nej - 12

Mom. 4-6

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 7

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sörenson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 7 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sörenson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 154

Nej - 137

Mom. 8

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sörenson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 8 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sörenson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 139

Nr 119
Torsdagen den
28 april 1977

Bokhandelsstöd

Mom. 9

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sörenson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 9 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sörenson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 153
Nej - 137
Avstår - 1

Mom. 10

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Sörenson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 10 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 4 av herr Andersson i Lycksele m. fl.

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Datafrågor

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Sörenson begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 152
Nej - 138
Avstår - 1

Mom. 11 och 12

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1454 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fröken Hjelmström begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller kulturutskottets hemställan i betänkandet nr 39 mom. 11 och 12 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1454 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fröken Hjelmström begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 276
Nej - 14

Mom. 13-15

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 15 Datafrågor

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 1976/77:40 med anledning av propositionen 1976/77:100 såvitt gäller anslag till datainspektionen jämte motioner i datafrågor,

finansutskottets betänkande 1976/77:14 med anledning av motion om inrättande av ett datorbaserat informationssystem för allmänheten, m. m. och

näringsutskottets betänkande 1976/77:27 med anledning av motioner om dataindustrin m. m.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:

Konstitutionsutskottets betänkande nr 40, finansutskottets betänkande nr 14 och näringsutskottets betänkande nr 27 debatteras i ett sammanhang

och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Datafrågor

I det följande redovisas endast de betänkanden, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Konstitutionsutskottets betänkande nr 40

I propositionen 1976/77:100 bilaga 5 (justitiedepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att till Datainspektionen för budgetåret 1977/78 anvisa ett förslagsanslag av 4 169 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:937 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes

att riksdagen hos regeringen begärde förslag om sådana ändringar i datalagstiftningen att all handel med persondata förbjöds och att de genom datalagens tillkomst ökade svårigheterna att bedriva samhällsvetenskaplig forskning undanröjdes, och

1976/77:981 av herr Pettersson i Lund m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen beslutade uttala att statskontoret borde ges i uppdrag att dels utvärdera hur den hittillsvarande datoriseringen inom statsförvaltningen hade påverkat medborgarnas möjligheter till insyn i myndigheternas verksamhet, dels utforma förslag till riktlinjer för hur insynen i enlighet med offentlighetsprincipen skulle kunna bevaras och helst förbättras, när myndighet stod i begrepp att lägga över pappersbunden information i ett datasystem,

2. att riksdagen beslutade att ge riksdagens förvaltningsstyrelse i uppdrag att utreda och framlägga förslag om hur riksdagen och dess ledamöter via en särskild dataterminal kunde utnyttja justitiedepartementets informationssystem.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. till Datainspektionen för budgetåret 1977/78 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 4 169 000 kr.,

2. beträffande förbud mot handel med persondata m. m. avslå motionen 1976/77:937,

3. beträffande allmänhetens tillgång till datorlagrad information förklara motionen 1976/77:981, yrkande 1, besvarad med vad utskottet anfört,

4. beträffande möjlighet för riksdagen att utnyttja justitiedepartementets informationsdatasystem förklara motionen 1976/77:981, yrkande 2, besvarad med vad utskottet anfört.

Näringsutskottets betänkande nr 27

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:561 av herr Sivert Andersson i Stockholm m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en allsidigt sammansatt utredning för att klarlägga problemen med elektronikens påverkan på den elektromekaniska industrin,

1976/77:938 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde en plan för igångsättande av nationella offentliga projekt på dataområdet,

1976/77:940 av herr Werner m. fl. (vpk), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 2) hemställdes att riksdagen beslutade om omedelbart förstatligande av Stansaab Elektronik AB och Ellemtel Utvecklings AB, och

1976/77:1327 av herr Palme m. fl. (s), vari såvitt nu var i fråga (yrkandet 4) hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde att överläggningar som syftade till en samordning under samhällets ledning mellan de två datorföretagen Stansaab och Datsaab skyndsamt togs upp.

Utskottet hemställde

1. beträffande överläggningar om samordning mellan Stansaab och Datsaab att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1327 yrkandet 4,

2. beträffande förstatligande av Stansaab och Ellemtel att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:940 yrkandet 2,

3. beträffande utredning om elektronikens påverkan på den elektromekaniska industrin att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:561,

4. beträffande nationella offentliga dataprojekt att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:938.

Reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, Wååg, Högström, Pettersson i Lund och Häll (samtliga s)

1. beträffande överläggningar om samordning mellan Stansaab och Datsaab, vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1327 yrkandet 4 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande utredning om elektronikens påverkan på den elektromekaniska industrin, vari reservanterna ansett att utskottet under 3 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:561 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! De tre utskottsbetänkandena som vi nu skall diskutera behandlar olika datapolitiska frågor. Jag befinner mig i den speciella situationen att jag är motionär i anslutning till två av utskottsbetänkandena, nämligen konstitutionsutskottets och finansutskottets betänkan-

den, och att jag är reservant beträffande det tredje, näringsutskottets betänkande.

Det finns inga reservationer till konstitutionsutskottets och finansutskottets betänkanden, utan utskotten är eniga så när som på ett särskilt yttrande av finansutskottets socialdemokratiska ledamöter, men som motionär vill jag ändå säga några ord på dessa punkter.

Den motion, nr 980, som vi har väckt har haft till syfte att på ett sammanhållet sätt ta upp den väldiga och, kan man säga, omvälvande kraft i samhället som datatekniken utgör och kommer att utgöra. Syftet med motionen har varit att söka bidra till en breddning av datadebatten utöver integritetsskyddsfrågorna. Debatten kring hur den personliga integriteten skall skyddas är förvisso viktig, men enligt min uppfattning har den ibland fått skymma undan andra och på sikt sannolikt ännu viktigare effekter av datatekniken. Det är nämligen en nära nog enhällig expertbedömning att datatekniken kommer att innebära mycket genomgripande förändringar inom olika delar av samhällslivet under de kommande årtiondena, och redan nu möter vi som bekant datorerna på allt fler områden av vårt arbete och vår fritid.

Grundläggande för datateknikens nuvarande och kommande snabba expansion är i första hand dess utomordentliga betydelse som rationaliseringsinstrument för att pressa kostnaderna inom industrin, den privata tjänstesektorn och förvaltningen. På datatekniken, anser man, bygger i hög grad våra framtida möjligheter till välståndsökningar, inte bara när det gäller att trots högre löner bibehålla industrins konkurrenskraft gentemot utlandet utan även när det gäller att förbättra samhällsservicen till medborgarna. Utvecklingen är emellertid inte problemfri, och det är det vi har velat peka på i vår motion.

Den fortgående datoriseringen i samhället kommer med all sannolikhet att medföra stora problem, om inte samhället och medborgarna i tid ser upp med utvecklingen, analyserar problemen och vidtar åtgärder till stöd för en folklig kontroll över datateknikens användning. Filosofin bakom den datapolitiska motion, nr 980, som vi har väckt är att det krävs en stark samhällelig viljeinriktning för att förhindra att en ökad användning av datorer ger ett centralstyrt samhälle och för att utnyttja möjligheterna att i stället förbättra människornas livssituation med hjälp av datorer.

Vår uppfattning är att om enbart de fria marknadskrafterna får styra införandet av datatekniken, blir det den ekonomiska styrkan som avgör var datatekniken används och hur den utformas. Enligt vår mening måste det därför till en medveten politik från samhället för att stärka det demokratiska inflytandet över hur datatekniken utnyttjas i olika sammanhang. Det är nödvändigt att vidta konkreta åtgärder, så att även andra grupper och enskilda än de ekonomiskt starka får möjligheter att styra datatekniken i sådan riktning att deras intressen tillvaratas. De förslag som förs fram i motionen syftar till att lägga en första grund för en samhällelig datapolitik med den inriktningen.

I vår motion har vi grupperat datateknikens effekter på samhällsutvecklingen i fem olika problemområden, som vi anser behöver tas upp till en mer fördjupad diskussion och där samhället måste skaffa sig ökad handlingsberedskap. De fem problemområdena är:

1. De djupgående effekterna på sysselsättningsutvecklingen.
2. Effekterna när det gäller arbetsmiljön.
3. Problem och möjligheter när det gäller medbestämmande och företagsdemokratiska frågor.
4. Hur införandet av datatekniken inom den offentliga förvaltningen påverkar offentlighetsprincipen och vad man kan göra för att utnyttja datateknik för att förbättra medborgarkontrollen över myndigheterna.
5. Vad datatekniken innebär när det gäller strävanden till decentralisering och regional utveckling.

Det här är frågor som enligt motionärernas uppfattning bäst diskuteras i ett sammanhang, eftersom själva datatekniken är av så speciell och utslagsgivande betydelse. Tyvärr har det inte varit möjligt att med de regler som gäller i riksdagen få en sammanhållen behandling av datamotionen inom ramen för *ett* utskott. Med propositioner går det, med motioner går det uppenbarligen inte. Vad vi i dag diskuterar gäller därför enbart de att-satser som faller under konstitutionsutskottets och finansutskottets ämnesområden. Vad gäller övriga att-satser i motionen är utskottsbehandlingen inte klar än. Det kan därför inte hjälpas att jag på några punkter tycker att utskottens resonemang är något snäva. Inget utskott har ansett sig böra ta upp de mera övergripande datapolitiska frågor till diskussion som vi motionärer velat föra fram.

Herr talman! Härmed skulle jag kunna gå över till de olika utskotts-*betänkandena*, där man i första hand tar upp våra specifika att-satser till diskussion. Låt mig först kommentera konstitutionsutskottets betänkande nr 40. Där har konstitutionsutskottet yttrat sig över två att-satser i motionen. De berör allmänhetens och riksdagens möjligheter att utnyttja datatekniken för en ökad insyn i och kontroll över myndigheternas verksamhet och beslut.

På den punkten har vi velat ha en utvärdering av hur den hittillsvarande datoriseringen inom statsförvaltningen har påverkat medborgarnas möjligheter till insyn i myndigheternas verksamhet och hur den har påverkat offentlighetsprincipen. Vi har också velat att statskontoret skulle få i uppdrag att utforma förslag till riktlinjer för hur insyn i enlighet med offentlighetsprincipen skall kunna bevaras och helst förbättras, när myndighet står i begrepp att lägga över pappersbunden information i ett datasystem.

Detta var, herr talman, den ena att-satsen. Den andra att-satsen avser ett krav på att riksdagen skulle besluta att ge riksdagens förvaltningsstyrelse i uppdrag att framlägga förslag om hur riksdagen och dess ledamöter via en särskild dataterminal kan utnyttja justitiedepartementets informationssystem. Detta informationssystem är nämligen enligt vår uppfattning av betydande intresse för riksdagen och dess tjänstemän.

Där finns en hel del databaser av allmänt intresse: lagar och författningar, rättsfall av prejudicerande betydelse, uppgifter om pågående utredningar och många andra saker.

Vad gäller hur utskottet har behandlat frågan om datatekniken och offentlighetsprincipen finns det anledning att notera att utskottet delar motionärernas uppfattning att användningen av ADB-tekniken för informationsbehandling inte får urholka offentlighetsprincipen. Enligt utskottet bör man i stället sträva efter att ta den nya teknikens resurser i anspråk för att öka möjligheterna att ge allmänheten tillgång till information om myndigheternas verksamhet. Som jag ser det innebär denna skrivning ett klart medhåll från konstitutionsutskottets sida. I sin sammanfattning pekar utskottet dock på att datalagstiftningskommittén är i arbete, och man säger att det ingår i denna kommittés direktiv att ta upp de här frågorna. Att så är fallet stämmer förvisso. Man bör dock notera att datalagstiftningskommitténs huvuduppgift är att se över datalagen och att det som konstitutionsutskottet refererar till är en biuppgift för kommittén. Nu understryker emellertid utskottet denna frågas vikt, och därmed kan man kanske säga att syftet med vår påstötning har blivit tillgodosett. På den punkten har jag således inget yrkande, utan jag räknar med att datalagstiftningskommittén på allvar tar upp frågorna om man med datateknikens hjälp kan förbättra de enskilda medborgarnas insyn i myndigheternas verksamhet.

När det sedan gäller en utredning om riksdagens möjligheter att via dataterminaler utnyttja justitiedepartementets informationssystem säger konstitutionsutskottet att man finner de tankegångar som framförts i motionen väl värda att vidareutvecklas. Detta tolkar jag som ett bifall till motionen, och vi är glada över det bifallet. Genom de åtgärder vi föreslagit tar man ett första viktigt steg när det gäller att konkret pröva hur datatekniken kan utnyttjas för en ökad insyn och kontroll över myndigheternas verksamhet – låt vara att det i den första omgången främst är riksdagen som kommer i fråga för försöksverksamheten. Den naturliga fortsättningen på verksamheten är ganska klart utstakad, och detta skall jag ta upp när jag nu går över att behandla finansutskottets betänkande nr 14.

Finansutskottets betänkande behandlar två andra yrkanden i vår motion 980.

I det ena yrkandet krävs att en begränsad försöksverksamhet kring ett allmänhetens informationssystem med datorterminaler i folkbibliotek igångsättes samt att styrelsen för teknisk utveckling och statskontoret ges i uppdrag att göra en förstudie avseende lämplig omfattning på detta projekt.

I det andra yrkandet krävs att ett användarinriktat dataråd inrättas som bevakar utvecklingen av datatekniken och dess sociala effekter på kortare och längre sikt. I det rådet skulle enligt vår uppfattning ingå representanter för användarintresset, löntagarna och det allmänna liksom representanter för statliga myndigheter.

När det först gäller försöksverksamheten kring ett allmänhetens informationssystem med datorterminaler i folkbiblioteken kan man väl konstatera att utskottet är ganska kallsinnigt inför det förslaget. Dock noterar jag att de socialdemokratiska ledamöternas särskilda yttrande är något mindre kallsinnigt. Om denna relativa kallsinnighet från finansutskottets sida är att säga följande: Från motionärernas sida ser vi naturligtvis detta allmänhetens informationssystem inte som ett första steg att med hjälp av datatekniken bredda insynen i myndigheternas verksamhet utan kanske snarare som ett steg två. Det är här naturligt att knyta an till de erfarenheter som man skaffar sig via riksdagens utnyttjande av justitiedepartementets informationssystem. Därför kan det kanske vara riktigt att avvakta för dagen, och vi har inte något yrkande på den punkten.

Bara ett litet exempel när det gäller den datorisering av diarieföringen som nu pågår inom departement och ämbetsverk. Där menar vi att det är väldigt viktigt att inte förlora någon tid. Där beror det väldigt mycket på hur man utformar datatekniken. Kan man få ett on-line-system till riksdagen och vidare ut till folkbiblioteken, så har man därmed skapat ett väldigt fint instrument för ökad insyn för medborgarna och riksdagen över vilka ärenden som passerar in och ut i våra departement och våra viktigare ämbetsverk. Jag tror att det har stor betydelse att man tar vara på de tekniska möjligheter som finns och använder datatekniken på ett sådant sätt att medborgarintresset främjas.

Sedan har jag bara en liten invändning när det gäller finansutskottets resonemang om försöksverksamheten med det vi kallar allmänhetens informationssystem. Utskottet avvisar den tanken på följande sätt på s. 2 i betänkandet: "Enligt utskottets mening bör intresset koncentreras på den verksamhet som bedrivs" – informationsverksamheten – "och inte primärt på den teknik som därvid används."

Men, herr talman, jag är inte riktigt säker på att den allmänna slutsatsen, som nog är riktig i många sammanhang, är den rätta när det gäller datatekniken, utan jag menar att datatekniken är en ganska omvälvande teknik med betydande möjligheter och även med betydande risker. Just när det gäller datatekniken behövs enligt min uppfattning ett utvecklingsarbete i samhällets regi för att se vad man kan få ut. De här systemen är nämligen inte utvecklade, och därför kan man inte bara beställa den teknik som man vill ha, utan man får faktiskt från samhällets sida – om man vill ha en närmare redovisning av vad man kan få ut – se till att den tekniken blir utvecklad. Min slutsats på den här punkten är att finansutskottet i viss utsträckning har fallit offer för en felsyn. Den syn utskottet har kan vara rätt i många sammanhang, kanske i de flesta, men är sannolikt fel när det gäller datatekniken på den här punkten.

Jag går nu över till näringsutskottets betänkande nr 27 där socialdemokraterna har två reservationer. Jag klär mig nu i reservanternas skepnad.

Jag vill först ta upp reservationen 2 där vi begär en omedelbar utredning om elektronikens påverkan, främst ur sysselsättningssynpunkt, på den elektromekaniska industrin. Utskottet är här nöjt med att statens industriverk har förklarat sig berett att ta upp frågan i sin anslagsframställning för budgetåret 1978/79. Men det betyder i klartext att utredningen – om nu regeringen bifaller industriverkets äskande – kanske inte kommer i gång förrän 1979, dvs. om två år. Vi anser att man inte kan vänta så länge. Utredningen bör sättas i gång omedelbart, problemen är allvarliga. Ett exempel på det var ju L M Ericssons situation i Olofström. Det är dock bara ett exempel, inte alla problem ute i företagen får en sådan dramatisk framtoning. Men totaleffekten, om man adderar vad som håller på att ske, är sannolikt högst betydande. Vi tycker inte att man skall vänta i två år med utredningen, den behövs så snabbt som möjligt. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 2.

Jag går nu över till reservationen 1 som gäller behovet av en samordning av den svenska datorindustrin, och speciellt då sammanslagning av de två viktigaste enheterna, nämligen Datsaab och det halvstatliga Stansaab. Bakgrunden är ju allmänt bekant. Vi vet att det är de stora enheterna som har de stora möjligheterna. Vi vet att det behövs betydande investeringar såväl när det gäller forskning och utveckling som när det gäller marknadsföring. Datorindustrin är sannolikt vår mest teknik- och forskningstunga industrigren. Om den svenska datorindustrin skall ha någon chans måste vi samordna. Även då blir vi små och därför måste vi koncentrera oss på några viktiga och centrala områden där det finns förutsättningar.

En grundförutsättning för att den svenska datorindustrin skall kunna komma upp ur sin vågdal är uppenbarligen att man kan få till stånd en sammanslagning av Stansaab och Datsaab. Tidigare har det gått en ganska skarp skiljelinje mellan borgerligheten och socialdemokratin på den här punkten – jag minns att vi inte var eniga inom dataindustriutredningen – men efter hand har kanske positionerna närmast sig varandra. Vi har i alla fall kunnat notera att efter att vi skrev den socialdemokratiska partimotionen har förhandlingar återupptagits som den socialdemokratiska regeringen initierade om en eventuell sammanslagning av Stansaab och Datsaab. Dock återstår enligt vår uppfattning vissa meningsskiljaktigheter när det gäller förhandlingarnas inriktning och bedrivande. Vi menar att det är rimligt med ett majoritetsintresse för staten; mycket statliga pengar behöver sättas in, speciellt för att få Datsaab på fötter. Det finns ingen anledning att skänka bort skattebetalarnas pengar. Därför bör de eventuella subventioner som den borgerliga regeringen tänker sig omvandlas till aktiekapital. Statligt majoritetsintresse är alltså det naturliga i detta sammanhang.

En annan punkt där vi sannolikt skiljer oss åt är industridepartementets förord för ett fifty-fifty-ägande. Vi anser att det inte är en bra lösning. Det kan bli helt förödande, nämligen om intressenterna har olika upp-

fattningar på väsentliga områden – det vet vi från liknande exempel. Stansaab är ju halvägt och det har varit betydande klagomål från Stansaabs ledning och personal på att det i hög grad har förlamat företagets möjligheter att agera snabbt och smidigt. Därför är ett fifty-fifty-äggande, även om det låter bra språkligt, inte särskilt lämpligt. Det bör vara ett majoritetsäggande, och enligt vår uppfattning bör det vara ett statligt majoritetsäggande, med hänsyn till att det ändå är staten som får sätta in de mesta pengarna.

Jag kan också redovisa den berörda personalens inställning. Jag har i min hand ett offentligt uttalande av de lokala fackliga organisationerna på Stansaab, SIF, SALF, Civilingenjörsförbundet och Metall. De är helt eniga om följande uttalande: "Den vid många tillfällen påpekade förlamande ägarstrukturen vid Stansaab måste brytas. I en sådan förändring är vi för ett av staten majoritetsägt Stansaab." Det är alltså klara verba från samtliga anställdas organisationer. – Vi tycker att vi har ett starkt stöd för de tankar som förs fram i reservation nr 1 i näringsutskottets betänkande nr 27. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdetes fortsättande kl. 19.30.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Jag kommer i detta anförande att beröra de av vänsterpartiet kommunisternas motioner som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 40 och näringsutskottets betänkande nr 27. Jag börjar med de motioner som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 40.

Det är två, till synes motstridiga, uppfattningar som man måste ta ställning till när man diskuterar användningen av datateknik i samhällsliga sammanhang. För det första är det den välmotiverade rädslan för missbruk av dataregistrens uppgifter om personliga förhållanden, det som vi känner som ett hot mot den personliga integriteten. För det andra är det det vällovliga önskemålet att kunna använda denna oöverträffade teknik till insamling och lagring av fakta och kunskaper, så att vi får en bättre överblick av förhållandena i samhället för att därigenom kunna förändra dem till det bättre.

Detta är bakgrunden till den motion från vänsterpartiet kommunisterna som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 40. Det har, som framhålls i motionen, blivit en förvrängning i debatten. Den första av de inledningsvis nämnda uppfattningarna har använts för att förhindra en fortsatt utveckling av datatekniken i samhällets tjänst, dvs. till att motarbeta den andra uppfattningen. Men motsättningen är skenbar; i grunden är båda uppfattningarna väl förenliga.

Det är självklart att vi måste ha en kontroll – och en noggrann kontroll – av hur uppgifterna i olika dataregister arkiveras och tillhandahålls. Det finns starka ekonomiska intressen som vill utnyttja materialet i registren

i reklam- och försäljningssyfte. Det finns också andra intressen som vill använda uppgifterna vid t. ex. anställning, kreditundersökningar och andra tillfällen då personuppgifter är av intresse.

Mot dessa olika missbruk har vi fått datalagen, som var ett mycket viktigt och välbehövligt steg för att förhindra ett hämningslöst utnyttjande av de dataregister som efter hand har upprättats. Men den har uppenbarligen inte varit tillräckligt restriktiv. Vi har fått uppleva att det efter lagens tillkomst förekommit att uppgifter från statliga och kommunala register sålts till privata reklam- och affärsföretag. Exemplet Det Bästa – tidskriften med det mest kommersiella och reklamriktade innehåll man kan tänka sig – är bara ett av flera.

Vänsterpartiet kommunisterna kräver en skärpning av datalagen för att det skall bli möjligt att bekämpa kommersiellt och byråkratiskt missbruk av persondata. Det behövs en ökad kontroll av hur dessa uppgifter utnyttjas, inte minst när det gäller näringslivets försök att komma ut med reklam och försäljning. All handel med persondata måste förbjudas. Uttag av persondata ur statliga och kommunala register måste följa noggranna tillämpningsföreskrifter, där det anges vilka data som får lämnas ut. Sålunda skall t. ex. ur riks försäkringsverkets register data om antal sjukdagar och andra personliga förhållanden endast kunna lämnas ut till medicinsk och socialvårdande personal med tystnadsplikt. För att kunna skärpa kontrollen är det också nödvändigt att datainspektionen får ökade resurser.

Detta är den ena sidan av saken. Den andra sidan som vi tar upp i vår motion gäller det positiva och samhällsnyttiga i datateknikens utveckling. Den ger oss möjligheter som tidigare inte har stått oss till buds att systematiskt kartlägga viktiga delar av svensk verklighet som i dag inte är kända. Sådana systematiserade och klarläggande kunskapsmängder blir ibland obchagliga överraskningar för dem som har makten och hellre vill att de verkliga, dåliga förhållandena skall förbli okända. Så var det t. ex. med låginkomstutredningen, som slog sönder myten om det svenska samhället som en felfri byggnad där det bara behövdes några små marginella avputsningar för att allt skulle vara fulländat. Vi vet hur det gick med den. Den drogs in och försvann i kanslihuset.

Men vi behöver fler, många fler, sådana avslöjande insamlingar och systematiseringar av uppgifter om hur det svenska folket lever och arbetar. Det är bara verkliga kunskaper om förhållandena som kan ligga till grund för en förbättring. Men här kommer det då in ett motstånd från dem som har ett intresse av att dölja förhållanden som är dåliga för stora grupper. Det ligger inte i arbetsköparnas intresse att få en grundlig kartläggning av dåliga arbetsmiljöer! Det skulle kunna väcka krav på förändringar, och det skulle kosta pengar. Det ligger inte heller i biltillverkarnas och oljebolagens intresse att samhällets verkliga kostnader för bilismen avslöjas. Då skulle kanske kollektiva trafikmedel bli mer attraktiva, och på dem kan man inte tjäna några pengar. Vilka grupper

i samhället tjänar mest på inflationen? Tänk om det skulle kartläggas i detalj!

Sådana här undersökningar är fullt möjliga att genomföra och göra överskådliga med hjälp av datateknik. Sådant samhällsvetenskaplig forskning har vi ett stort behov av. Men motståndarna till sådana undersökningar använder den rädsla för datatekniken som jag tidigare talade om till att motivera nedskärning av anslag och krav på minskad insamling till statliga och kommunala register. Det är inte i folkflertalets intresse. För en effektiv samhällsplanering och kontroll av de makthavande behöver data om näringsliv och samhälle registreras offentligt i en helt annat omfattning än nu. Här har datalagen haft negativa konsekvenser genom att dess tillkomst har ökat svårigheterna att bedriva samhällsvetenskaplig forskning. De svårigheterna bör undanröjas lika väl som handeln med persondata bör förbjudas.

Nu säger utskottet att datalagsutredningen har fått direktiv att gripa sig an med de här uppgifterna. Utredningens resultat skall ju enligt utskottet presenteras i höst i ett första utkast i form av en diskussionspromemoria. Därefter kan det bli aktuellt med ytterligare direktiv, sedan förnyat utredningsarbete osv. Det kan således gå avsevärd tid innan någon ändring kan komma till stånd på grundval av datalagsutredningens arbete. En snabbare förändring är önskvärd.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till motionen 937.

Jag övergår därefter till att behandla vpk:s motioner i samband med näringsutskottets betänkande nr 27. Min partikamrat Lars Ove Hagberg i Borlänge har i sitt anförande tidigare i dag då näringsutskottets betänkande nr 26 behandlades berört vissa frågor i detta sammanhang, och jag kan därför fatta mig kort.

Vi vet alla att den svenska dataindustrin inte har lyckats med att uppnå och bibehålla en självständig ställning. De multinationella företagen, framför allt från USA med IBM i spetsen, har blivit helt dominerande. Det kunde ha funnits möjligheter till en svensk utveckling på området om en samordning under statlig ledning hade kommit till stånd. De möjligheterna spolierades genom samgående mellan svenska privata maskinproducenter och USA-ägda storföretag. Kvar har blivit halvstatliga utvecklingsföretag, Stansaab och Ellemtel.

Vpk anser att en inhemsk produktion är fullt möjlig om statsmakterna tar initiativet till samordning. Ett första steg bör vara ett fullständigt förstatligande av de nämnda bolagen. Det bör sedan följas upp med nationella projekt inom den offentliga sektorn. Finansutskottet har i sitt yttrande i den här frågan framhållit att en sådan samordning och planläggning redan förekommer i statskontorets regi. Utskottet anför vidare att man vid upphandlingsförfarande är skyldig att följa upphandlingskungörelsen, dvs. se till vad som är bäst och billigast för staten. Allt skulle således vara väl beställt – det är bäst att köpa utifrån, och det är ointressant om någon utveckling på det viktiga elektroniska området kommer till stånd i Sverige. Sett från privatkapitalistiska perspektiv är

det alldeles säkert riktigt, men det är inte någonting som är bra för Sverige som nation eller för de svenska löntagarna. Dataindustrin är en framtidindustri, och vi bör inte motståndslöst göra oss beroende av det internationella storkapitalet varken på det här området eller andra.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 938 samt till det yrkande i anslutning till motionen 1976/77:940 av herr Werner m. fl., som utdelats till kammarens ledamöter, nämligen

att riksdagen beslutar

a) uttala sig för ett omedelbart förstatligande av Stansaab Elektronik AB och Ellemtel Utvecklings AB samt

b) hos regeringen begära att erforderliga åtgärder för att genomdriva detta snarast vidtages.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! De tre utskottsbetänkanden som vi behandlar i denna debatt rör frågor om datateknikens del i samhällsbilden. Det finns några grundläggande synpunkter, som man kan ha som en bas för diskussionen och som är gällande på de tre betänkandena. En sådan viktig synpunkt är hur långt man vill gå då det gäller att skydda den enskilda människans integritet i samband med personregistrering. Eller för att vända på frågeställningen: Hur skall man kunna utnyttja datatekniken för att göra den information som finns lagrad på ADB-medier mera lättillgänglig för allmänheten utan att skyddet för den enskilde försvagas? Och hur kan man klara en större öppenhet och lättillgänglighet beträffande datainformation utan att detta hänsynslöst nyttjas i kommersiella syften?

En generell sammanfattning av motionärernas syn på dessa viktiga frågor och av den syn som företräds av mig själv och mitt parti och som kommer till uttryck i utskottens skrivning är att motionärerna inte fäster samma vikt vid skyddet av den enskildes integritet som vi gör. Jag drar denna slutsats av de farhågor som i hög grad speglas i vpk-motionen. I den motionen står det bl. a. att man har farhågor för att rädslan för integritetsriskerna skall nyttjas av reaktionära krafter till en minskad insamling av data till statliga och kommunala register. Motionärerna kräver i stället en ökad satsning på statliga och kommunala system och att dessa sedan skall sammanställas för att tjäna arbetarklassens och folkflertalets intressen. I ett sådant motionskrav speglar sig en samhällsyn som ständigt sätter kollektivet framför individen och som jag anser glömmet bort att kollektivet består av enskilda människor och att deras krav på skydd och frihet är en grundläggande förutsättning för ett harmoniskt och väl fungerande samhälle.

I herr Petterssons i Lund motion finns farhågan att datalagskommittén skall koncentrera sig för hårt på integritetsskyddet, så att den allmänna upplysningen och informerande debatten stryps. Jag tycker att hans farhågor är ogrundade och att han med sin motion slår in öppna dörrar. Men innan jag bemöter hans motion mera i detalj vill jag redovisa folkpartiets principiella syn på datateknikens roll i samhället.

Folkpartiets företrädare i riksdagen har alltid framhållit att informationsmakten i samhället är en mycket viktig form av makt, en makt som måste fördelas så rättvist som möjligt. Individens eller gruppens rätt att slippa insyn måste vägas mot samhällets eller andra gruppers rätt att veta tillräckligt för att vidta nödvändiga samhällsåtgärder. När det gäller användningen av data i sådana sammanhang har datainspektionen tolkat lagen så, att den som av samhällsvetenskapliga skäl vill forska i människors enskilda förhållanden måste visa dels att ändamålet är godtagbart, dels att försöksobjekten själva inte kan tänkas ha något emot undersökningen. Datainspektionen brukar därvid hänvisa till de etiska koder som samhällsvetare i Sverige och i andra länder själva har ställt upp för sitt handlande. En viktig princip i dessa koder är att man inte skall undersöka människor utan deras eget medgivande. Denna praxis är liksom datainspektionens praxis över huvud taget nu under utredning inom datalagstiftningskommittén, och där kommer man att se efter om och hur denna praxis skall fastslås för framtiden.

Sådana data som däremot inte berör människors enskilda förhållanden utan under alla omständigheter är offentliga skall givetvis vara tillgängliga på alla nödvändiga nivåer och på lika basis. I folkpartiets dataprogram har vi understrukt detta, och den tillgång till datamakten genom folkdatacentraler eller liknande som herr Pettersson i Lund motionerar om har funnits med i våra motioner under tidigare år och därigenom lagts till grund för datalagstiftningskommitténs direktiv. Den saken är alltså föremål för parlamentarisk utredning.

I sitt anförande tog herr Söderqvist upp ett exempel på en värdefull insamlingsaktion av data då det gällde att påvisa vissa snedförhållanden i samhället. Det var den s. k. låginkomstutredningen. Han påpekade att den utredningen försvann i kanslihuset. I varje fall tyckte vi i folkpartiet inte om att denna utredning försvann. Den borde ha fått all den offentlighet som den förtjänade. Vi beklagar att den fick en sådan här behandling.

Efter denna principiella redovisning skall jag ta upp de olika motionsyrkandena. Vid 1975 års riksmöte beslöt riksdagen att en utredning skulle tillsättas för att göra en allmän översyn av datalagen. I direktiven har integritetsskyddet fått en framträdande plats. Det tycker jag är riktigt. Enligt vpk bör datalagen ändras så att all handel med persondata förbjuds. Denna fråga finns med i datalagsutredningens uppdrag. Detta gäller också frågan om personregister inom den vetenskapliga forskningen. Där anser jag att de regler, som folkpartiet företräder och som jag redovisat, bör bli gällande. Utskottet anser att utredningens arbete inte bör föregripas genom ett ställningstagande nu i riksdagen. Därför avstyrks detta yrkande.

Beträffande allmänhetens tillgång till dataregister för information och underlag för offentlig debatt delar utskottet i stort de synpunkter som herr Pettersson framfört i sin motion. Vår stillsamma invändning mot motionen är att också detta ingår i datalagsutredningens uppgifter. Herr

Petterssons motionskrav att via dataterminal få utnyttja justitiedepartementets informationssystem är också redan på gång, och en utredning inom riksdagen arbetar med den frågan.

Ja, herr talman, jag tror att detta var alla de öppna dörrar som motionskraven i de två första betänkandena har vandrat in och ut genom. Jag vill helt kort än en gång understryka att alla dessa motionskrav är under utredning.

Så har vi näringsutskottets betänkande nr 27 med anledning av motioner om dataindustrin. Här finns en motion från vpk med begäran om ett förstatligande av Stansaab Elektronik AB och Ellemtel Utvecklings AB samt en motion, vari föreslås igångsättande av nationella offentliga projekt.

Vid 1976 års behandling här i riksdagen av motioner om förstatligande av den svenska dataindustrin avstyrkte utskottet detta med motiveringen att det inte var erforderligt för att samhället skulle få en önskvärd kontroll över utvecklingen på dataområdet. Samma skäl till avslag finns också i dag.

Beträffande nationella och offentliga projekt – sådana som redan är startade genom STU och statens industriverk – planeras en utredning av elektronikområdet och elektronikens effekter på övrig verkstadsindustri. STU avser vidare att utarbeta konkreta förslag för samverkan och till stöd för elektronikområdet. Däri ingår den typ av nationella offentliga projekt som vpk efterlyser i sin motion.

Det kan också erinras om att en plan finns hos statskontoret för samordning, anskaffning och utnyttjande av datamaskiner inom statsförvaltningen. Denna statskontorets samordning har möjliggjort en god överblick och samordning vid uppköp av datamaskiner och datautrustning. När man då bedömer vad som är billigast och bäst för samhället lägger man naturligtvis in industripolitiska, sysselsättningspolitiska och de andra synpunkter som vägs in i samhällsnyttan.

Jag har också tittat på dataindustriutredningen, där herr Pettersson har deltagit. Dataindustriutredningen säger på s. 308 i sitt betänkande att den anser det angeläget att alla samarbetsmöjligheter tillvaratas som kan stärka svensk dataindustris konkurrenskraft. Men utredningen är också medveten om att dataverksamheten i de aktuella företagen ofta är starkt integrerad med annan verksamhet som utredningen inte har anledning att syssla med.

Utredningen ansåg att företagen snarast – det här var alltså 1974 – borde ta upp egna förhandlingar om ett samgående. Det gick inte så bra den gången, men nu skall en ny utredning sätta i gång, och man får väl önska den bättre lycka.

Jag har också observerat att Lennart Pettersson i den här utredningen skrev under på att näringspolitiken på dataområdet "bör utformas inom ramen för en fungerande marknadsekonomi" – det står på s. 309. Sedan avgav herr Pettersson ett särskilt yttrande, där han drev samma linje som socialdemokraterna gör i reservationen I till näringsutskottets be-

tänkande, nämligen att staten bör gå in mera direkt och ta hand om dataindustrin. Detta skulle vara ett villkor för att industrin skulle få ett ordentligt forsknings- och utvecklingsstöd, men ingenting hände den gången. Varför har då inte socialdemokraterna, när de satt i regeringsställning, aktualiserat frågan och lagt fram en proposition?

Att vi skall ha en svensk dataindustri motiveras som bekant med att vi måste ha kompetens att bedöma det som vi ändå måste köpa utomlands, och det är betydande komponenter till vår industri. Det kan också konstateras att det finns i den här byggnaden vissa nischer där den svenska industrin skulle kunna få ett förfäste, inte minst genom ett nära samarbete mellan staten, kommunerna och de tillverkande företagen då det gäller specialgjorda både stora och små datasystem. Sverige har i mycket hög grad riktat in sig på användarvänliga datasystem, och det kommer att accentueras ännu mera tack vare medbestämmandelagen. Vi har chansen att skapa system som också kan bli begärliga utomlands, åtminstone när man där kommer på samma nivå som vi i medbestämmandefrågorna.

Ett förstatligande hux flux av industrin skulle inte göra saken bättre. De erfarenheter vi har av detta tidigare har inte varit särskilt uppmuntrande vare sig när det gäller industrins kvalitet, de ekonomiska utfallen eller de anställdas välfärd. Men man får väl hoppas att dataindustrin är mera av en framtidsindustri än vad t. ex. varven och stålet har varit.

Slutligen några ord om en samordning av branschen. Överläggningarna om ett långt drivet samarbete mellan Stansaab och Datasaab har en tid legat nere men kommer nu att tas upp i en arbetsgrupp som industriministern tillsatt. I arbetsgruppen ingår företrädare för industri- och budgetdepartementen. Ett nära samråd skall också ske med de anställdas organisationer, och det tycker vi är viktigt.

Utskottet anser att de åtgärder som jag nu har redovisat i allt väsentligt motsvarar önskemålen i den socialdemokratiska motionen. Samma sak gäller vad jag tidigare sagt om STU:s och industriverkets aktivitet då det gäller elektronikens påverkan på den elektromekaniska industrin.

Herr talman! De åtgärder som påyrkas i reservationerna 1 och 2 vid näringsutskottets betänkande nr 27 är redan vidtagna, och jag yrkar därför avslag på dessa reservationer, likaså på yrkandet om bifall till vpk:s motioner. Slutligen yrkar jag bifall till utskottets förslag i alla tre betänkandena.

Herr PETERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ångström rörde sig över vida fält, inte minst när det gällde integritetsskyddsfrågorna. De är viktiga, men i dagens debatt trodde jag vi var överens om att de ligger under utredning hos data-lagstiftningskommittéen. Vi kan alltså enligt min mening ta den debatten på ett senare stadium. Men jag kan försäkra herr Ångström att det inte går någon skiljelinje mellan socialdemokrati och folkparti när det gäller angelägenheten av skydd för den personliga integriteten.

Herr Ångström säger att reservationerna till näringsutskottets betänkande nr 27 enligt utskottets och hans egen mening i allt väsentligt är tillgodosedda genom utskottets skrivningar och genom de initiativ industridepartementet tagit. Men låt mig säga beträffande utredningen om de sysselsättningsmässiga effekterna av elektronikutvecklingens inverkan på den elektromekaniska industrin att önskemålen inte alls är tillgodosedda. Den utredningen har inte påbörjats. Utskottsmajoriteten nöjer sig med förklaringen att detta skall tas upp i nästa yrkande om anslag. Det kan, som jag sade i mitt första inlägg, dröja två år innan man kommer i gång med en sådan utredning. Detta kan inte vara rimligt i nuvarande situation. Speciellt är det förvånande att herr Ångström förespråkar en sådan linje mot bakgrund av det talande exempel som L M Ericssons utveckling i Olofström åskådliggör.

Jag vill också säga en annan sak beträffande reservationen I och vår syn på samordningen av Datasaab och Stansaab. Det är riktigt att vi har närmat oss varandra, herr Ångström, dvs. ni har kommit närmare den socialdemokratiska ståndpunkten att det behövs ett samgående mellan dessa två företag och att en förutsättning för statligt stöd bör vara att man kan klara upp denna situation inom den svenska dataindustrin. Men vi skiljer oss fortfarande. Ni anser det inte naturligt att staten här har ett majoritetsintresse. Det anser vi.

Dessutom vill jag be herr Ångström att i egenskap av representant för den nuvarande borgerliga regeringen – i varje fall indirekt – se till att de anställda verkligen får ett inflytande vid förhandlingarna. Nu är det ofta så att de fackliga organisationerna vid Stansaab får tigga och be för att få information. De har ännu inte av industriminister Åsling fått någon som helst information om hur förhandlingarna fortgår. Det tycker jag är parodi på företagsdemokrati, herr Ångström – och det tycker jag också att ni skall tala om för industriminister Åsling.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill något bemöta vad herr Ångström sade om vår motion, som behandlas i konstitutionsutskottets betänkande nr 40. Herr Ångström sade att vpk-motionen andas förakt för individen. Då vill jag erinra om vad som står i motionen och om vad jag också framhöll i mitt anförande, nämligen att vi hälsade datalagens tillkomst med stor tillfredsställelse. Som flertalet av svenska folket ansåg vi att den var nödvändig för att få ett skydd för den personliga integriteten och för att förhindra ett hänsynslöst utnyttjande av dataregistren. Man kan sålunda inte tillvita oss för att inte ha slagit vakt om det.

Som jag framhöll förra gången jag hade ordet har vi här två saker som står emot varandra. Jag tar exemplet med låginkomstutredningen. Datatekniken ger möjligheter att samla in och lagra information som kan bli obehaglig för de maktavande, både de byråkratiska maktavarna i statsapparaten och de ekonomiska maktavarna i näringslivet. Och därför använder man argumentet att för integritetens skull måste vi se till

att det inte lagras för mycket data. Det är där vi sätter in vår kritik. Herr Ångström har ju också gått med på att det var beklagligt att det så att säga inte blev någon fortsättning på låginkomstutredningen, eftersom det är det mest slående exemplet på sådana här företeelser.

När det sedan gäller näringsutskottets betänkande nr 27 och dataindustrins förstatligande är det helt klart att det internationella kapitalet har tagit över och mer eller mindre konkurrerat ut de svenska dataföretagen. Det finns, som herr Ångström uttryckte det, bara små nischer kvar. Den möjlighet som där fanns att få en mera bärkraftig inhemsk industri har tappats bort. Och det är att beklaga, eftersom dataindustrin är en framtidsindustri. Den borde man ha varit mera mån om att satsa på för att rädda sysselsättning och andra fördelar för det här landet.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord till herr Söderqvist.

Jag sade faktiskt inte att vpk-motionen visade förakt för individen. Det var inte det uttrycket jag använde. Vad jag sade var att det behövdes en klar avvägning mellan behovet av ett mycket starkt integritetsskydd för individen och det allmänna intresset att kunna nyttja datatekniken i samhällets tjänst. Och där har jag inte funnit samma intresse från vänsterpartiet kommunisternas sida för individens rätt som mitt parti och företrädarna för utskottsmajoriteten har visat. Det framgår också av de formuleringar som finns i vpk-motionen.

Sedan vill jag också påpeka för herr Söderqvist att en av de första åtgärder som statsrådet Mundebo vidtog var att lägga fram förslag som försvårade ett hänsynslöst kommersiellt utnyttjande av datauppgifter.

Till herr Pettersson i Lund vill jag säga att jag inte vet om det från industridepartementet har utgått några direktiv om ett 50-50-äggande i det berörda fallet. Jag har i varje fall inte kunnat hitta några sådana direktiv. Och jag tror inte heller att man i industridepartementet har en sådan dogmatisk inställning till denna fråga utan att man säkerligen eftersträvar en praktisk lösning.

Sedan tycker jag att det är bra att herr Pettersson i Lund finner att vår och socialdemokraternas uppfattning sammanfaller på många punkter. Det borde ha framgått av utskottsarbetet. Då hade de här reservationerna inte behövts.

Det var också rätt trevligt att höra herr Pettersson i sitt första anförande fälla yttrandet att det tydligen inte går med motioner, medan det däremot går bra att framlägga förslag i propositioner. I all vänlighet vill jag påpeka för herr Pettersson att jag gärna skriver under på den beskrivningen, för vi har haft en ganska bitter erfarenhet härav under de 44 år som har gått.

Herr PETERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Herr talman! Det glädde mig att höra herr Ångström säga att beträffande ägarstrukturen skall inte den borgerliga regeringen, i varje fall inte

den borgerliga majoriteten i näringsutskottet, ha någon dogmatisk inställning på den här punkten. Jag tycker att detta är ett fall framåt. Herr Ångström sade också att man eftersträvar praktiska lösningar. Jag skulle vilja tillägga att man också bör eftersträva lösningar som innebär en god omsorg om skattebetalarnas pengar, så att man inte lägger ut i form av rena subventioner vad som i stället kan omvandlas till ett aktiekapital, där pengarna så småningom går tillbaka. Det är dock till sist en utvecklingsbar industri som vi diskuterar här i dag.

Sedan vill jag, herr Ångström, än en gång beröra hur de här förhandlingarna bedrivits. Jag är medveten om att herr Ångström inte har något ansvar på den punkten, men om han nu har goda kontakter med industriministern bör han understryka de företagsdemokratiska krav som jag trodde att vi var överens om, nämligen att de anställda i bägge företagen måste få delta i dessa förhandlingar på ett tidigt stadium. Nu håller tydligen industridepartementet systematiskt Stansaabs personal utanför förhandlingarna, och det upplever jag, som sagt, som en parodi på företagsdemokrati. Det är värre än så, för det kan t. o. m. äventyra den slutliga och framgångsrika lösningen. Behöver herr Ångström ammunition gentemot industriminister Åsling kan jag citera den offentliga information som de fyra fackklubbarna på Stansaab har gått ut med när det gäller de här förhandlingarna. Skrivelsen är daterad den 30 mars. Jag har undersökt om det skett någon ändring under de senaste dagarna, men det har det inte. Alltså gäller följande grundläggande fakta beträffande den bristande insynen:

”1. Information om pågående aktiviteter från ägarnas sida angående en eventuell sammanslagning av Datsaab med STANSAAB är bristfällig. Det är vidare trögt att få utlovad information ---. Det är av största vikt att vi omedelbart, vid förändrat läge, erhåller information.

2. Vi kräver att en facklig referensgrupp från STANSAAB får deltaga i diskussionerna på Departementet.”

Detta är ett krav som man inte borde behöva ställa.

”3. Namnen på den förhandlingsgrupp som finns utsett, Industridepartementet - Saab-Scania, bör översändas med det snaraste.”

Inte ens detta har man tydligen fått reda på. Ta med er dessa besked, herr Ångström, till industriministern! Då kan vi kanske få rätsida på de här förhandlingarna.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är just därför, herr Ångström, att vi i vpk är måna om den enskilda människans integritet och skydd mot olika maktgruppers påtryckningar och annat i samhället som vi vill använda tekniken för att skapa underlag för att göra det bättre för de enskilda människorna. Detta strider alltså inte alls mot vår önskan att slå vakt om den enskildes individens integritet.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad att herr Pettersson i Lund i sin nya replik till mig tog upp förhandlingarna i Stansaab, eftersom jag faktiskt inte hann gå in på den punkten i mitt senaste inlägg. Om herr Pettersson hade lyssnat på mitt anförande, skulle han ha hört att jag vid flera tillfällen poängterade det viktiga i att de anställda fick vara med i dessa förhandlingar. Över huvud taget skall den individ som berörs på det känsliga dataområdet, oavsett om det är som undersökningsobjekt eller som anställd, ha ett medinflytande och en klar möjlighet att säga ifrån beträffande olika undersökningar.

När det gäller de anställdas inflytande vid förhandlingarna beträffande Stansaab vill jag klart deklarerat, att jag anser att de skall ha den information de behöver, och jag skall gärna framföra detta till industridepartementet. Jag tror att en förklaring till det inträffade möjligen kan vara att det ligger nära till hands att köra i gamla hjulspår i informationsverksamhet och att man i detta fall förmodligen har gjort detta. Jag kommer att framföra till industridepartementet att det kommit klagomål beträffande informationen till de anställda vid Stansaab. Jag hoppas att herr Pettersson är nöjd med det beskedet.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Jag vill i anledning av näringsutskottets betänkande redovisa några principiella synpunkter på de frågeställningar som tas upp i de aktuella motionerna.

En av förutsättningarna för den svenska blandekonomin funktionsförmåga är ett decentraliserat näringsliv, där en mångfald stora och små enheter under effektiv konkurrens strävar efter att tillgodose de mångskiftande behoven. Ett mål för näringspolitiken är därför att upprätthålla och stimulera en sådan näringsstruktur. De tendenser till koncentration inom den svenska företagsamheten som gjort sig alltmer gällande under senare tid och som lett till fusioner mellan tidigare självständiga enheter kan visserligen från kortsiktiga, strikt företagsekonomiska synpunkter ofta vara försvarliga. Icke desto mindre kan de på sikt medföra negativa konsekvenser för den svenska företagsamhetens vitalitet, för nyföretagandet och för möjligheterna att beakta viktiga konsumentintressen.

Även de anställda måste många gånger uppfatta en fortgående fusionsverksamhet som tvivelaktig. För stora löntagargrupper måste de snabba förändringarna av ägandeförhållanden och andra förhållanden ofta te sig stötande, även om de informerats om förändringarna i god tid.

Kraven på förstatligande av elektronikindustrin måste därför avvisas. Flera principiella skäl talar emot sådana åtgärder. Herr Ångström har redan utvecklat synpunkter på detta.

Vad som nu sagts hindrar dock inte att man i vissa fall skall kunna samarbeta i avsikt att stärka förutsättningarna för svenskt näringslivs förmåga att hävda sig i den internationella konkurrensen. Det är t. ex.

i vårt samlade tekniska kunnande vi bör ha en av våra främsta konkurrensfördelar.

Det är mot bakgrund av detta principiella resonemang som man skall bedöma utskottets övervägande i de frågor som tas upp i motionerna. Utskottet har redovisat att ett omfattande utredningsarbete i hithörande frågor nu pågår, varför det inte finns några skäl att vidta ytterligare åtgärder vad gäller samarbets- och samverkansfrågorna.

Jag vill dock tillfoga en mycket angelägen synpunkt. Det är särskilt betydelsefullt att man fortsättningsvis – inte minst i alla aktuella utredningar som berör dataområdet – noga kartlägger de problem, delvis av rättssäkerhetskaraktär, som kan uppkomma då staten genom ökade insatser i själva näringslivet åstadkommer en sammanblandning av sina offentligt rättsliga funktioner och de privaträttsliga funktioner och uppgifter som följer av ett ökat sådant engagemang.

Jag skulle vidare ha velat utveckla några synpunkter beträffande den enskilde individens integritet, men efter att ha lyssnat på herr Ångström kan jag kort och gott instämma i de värdefulla synpunkter som han anförde i sitt första inlägg.

Herr talman! Med den här något kortfattade redovisningen av vår principiella inställning från moderata utgångspunkter ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr FISKESJÖ (c):

Herr talman! Eftersom konstitutionsutskottets betänkande nr 40 är med i det paket av utskottsbetänkanden som nu behandlas och eftersom herr Söderqvist yrkat bifall till vpk-motionen ber jag att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Vad gäller de delar av de aktuella motionerna som faller in under konstitutionsutskottets domäner är det nämligen på det sättet att ett utredningsarbete redan pågår. Utredningen kom till i mars 1976 efter en beställning från just konstitutionsutskottet föregående år. Och vi är inom utskottet helt eniga om att det under det pågående utredningsarbetet inte finns någon anledning att biträda något av de motionsyrkanden som nu är aktuella. Vi vill avvakta och se vad utredningen kan komma fram till inom de besvärliga avvägningsområden som det här gäller.

Överläggningen var härmed slutad.

Konstitutionsutskottets betänkande nr 40

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 937 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propo-

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Datafrågor

sitionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 40 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 937.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273

Nej - 12

Mom. 3 och 4

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Finansutskottets betänkande nr 14

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande nr 27

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Lund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Lund begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149

Nej - 129

Avstår - 9

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels det av herr Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit det av herr Söderqvist under överläggningen framställda yrkandet.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 274
Nej - 11

Mom. 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Pettersson i Lund begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Pettersson i Lund begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 149
Nej - 138

Mom. 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 938 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Hushållning med energi i byggnader m. m.

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 27 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 938.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 273
Nej - 13

§ 16 Föredrogs

Näringsutskottets betänkanden

- 1976/77:31 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser teckning av aktier i Lantbruksnäringsarnas Primärkredit AB, m. m.
1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 i vad avser handelsdepartementets verksamhetsområde
1976/77:33 med anledning av propositionen 1976/77:126 om ändring i kapitaltäckningsreglerna för bankinstitut

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 17 Hushållning med energi i byggnader m. m.

Föredrogs civilutskottets betänkande 1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:107 om hushållning med energi i byggnader m. m. jämte motioner.

Regeringen hade i propositionen 1976/77:107 (bostadsdepartementet), såvitt nu var i fråga, föreslagit riksdagen att

1. godkänna de ändringar av grunderna för energisparstödet inom bostadsbeståndet och för energisparstödet till kommunala och landstingskommunala byggnader som förordats i regeringsprotokollet,
2. godkänna grunderna för det särskilda bidraget för kommunala insatser beträffande rådgivning m. m. i vad avsåg energisparande åtgärder inom byggnadsbeståndet som förordats i regeringsprotokollet,
3. medge att bidrag och lån för energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet beviljades intill ett belopp av 429 000 000 kr. under budgetåret 1977/78,

3. medge att bidrag för energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler beviljades intill ett belopp av 10 000 000 kr. under budgetåret 1977/78.

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

5. medge att medel för energibesparande åtgärder inom statliga byggnader ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande inom en ram av 15 000 000 kr. under budgetåret 1977/78.

6. medge att bidrag för energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader beviljades intill ett belopp av 20 000 000 kr. under budgetåret 1977/78.

7. medge att bidrag m. m. till prototyp- och demonstrationsverksamhet beviljades intill ett belopp av 6 000 000 kr. under budgetåret 1977/78.

8. medge att bidrag enligt 2 beviljades från anslaget Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. intill ett belopp av 15 000 000 kr. under budgetåret 1977/78.

9. godkänna vad i regeringsprotokollet anförts om informations- och utbildningsverksamhet.

10. godkänna de riktlinjer för stöd till den forskningsinriktade experimentverksamheten som förordats i regeringsprotokollet.

11. medge att beslut om lån till experimentbyggande m. m. preliminärt fick meddelas intill ett belopp av 20 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1978/79 och 1979/80.

12. godkänna vad i regeringsprotokollet förordats om studiecirkelar i energifrågor med inriktning på energiförbrukning inom byggnadsbeståndet.

13. på driftbudgeten under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1977/78 till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. anvisa ett reservationsanslag av 500 000 000 kr.,

14. på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd för budgetåret 1977/78 till Lån till experimentbyggande m. m. anvisa ett investeringsanslag av 22 000 000 kr.

I propositionen 1976/77:100 (bil. 16 s. 64) föreslog regeringen riksdagen att i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1977/78 beräkna ett reservationsanslag av 326 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats

dels den under allmänna motionstiden vid 1976/77års riksmöte väckta motionen

1976/77:871 av herr Komstedt (m), vilken motion remitterats till näringsutskottet och sedermera överlämnats till civilutskottet.

dels de med anledning av propositionen 1976/77:107 väckta motionerna

1976/77:1458 av herrar Forslund (s) och Ulander (s),

1976/77:1510 av herrar Norrby (c) och Olsson i Sösdala (c),

1976/77:1511 av herrar Olsson i Sösdala (c) och Norrby (c), vari hemställt att riksdagen beslutade uttala att regeringen vid tillämpning av

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Hushållning med energi i byggnader m. m.

beslut föranlett av propositionen 1976/77:107 fortlöpande anpassade stöd-
kriterierna i enlighet med vad som anförts i motionen, samt
1976/77:1512 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen
 - a. inte godkände regeringens förslag till ändring av grunderna för energisparstödet inom bostadsbeståndet,
 - b. som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen förordats om att föra in energisparstödet för bostäder i bostadslångivningen,
2. att riksdagen
 - a. inte godkände regeringens förslag beträffande ett särskilt bidrag för kommunala insatser beträffande rådgivning m. m. och hos regeringen hemställde om preciserade grunder för bidragen,
 - b. medgav att bidrag enligt a beviljades från anslaget Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m., dock först sedan riksdagen godkänt närmare grunder för bidragsgivningen,
3. att riksdagen med motsvarande ändring i regeringens förslag godkände vad i motionen anförts om informations- och utbildningsverksamhet,
4. att riksdagen till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 505 000 000 kr. (+ 5 milj. kr.),
5. att riksdagen till Lån till experimentbyggande m. m. för budgetåret 1977/78 anvisade ett investeringsanslag av 17 000 000 kr. (- 5 milj. kr.),
6. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad i motionen anförts om finansiering av fjärrvärmeanläggningar.

Utskottet hemställde

1. beträffande utformningen av energisparstödet för bostäder m. m. att riksdagen skulle
 - a. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 1. godkänna vad som förordats i regeringsprotokollet,
 - b. medge att regeringen meddelade de ytterligare föreskrifter som behövdes för genomförande av förslaget,
2. beträffande ändrade grunder för energisparstödet inom bostadsbeståndet m. m. i vad de inte tagits upp under 1 att riksdagen godkände vad som förordats i regeringsprotokollet,
3. beträffande ikraftträdandet av ändringar i utformningen av och grunderna för energisparstödet inom bostadsbeståndet m. m. att riksdagen med anledning av regeringens förslag godkände vad utskottet anförde,
4. beträffande stödberättigade åtgärder, ny teknik m. m., att riksdagen skulle
 - a. med anledning av motionen 1976/77:1511 som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anförde,
 - b. avslå motionen 1976/77:871.

5. beträffande energisparstödet för hus som byggts bristfälligt att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1510,
6. beträffande anpassningen av de godkända kostnaderna att riksdagen med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 1 i vad det inte behandlats under 1, godkände vad i regeringsprotokollet anförts,
7. beträffande grunderna för energisparstödet för kommunala och landstingskommunala byggnader m. m. att riksdagen skulle
 - a. godkänna vad i regeringsprotokollet anförts,
 - b. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför,
8. beträffande ekonomiskt stöd för kommunal rådgivning m. m. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 2 a, godkände vad i regeringsprotokollet anförts,
9. beträffande information och utbildning samt studiecirklar i energifrågor att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 3, godkände i regeringsprotokollet förordade grunder,
10. beträffande utredning om viss utbildning att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1458, yrkandet 1,
11. beträffande direktinformation på byggarbetsplatser att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1458, yrkandet 2,
12. beträffande forskningsinriktad experimentverksamhet att riksdagen godkände de riktlinjer för stödet som förordats i regeringsprotokollet och som inte avsåg lån för experimentbyggande m. m.,
13. beträffande grunder för lån för experimentbyggande m. m. att riksdagen skulle
 - a. som sin mening ge regeringen till känna vad utskottet anför om låneförvaltning m. m.,
 - b. i övrigt godkänna vad som förordats i regeringsprotokollet,
14. beträffande beslutsram för bostäder m. m. att riksdagen för budgetåret 1977/78 medgav att bidrag och lån för energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. beviljades intill ett belopp av 429 000 000 kr. liksom att eventuellt utnyttjat belopp på motsvarande ram för innevarande budgetår fick utnyttjas även under budgetåret 1977/78 enligt regeringens närmare bestämmande,
15. beträffande vissa beslutsramar att riksdagen för budgetåret 1977/78 medgav
 - a. att bidrag för energibesparande åtgärder i allmänna samlingslokaler m. m. beviljades intill ett belopp av 10 000 000 kr.,
 - b. att medel för energibesparande åtgärder inom civila statliga byggnader ställdes till byggnadsstyrelsens förfogande inom en ram av 15 000 000 kr.,
 - c. att bidrag för energibesparande åtgärder i kommunala och landstingskommunala byggnader m. m. beviljades intill ett belopp av 20 000 000 kr.,
 - d. att bidrag m. m. till prototyp- och demonstrationsverksamhet beviljades intill ett belopp av 6 000 000 kr.,

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

16. beträffande ram för bidrag till kommunerna för rådgivning m. m. att riksdagen med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 2 b, medgav att bidrag beviljades intill ett belopp av 15 000 000 kr. under budgetåret 1977/78,

17. att riksdagen med bifall till regeringens förslag samt med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 4, på driftbudgeten under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1977/78 till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. anvisade ett reservationsanslag av 500 000 000 kr.,

18. att riksdagen skulle

a. med bifall till regeringens förslag och med avslag på motionen 1976/77:1512, yrkandet 5, på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd för budgetåret 1977/78 till Lån till experimentbyggande m. m. anvisa ett investeringsanslag av 22 000 000 kr.,

b. medge att beslut om lån till experimentbyggande m. m. fick meddelas intill ett belopp av 20 000 000 kr. under vart och ett av budgetåret 1978/79 och 1979/80,

19. beträffande finansiering av fjärrvärmeanläggningar att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1512, yrkandet 6.

Följande åtta reservationer hade avgivits av herrar Bergman, Lindkvist och Jadestig, fru Landberg och fru Dahl samt herrar Håkansson i Trelleborg och Nilsson i Uddevalla (samtliga s)

1. beträffande utformningen av energisparstödet för bostäder m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:1512, yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

2. beträffande ekonomiskt stöd för kommunal rådgivning m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med avslag på regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:1512, yrkandet 2 a, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

3. beträffande information och utbildning, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:1512, yrkandet 3, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande disposition av outnyttjade belopp på ramen för bostäder m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 14 bort hemställa

beträffande beslutsram för bostäder m. m. att riksdagen för budgetåret 1977/78 medgav att bidrag och lån för energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. beviljades intill ett belopp av 429 000 000 kr.,

5. beträffande ram för bidrag till kommunerna för rådgivning m. m., vari reservanternas ansett – under förutsättning av bifall till reservationen nr 4 – att utskottet under 16 bort hemställa

att riksdagen med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:1512, yrkandet 2 b, medgav att – sedan närmare grunder godkänts av riksdagen – bidrag fick beviljas intill ett belopp av 15 000 000 kr. under budgetåret 1977/78,

6. beträffande medelsberäkning för information m. m. – anslag till vissa energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m., vari reservanternas ansett att utskottet under 17 bort hemställa

att riksdagen på driftbudgeten under trettonde huvudtiteln för budgetåret 1977/78 till Vissa energibesparande åtgärder inom bostadsbeståndet m. m. anvisade ett reservationsanslag av 505 000 000 kr.,

7. beträffande anslag till Lån till experimentbyggnad m. m., vari reservanternas ansett att utskottet under 18 bort hemställa

att riksdagen skulle

a. med anledning av regeringens förslag och med bifall till motionen 1976/77:1512, yrkandet 5, på kapitalbudgeten under Fonden för låneunderstöd för budgetåret 1977/78 till Lån till experimentbyggnad m. m. anvisa ett investeringsanslag av 17 000 000 kr.,

b. medge att beslut om lån till experimentbyggnad m. m. fick meddelas intill ett belopp av 20 000 000 kr. under vart och ett av budgetåren 1978/79 och 1979/80,

8. beträffande finansiering av fjärrvärmeanläggningar, vari reservanternas ansett att utskottet under 19 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1512, yrkandet 6, som sin mening gav regeringen till känna vad reservanternas anfört.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herrar Bergman, Lindkvist och Jadestig, fru Landberg och fru Dahl samt herrar Håkansson i Trelleborg och Nilsson i Uddevalla (samtliga s).

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Tidigare i dag hade vi en frågestund, och då fördes ett samtal mellan bostadsministern och vissa ledamöter av kammaren i den fråga vi nu har att diskutera. Vi fick därvid uppleva att bostadsministern klagade över att socialdemokraterna kräver att den nya regeringen skall klara av alla den gamla regeringens försummelser. Sådana påståenden har vi nu hört i över ett halvt år. Så länge har det från statsrådsbänkarna – när det har funnits folk i dem – klagande påståtts att den roll vi spelar är att vi kräver att regeringen skall handla. Men det är väl enkelt att råda bot på det genom att handla. Hur lång tid skall man behöva vänta på att den repliken skall förpassas till något arkiv?

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

Bostadsministern sade att centerpartiet redan förra året väckt förslag i de frågor vi nu har att diskutera. Om dessa förslag hade antagits skulle det enligt bostadsministern ha varit onödigt att diskutera dessa frågor i dag. Då kan man fråga sig varför regeringen inte lagt fram förslag av den karaktär och det innehåll som centerpartiet motionerade om förra året. Det är mer berättigat med självrannsakan än kritik mot oss.

Allt det som nu är praktisk politik beträffande energisparåtgärder i byggnader är produkter av den tidigare regeringens handlande. De åtgärder som regeringen nu föreslår och som vi skall diskutera bygger på den gamla regeringens initiativ. Det gäller bestämmelserna för nyproduktionen som i dag är verklighet, det gäller de föreslagna reglerna för de lägenheter som redan bebos, det gäller kommunal energiplanering och frågan om finansiering av fjärrvärmeverk.

Jag kan här räkna upp fråga efter fråga. Det vi diskuterar i dag är sådant som den gamla regeringen tagit initiativ till. Förra året föreslog centerpartiet, som bostadsministern sade, ett högre belopp – ”en högre ambitionsnivå”, som man älskar att kalla det på det här området, vad det nu kan betyda; det här med ord är svårt. Det var ett överbud som man var ensam om förra året liksom några gånger tidigare. Det som centerpartiet nu ställer sig bakom i regeringspropositionen innebär inte någon högre ambitionsnivå, om man använder ordet i dess egentliga betydelse. De nu föreslagna höjningarna täcker egentligen bara de justeringar som föranleds av prisförändringar på marknaden. Något annat är det alltså inte fråga om.

Det enda egna initiativ som bostadsministern tagit är det som diskuterades under frågestunden, nämligen att man förhindrat att riksdagen nu kan få diskutera de av den gamla regeringen beställda förslagen till regler, normer och åtgärder för det befintliga bostadsbeståndet, vilket är det verkligt energislukande området i landet. Det är det enda initiativ den här mycket livskraftiga regeringen tagit på det här området, som skulle vara så väsentligt för samhället.

De som sysslar med riksdagstryck kallar ju regeringens förslag för ”proppar”. Fackmännen på detta område har nu infört ett nytt ord för att beteckna denna proposition. De kallar den inte här propositionen för ”propp” utan för ”flopp”. När man går igenom det här förslaget punkt för punkt finner man att det inte har någon substans i sig.

Socialdemokraterna i utskottet har gjort en del ambitiösa försök att komma fram till bättre regler och bättre normer än de som föreslås i den – jag skulle kanske inte säga det – inte särdeles lyckade propositionen. En del justeringar och förbättringar i propositionen har vi gjort tillsammans och i enighet. Det är all right, det är inte första gången vi gör det i civilutskottet, men det var rätt många frågor den här gången.

Vi har försökt att på en del områden få till stånd en bättre utveckling. 1974 fick vi energisparkungörelsen som ett provisoriskt arrangemang. Nu har bostadsstyrelsen föreslagit att de lån och bidrag som utgår genom energisparkungörelsen skulle läggas in i den ordinarie bostadsfinansie-

ringsförordningen. Då skulle låntagare och administratörer få en författning att arbeta med. Det skulle bli mycket enklare och mycket smidigare både för sökanden och administratörerna.

Jag skall inte fördjupa mig i detta, även om jag skulle kunna göra det. Jag skulle i så fall slå Georg Danells rekord när det gäller att beskriva byråkrati, krångligheter, mystikationer och obegripligheter. Han kommer här att få ett underbart material i det nuvarande förslaget när det skall tillämpas i praktiken, med dessa två lånekungörelser, i den utvidgade verksamhet som vi nu måste vara inne i. Bostadsstyrelsen föreslog att allt skulle ingå i bostadsfinansieringsförordningen, och propositionen motiverade det alldeles ypperligt – det finner man om man läser texten. Man väntade sig då att regeringen skulle föreslå en sammanslagning av de här två kungörelserna till en kungörelse. Men nej, det blev inte så! Man har kvar båda. Varför? Ja, det står inte mycket om det i propositionen. Det är svårt att hitta någon förklaring. Vi försökte lura ut anledningen och frågade om den. Vi har haft hearings i utskottet, som det heter på vårt ädla språk. Det enda svar vi fick var att man ville bevara hundra procentig belåning för alla företagskategorier såsom regeln nu är i energisparkungörelsen. Men den regeln finns ju inte i bostadsfinansieringsförordningen. Där har man olika lånegränser, numera utjämnade på den nya regeringens initiativ och genom riksdagens beslut, men ändå olika lånefinansieringsregler för privata företag i relation exempelvis till allmännyttiga företag. Men energisparkungörelsen gav, som sagt, möjlighet till hundra procentig belåning för alla. Det var alltså skälet, sade man, till att man måste ha kvar den gamla förordningen.

Det är förvånande att man inte kom på den enkla lösning som vi tyckte låg nära till hands, men så älskade regeringen de privata företagen på marknaden att den inte fick i gång någon fantasi i det här fallet. Möjlighet att till hundra procent belåna energispardelen fanns det inte några tekniska hinder mot att baka in i bostadsfinansieringsförordningen. Det är redan på det sättet när det gäller miljölånen, så med litet mera fantasi och mindre prestige och fastlåsnings vid reglerna på bostadsmarknaden hade den möjligheten säkerligen öppnats redan för regeringen. Nu fanns den möjligheten i vår partimotion, vi väckte frågan i utskottet och försökte få fram en sådan lösning just för att stimulera till energisparande med åtgärder vid bostadsbyggandet.

De energibeslut vi har fattat hittills har oftast inriktats på enkla och snabba åtgärder. Det som vi skall gå vidare med nu kräver säkerligen större ingrepp i husen. Åtgärderna vidtas då oftast i samband med ombyggnadsarbeten, som finansieras med lån enligt bostadsfinansieringsförordningen. Då får man alltså söka lån enligt två förordningar med olika regler och olika innehåll. Det blir besvärligt att hantera och svårt för den sökande – som ju herr Danell ofta bekymrar sig om – att veta på vad sätt han skall söka lån för att få ut den bästa effekten. Jag skulle kunna beskriva det här, men tiden räcker inte till för det.

Vår tanke var att man skulle kunna få enkelhet genom att sammanföra

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

reglerna för energisparstödet med bostadsfinansieringsförordningen. Men dogmatiken är väl fastlåst. Vi har inte sådan bundenhet i sättet att se på företag. Vi är mer praktiskt inriktade och tycker att man mycket väl kan tänka sig att de enskilda företag som vill vara med och låna till energisparande åtgärder skall få sådana lån till hundra procent. Det stör inte vår principiella inställning till bostadsfinansieringen i övrigt, och vi tycker därför att man borde ha kunnat lösa den här frågan i samverkan. Men det gick alltså inte – tyvärr.

Nu föreligger ett förslag från majoritetens sida som kommer att skapa krångel och som säkerligen kommer att tillföra författningssamlingen ett tiotal fler paragrafer, därför att den vidgade verksamhet som det blir fråga om gör att det blir rätt besvärligt att utforma författningstexten. Jag skulle bli mycket överraskad om man kan klara det med enklare medel än med en fördubbling av det antal paragrafer som i dag finns i energisparlånekungörelsen.

En annan finansieringsfråga – jag skall bara uppehålla mig vid den – gäller fjärrvärmeverken. Industriverket hade på initiativ av den gamla regeringen tagit upp frågan om finansiering av fjärrvärmeverk, något som vi ju alla tycker är angeläget. Vi vet att det är svårt för kommunerna, som oftast är huvudmän för den här verksamheten, att finansiera uppförandet av fjärrvärmeverk. F. n. finns den möjligheten att de bostäder som skall anslutas till fjärrvärmeverket får anslutningsavgiften belånad, men de företag som bygger anläggningen får inte de lånen direkt, utan de skall gå över de bostäder som skall anslutas. Det gäller bara dem som har en lägenhet eller ett byggnadsobjekt för belåning. Men ett fjärrvärmeverk byggs ju alltid för ett större område i en förväntad bebyggelse framöver. Det måste från början dimensioneras för en viss försörjning, och då finns de framtida husen inte ens på papperet utan bara i en plan. Då har man alltså ingen finansiering av den del av fjärrvärmeverket som skall försörja kommande byggnation.

Det förslag som verket hade framlagt var att man skulle finansiera fjärrvärmeverken över bostadsfinansieringsförordningen. Det utsattes för mycken kritik. Man sade att ett fjärrvärmeverk inte bara försörjer bostadsområden utan kanske även fabriker, vidare banker, varuhus osv. Man ville då inte finansiera den verksamheten med bostadsfinansieringslån, och det kan man ju förstå. Men då hade det varit enkelt att klyva frågan. Vi har tagit upp den tanken i motionen och sagt att för den del av fjärrvärmeverket som avser att försörja bostäder skall de som har fjärrvärmeverket få låna pengar enligt bostadsfinansieringsförordningen. Då är frågan enkelt och klart löst, gynnsamt för fjärrvärmeverket, gynnsamt för dem som skall disponera det och gynnsamt för energisparandet.

Nu föreligger ett förslag där man säger att man har gjort upp med kreditgivaren om en viss form av prioritering. Men den är mycket diffus, och några garantier för att det skall finnas pengar på marknaden kan självfallet inte ges. Vi vet hur svårt det är för kommunerna att över

huvud taget få pengar i dag. Därför kan man utgå ifrån att det blir rätt besvärligt för fjärrvärmeverken att klara sig i konkurrensen om de knappa medlen. Det hade varit mycket enklare att få fram just den biten om man hade gått den väg som yrkas i vår motion, som vi har följt upp med en reservation.

Jag skall inte gå in på några fler frågor, även om det finns fler reservationer. Andra socialdemokratiska talare kommer upp och berikar debatten.

Åtgärderna på detta område var förannonserade som ett stort steg in i ett energisnålare samhälle. Jag tycker det här förslaget innebär på stället marsch. I den mån man rör sig, lunkar man efter de initiativ som den gamla regeringen har tagit. Man har kallt avvisat ett samarbete och samverkan med andra partier i riksdagen för att komma fram till enklare, effektivare, mer stimulerande åtgärder för att klara finansiering och bidragsgivning för den verksamhet vi nu diskuterar. Jag beklagar att det har gått så mycket prestige i den här frågan att vi inte kan handskas med den på sedvanligt sätt som en praktisk politisk fråga.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1-8 i civilutskottets betänkande nr 32.

Herr MATTSSON (c):

Herr talman! Herr Bergman började sitt anförande med att tala om att han så ofta blev påmind om att vi haft en socialdemokratisk regering länge. Jag skall inte i mitt inlägg använda det argumentet. Låt mig bara uttrycka mitt medlidande med herr Bergman och andra socialdemokrater för att de – när de nu frustar av iver att verkligen komma i gång och kritisera den nya regeringen – då och då blir påmind om att det inte är så många månader sedan vi hade en socialdemokratisk regering.

Herr Bergmans inlägg innehöll mycket av kritik mot centern för att propositionen inte hade en annan utformning än den har. Man satt då och väntade på att få höra vad den socialdemokratiska politiken innehöll, som skulle vara uttryck för en högre ambitionsnivå, som det uttrycktes: mera pengar, mera åtgärder som skulle vara berättigade till stöd och bidrag i energibesparande syfte. Men det fanns det ingenting av i den socialdemokratiska motionen, och inte heller i de socialdemokratiska reservationerna.

Propositionen 1976/77:107 föreslår åtgärder för hushållning med energi i byggnader. Förslagen i propositionen skall ses som ett led i regeringens strävan att åstadkomma förändring av vår energipolitik, framför allt genom att vi satsar på ett effektivare utnyttjande av energin – i detta fall av den energi som används för bostadsuppvärmning.

Den nya energipolitiken inriktas alltså framför allt på sparsamhet med energin och på utveckling av alternativa energikällor. Målet på längre sikt är att försöka minska ökningstakten när det gäller energikonsumtionen och att på ännu längre sikt komma fram till att vi inte alls ökar energikonsumtionen. För detta behövs mer långsiktiga åtgärder, som riks-

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

dagen i annat sammanhang kommer att få ta ställning till. Jag tänker därför nu inte alls gå in på de åtgärderna. Underlag för dessa politiska beslut skall vi få fram genom energikommissionens arbete.

Men vi behöver också åtgärder på kort sikt, åtgärder som var för sig kan tyckas vara små men som tillsammans kommer att ge goda effekter på energiförbrukningen. De förslag till åtgärder när det gäller bostadsuppvärmningen som nu läggs fram är exempel på sådana åtgärder.

Regeringen föreslår stöd i form av lån och bidrag till energibesparingsåtgärder i lokal- och bostadsbeståndet, åtgärder som isolering, förbättring av reglageutrustning osv. Man föreslår vidare stöd och lån till utvecklings- och experimentverksamhet samt till experimentbyggande. Dessutom föreslås en omfattande information för att man verkligen skall få fastighetsägare och alla andra samhällsmedborgare intresserade av denna verksamhet, så att det blir ett omfattande utnyttjande av de möjligheter som statsmakterna ställer till förfogande.

Detta är ett viktigt område, eftersom 40 % av den energi som går åt till hushåll, handel, förvaltning och jordbruk används för bostadsuppvärmning.

För att få till stånd en ökad satsning på energibesparande åtgärder föreslås i propositionen en höjning av bidraget med 50 %, dvs. en höjning av bidragsbeloppet från 2 000 till 3 000 kr. per lägenhet. Man föreslår att 100-procentiga bidragsmöjligheter ges till alla kategorier av låntagare. Det föreslås räntebidragsmöjligheter. Amorteringstiden för lån kan komma att uppgå till 20 år. Lokaler och bostadsområden kan erhålla energisparstöd, osv.

Civilutskottet har i sin behandling av propositionen ställt sig bakom de förslag som jag nu har räknat upp. Dessutom har vi understrukit ytterligare några punkter. Jag vill här nämna t. ex. frågan om ny teknik. I detta avsnitt har det väckts motioner, bl. a. en motion av Karl-Eric Norrby och Karl Erik Olsson. I denna motion framhålls angelägenheten av att man är öppen för de möjligheter till energibesparande åtgärder som en ny teknik i fortsättningen kan ge. Vi har ansett det angeläget understryka att detta följs upp i tillämpningsföreskrifter från regering och ämbetsverk.

När det gäller samlingslokalerna beslutar regeringen om höjning av bidragsbeloppet till 300 000 kr. Ett motsvarande förslag framläggs när det gäller primärkommunala och landstingskommunala byggnader. Utskottet ställer sig bakom detta förslag och framhåller dessutom att regeringen i fortsättningen bör kunna fatta beslut om de högsta bidragsgrundande beloppen även när det gäller de primärkommunala och landstingskommunala fastigheterna. Utskottet föreslår dessutom att kommunalförbund och försäkringskassor skall inräknas i de fastighetsägar-kategorier som kan få lån och bidrag för energibesparande åtgärder.

Experimentbyggandet är oerhört betydelsefullt för energispararbetet. Det gäller att testa de nya idéer som kommer fram för att undersöka om de är praktiskt användbara. Därför föreslås i propositionen att 22

milj. kr. för nästa budgetår skall ställas till förfogande för detta ändamål. Det framhålls att det när byggforskningsrådets treårsplan framläggs i september 1977 finns möjligheter till ett mer preciserat förslag. Det föreslås att ramarna för de två nästkommande budgetåren fastställs till 20 milj. kr. De socialdemokratiska reservanternas föreslår att anslaget skall sänkas med 5 milj. kr.

Man vill visserligen använda en del av pengarna på ett annat område, men jag tycker inte att det vittnar om att man är så särskilt angelägen om att stödja den viktiga del av energibesparingsverksamheten som ligger i att försöka utveckla ny teknik. Tvärtom förs ett litet kvirrigt resonemang om att riksdagen inte skall godkänna sättet att beräkna anslagsbehovet. Det anslag man begär skall precis motsvaras av de ansökningar man vill bifalla. Här måste noteras att regeringen och utskottsmajoriteten har en annan ambition än de socialdemokratiska reservanternas.

När det gäller fjärrvärmens, som kan vara ett viktigt led i ett bättre utnyttjande av energin, anmäls förbättringar av finansieringsmöjligheterna genom längre amorteringstider och viss amorteringsfrihet under de första åren av lånets löptid. Utskottet har ansett att man bör stanna för de förslag som regeringen här kommer med och inte gå vidare med de förslag som socialdemokraterna motionsvis har framfört.

Liksom så många gånger förr är vi då inne på frågor av kreditpolitisk karaktär. Herr Bergman vet att vi många gånger har behandlat frågor med anknytning till bostadsfinansieringen och att vi då inte funnit skäl att låta nya ändamål komma in på den prioriterade lånemarknaden. Eftersom kapitalmarknadsutredningens förslag väntas komma under 1977, har utskottet inte funnit någon anledning att nu utvidga området på det sätt som reservanternas föreslår. Jag vill dock notera att regeringen anför att den mycket noga kommer att följa utvecklingen av den nu utverkade finansieringsmöjligheten.

Sedan gällde det enligt vilken författningsteknisk metod man skall hantera låne- och bidragsgivningen. Herr Bergman uppehöll sig vid detta under större delen av sitt anförande. Han tyckte det var beklagligt att man inte hade valt att föra över alla bestämmelser till bostadsfinansieringsförordningen. Vi har vid vår bedömning inom utskottet kommit fram till att såväl majoriteten som reservanternas egentligen önskar en samordnad ärendehantering. Det finns komplikationer i båda systemen, både i det som socialdemokraterna förordar och i det som propositionen innehåller och som majoriteten har anslutit sig till. Det skall bli en administrativt sammanhållen behandling, utförd av bostadslånemyndigheten, liksom ett samordnat ansökningsförfarande för låntagarna.

Civilutskottet har påpekat vissa saker, t. ex. att besvärreglerna ändras så att regeringen blir sista besvärinstans i dessa ärenden. Vi understryker också att regeringen har att meddela de ytterligare föreskrifter som kan erfordras för att få systemet att fungera smidigt. Därför tror jag att reservanternas farhågor inte är berättigade.

Sedan gäller det ambitionen uttryckt i pengar. Totalt ställs 500 milj.

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

kr. till förfogande. Socialdemokraterna vill göra gällande att det inte innebär något förändring av ambitionsnivån. Den är ungefär densamma som den nivå den gamla regeringen arbetade efter. Den senaste budgeten, alltså den vi nu arbetar efter, innehåller ett anslag på detta område på totalt 326 milj. kr. En uppräknig har alltså skett med ungefär 175 milj. kr. Dessutom föreslår civilutskottet att det som blir kvar av anslaget för innevarande budgetår skall av de lånebeviljande myndigheterna få tas i anspråk under nästkommande budgetår. Det betyder att vi kommer att arbeta med ett belopp som ligger betydligt över 500 milj. kr. Det är därför en ökning av anslagen med över 50 %.

Sedan är det ju angeläget att framhålla det som står i propositionen, nämligen att medel kommer att ställas till förfogande så att det blir möjligt att genomföra energibesparingsarbetet så långt som tekniska möjligheter och ekonomiska resurser föreslår. Det är ju detsamma som att uttala att man kan återkomma när det gäller medel till denna verksamhet.

Jag vill notera, som jag gjorde inledningsvis, att det fanns inget förslag från de socialdemokratiska reservanterna om i praktiken utökad verksamhet. Det föreslås inte mera pengar till ändamålet.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Mattsson säger att vi inte har begärt mer pengar. Vi tycker att det räcker. Vi tyckte att det räckte förra året också, och vi tycker att det förslag som vi nu har står i god samklang med förra årets anslagsramar. Det har vi utvecklat i motionen, och utskottsmajoriteten har inte försökt att vederlägga det. Hade vi fört fram ett svagt material så hade vi säkerligen fått en avhyvling i utskottets yttrande, men det har vi alltså inte fått. Jag tog det som ett tecken på att det här var saker som vi egentligen var överens om, fast ni inte kan uttrycka det så klart som vi kan göra.

Orsaken till att jag för fram kritik är ju att centerpartiet har varit så kolossalt kritiskt på den här punkten mot alla andra partier och velat slå sig för sitt bröst, höll jag på att säga, men det kanske man inte bör säga med tanke på könstillhörigheten hos den som främst varit förespråkare för centerpartiets uppfattning i den här frågan. Centern har ju sagt sig vara det parti som vill satsa mest, men när man får möjlighet att satsa anslår man inga pengar utöver det som krävs för mindre justeringar och för prisförändringarna, som är mycket kraftiga på det här området. Det vill jag klart säga ut.

Att vi vill ge 5 miljoner mindre till experimentbyggen har sin enkla förklaring. Vi trodde att 22 miljoner var ett väl uträknat belopp, men när vi skrev vår motion hade vi inte fått veta om detta motsvarade ärenden som förelåg till avgörande. Vid den utfrågning som sedan skedde fick vi klart för oss att det finns inte projekt som svarar mot de 22 miljonerna, vilket vi ju förletts att tro. Skall alla 22 miljonerna tas i anspråk måste projekten finnas så att säga i sinnevärlden, för det tar

rätt avsevärd tid att få fram ett ärende så långt att medel kan tas i anspråk av anslaget för nästa budgetår.

Byggnadsverksamhet, speciellt om den skall vara experimentbetonad, sätts inte i gång över en natt. Även om idéerna kommer snabbt så tar det sin tid att utforma dem. Därför tyckte vi att det fanns anledning att minska beloppet med 5 miljoner. Ingen kunde ju säga att projekten stod vid dörren och pockade på att bli insläppta.

Det har talats om ambitionsnivå, och det låter väldigt vackert. Men när denna nivå inte svarar mot verkligheten så är det bara fråga om festtal, ingenting annat. Vi tyckte att det var viktigare att informationsverksamheten, som är mycket krävande, fick större resurser och att de som svarar för den fick besked nu om de medel de kan förfoga över. Vi ansåg det alltså inte nödvändigt att anslå mera pengar totalt sett utan att det i stället kunde göras en om disposition.

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller anslagen konstaterar jag att den tidigare regeringen anvisade 326 miljoner men att den verksamhet som bedrivits inte har förbrukat de anslag som stått till förfogande. Nu föreslår den nya regeringen ett flertal olika åtgärder som kan komma in under låne- och bidragsbestämmelserna. På det sättet räknar vi med att verksamheten skall få större omfattning, och vi räknar också upp anslagen. Som jag sade i mitt första inlägg, finns det dessutom möjlighet att späda på anslagen ytterligare genom den utfästelse som görs i propositionen. Jag går inte in på informationsverksamheten, eftersom andra kommer att ta upp den diskussionen.

Låt mig beträffande experiment säga att den redovisning som lämnades av herr Bergman i och för sig är riktig. Men när det gäller den här typen av speciella byggen, där man vill prova ny teknik osv., vore det väl litet för restriktivt om man skulle begära – före det att man ställer anslag till förfogande – att alla ansökningar som skulle kunna bifallas och som gäller utvecklingsbara projekt skulle vara inne innan anslagsbeloppet beräknades. Man måste utforma det på ett sådant sätt att man har utrymme för ett aktivt engagemang för att få fram den här typen av verksamhet som kan ge oss goda erfarenheter, vilka vi kan använda i energibesparingsarbetet i framtiden.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte använda kammarens tid till att gå in på de olika beloppen. Det hela finns beskrivet i partimotionen, i reservationen och i utskottsbetänkandet, och jag hänvisar ledamöterna till att titta där, så kan de se att det reellt inte är någon högre nivå på det nya budgetförslaget än på det som gäller för innevarande år.

Beträffande ansökningar till experimentbyggen har jag aldrig sagt eller drömt om att det skulle finnas färdiga ansökningar. Men det måste finnas idéer i sinnevärlden, kända av någon som varit med och utformat för-

Torsdagen den
28 april 1977

*Hushållning med
energi i byggnader
m. m.*

slaget. Sådana finns det inte. Vi hade hearings i utskottet. De som svarade för beloppet 22 milj. kr. kunde inte ge något som helst underlag, inte ens i form av idéer och uppslag.

Men vi vet att folkbildningsorganisationerna pockar på pengar i departementet för att göra i ordning kursmaterial och informationsmaterial för den studieverksamhet man vill ha i gång under kommande säsong. Den verksamheten är ju viktig för oss alla, men organisationerna har små medel till förfogande. Hittills har de bara fått besked om bidrag som ligger så lågt att de tillsammans totalt inte får mer än vad bara ett av studieförbunden fick förra gången. Då har man ändå inte tagit hänsyn till penningvärdeförändringen sedan 1974. Där behövs pengarna bättre än till det oredovisade behovet bakom experimentbyggena.

Herr MATTSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att det är något problem med de 22 miljonerna. På de allra flesta områden som gäller forskning och utveckling är det tvärtom så att anspråken och ansökningarna om bidrag som regel vida överstiger vad myndigheterna har möjligheter att bevilja.

När det gäller ambitionsnivån mätt i pengar vill herr Bergman inte godkänna att det är någon skillnad på 326 miljoner och 500 miljoner. Han måste ha en särskilt snabb inflationstakt.

Utöver den skillnad på omkring 175 miljoner som finns har utskottet lagt till den reservation som kan väntas på anslaget innevarande budgetår, i storleksordningen 25–50 milj. kr. Därtill kommer utfästelser om ytterligare anslag.

Att det inte skulle vara någon skillnad i ambition i praktiken, uttryckt i miljoner, är någonting som herr Bergman bara försöker tro på genom att gång på gång upprepa det.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om detta betänkande till kl. 19.30.

§ 18 Anmälades och bordlades

Motioner

1976/77:1613 av herr *Palme m. fl.*

1976/77:1614 av herrar *Wachtmeister* i Staffanstorp och *Rydén*

med anledning av propositionen 1976/77:144 om höjning av mervärdeskatten, m. m.

§ 19 Anmälan av interpellation

Nr 119

Torsdagen den
28 april 1977

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

*Anmälan av
interpellation*

den 28 april

1976/77:141 av fru *Fredrikson* (c) till herr kommunministern om åtgärder för att begränsa skador vid oljekatastrofer:

Den allvarliga oljekatastrofen i Ekofiskfältet – vars konsekvens och omfattning man ännu inte helt kan överblicka – leder uppenbarligen till att stora mängder olja kommer att närma sig den svenska kusten om ca tio dagar. Trots febrila ansträngningar har utflödet ännu ej kunnat stoppas. Enligt tidningsuppgifter skulle den utströmmande oljan uppgå till ca 4 000 ton per dygn. Redan nu har alltså bortåt 20 000 ton hamnat i havet och driver nu mot svenska kusten.

Det torde vara uppenbart att dessa oerhörda mängder olja i havet kommer att medföra stora skador för fisket inte bara just nu utan även för lång tid framöver. Skulle dispergeringsmedel komma till användning ökar riskerna för rubbningar i den ekologiska balansen i både Skagerak och Kattegatt med hart när oöverskådliga effekter för fiskenäringen, som har så stor betydelse för Bohuslän.

Av denna anledning bör naturligtvis alla ansträngningar göras för att på olika sätt ta upp oljan ur havet med de metoder och hjälpmedel som kan finnas tillgängliga. Tyvärr torde inte kustbevakningens resurser i detta avseende vara dimensionerade för att kunna bemästra oljeutsläpp av den storleksordning som det här är fråga om. Det är därför angeläget att man söker tillvarata de resurser som andra organ, exempelvis marinen, hamnarna, raffinaderierna och naturligtvis fiskarna och kustborna utgör, för att med en gemensam kraftansträngning göra vad som är möjligt för att rädda Bohuskusten och fiskenäringen.

Med hänvisning till det anförda vill jag till herr kommunministern ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd att för riksdagen redovisa vilka åtgärder som vidtagits eller eventuellt planeras för att i all möjlig mån reducera de negativa miljöeffekter som kommer att bli en följd av det katastrofala oljeutsläppet från Ekofiskfältet?

Torsdagen den
28 april 1977

Meddelades att följande frågor framställts.

*Meddelande om
frågor*

den 28 april

1976/77:410 av herr *Stjernström* (c) till herr kommunikationsministern om åtgärder för att utveckla kommunikationerna mellan Jämtland och Tröndelagen i Norge:

Såväl i riksdagen som från kommuner, landsting och länsstyrelse i Jämtlands län riktades en rad framstötter till den socialdemokratiska regeringen för att få till stånd rimliga taxor för transporter på järnväg mellan Tröndelagen och Mellannorrland samt trafikregler som inte försvårar en godstrafik på sträckan. Framstötter har även gjorts för att få till stånd en flyglinje mellan Östersund och Trondheim för att sammanbinda det norska och det svenska inrikesflyget. Några påtagliga resultat uppnåddes dock inte, trots att förbättrade tvärförbindelser skulle öka förutsättningarna för industriell utveckling i området.

Med anledning härav ber jag att få ställa följande fråga till herr kommunikationsministern:

Vilka åtgärder ämnar kommunikationsministern vidta för att utveckla kommunikationerna i de berörda områdena?

1976/77:411 av fru *Ludvigsson* (s) till herr budgetministern om den statliga personalutbildningen:

I november 1976 överlämnade utredningen om den statliga personalutbildningens fortsatta inriktning och organisation sitt betänkande (SOU 1976:61) Statlig personalutbildning till regeringen. Remissbehandlingen av utredningens förslag har slutförts. Enligt propositionsförteckning daterad den 25 februari 1977 utlovade regeringen proposition om den statliga personalutbildningen till riksdagen den 31 mars i år.

Propositionen har inte avlämnats.

Mot denna bakgrund vill jag till herr budgetministern ställa följande fråga:

Av vilken anledning har regeringen, trots tidigare besked om att proposition skulle avlämnas till riksdagen den 31 mars 1977, beslutat skjuta frågan om den statliga personalutbildningen på framtiden?

§ 21 Kammaran åtskildes kl. 17.59.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Solveig Gemert